

चल दीन चंद्रांक

एड्वीन जे.एफ.डि'सोज आनी वल्ली वगच्या मोटव्या कथेचेर केल्लें तुलनात्मक अभ्यास

वल्ली क्वाड्रस अजेकार

आशावादी प्रकाशनाचें डिजिटल पुस्तक

चल दोन चंद्रांक

(समकाळीन कथाकार एडवीन जे. एफ. डी.सोज आनी
वल्ली वगच्या कथेचेर तुलनात्मक अध्ययन)

विश्लेषण, लिपियंतर, संपादन: वल्ली क्राड्स, अजेकार

Chol Don Chondrank - *A comparative study on the short stories of Edwin J.P.D'Souza and Valli Vogga by Valley Quadros, analysed, edited and transliterated by Valley Quadros and published by Ashawadi Prakashan.*

(C) ASHAWADI PRAKASHAN

First Edition : 2022 (Digital)

Cover : Enigma Creations

Layout : Enigma Creations, Goa

Pages : 138 + 2

For communication email: ashawadi@gmail.com, WhatsApp at 7021967880

मांडावळ

[चवकट] चल दोन चंद्रांक	५
[ओळोक] एडवीन जे. एफ. डी.सोज	७
१. बण्णकड्डी	९
विश्लेषण	२३
२. मोतीक एक पाटो	२९
विश्लेषण	३४
३. कागदाची स्त्री	३९
विश्लेषण	४३
४. एक कोप हुनोनी कोफी	४८
विश्लेषण	५३
[ओळोक] वल्ली वग	५९
१. रान्वटी	६१
विश्लेषण	६९
२. खांदी खुरीस	७४
विश्लेषण	८५
३. तांबडें तळें	९०
विश्लेषण	९६
४. हांव भैरा अनी पमेला	१०२
विश्लेषण	११७
तुलनात्मक अध्ययन लेखन	१२८

[चवकट] चल दोन चंद्रांक

मोटविकाणी म्हळ्यार एका निर्दिश्ट घडावळिचेर आधारित जाल्लें साहितीक विवरण. एका कादंबरेत असल्यो यथेश्ट घडावळी आसुयेता पूण एका मोटव्या काणियेंत अमकोच म्हळ्ळो शेवोट आसून, काणियेच्या सूरवातेथावन अखेर परयांत वाचप्याक धर्न घेंवची श्याथी आसची उत्रावळ. अशें म्हणून मोटविकाणी म्हळ्यार खबरेपत्राची वर्दी न्हय; मोटव्या काणियेक अमकीच म्हळ्ळी लांबाय आसा, ती बरंवची अमकीच म्हळ्ळी रीत आसा, जांव बर्पावळिंत, घडावळिंत, बांधावळिंत व मांडावळिंत.

हेच चिंत्पाच्या बुन्यादिचेर, कानडी लिपियेच्या मोटव्याकाण्येच्या तुलनात्मक अध्ययनाक दोगां नामणेच्या तशेंच समकाळीन कोंकणी काण्येगारांच्यो विंचणार च्या-च्यार काणियो घेतल्यात. एडवीन जे. एफ. डी' सोजाच्यो; 'बण्णकड्डी' , 'एक कोप हुनोनी कोफी' , 'मोतीक एक पाटो' अनी 'काग्दाची स्त्री' . तशेंच वल्ली वग्गच्यो; 'तांबडें तळें', 'रान्वटी' , 'हांव भैरा आनी पमेली' अनी 'खांदी खुरीस' ह्या आट काणियांचेर केल्लें हें म्हजें विश्लेशण तशेंच तुलनात्मक अध्ययन लेकन.

पारंपरीक विश्लेशणापरीं काणियेची सुर्वात, सोंपणी, पात्रांची घडावळ, भासेची उत्रावळ हे सर्व अंश मतिंत दवरून हे सकयले प्रमूक प्रकाराचेर एकेक काणियेचें विश्लेषण केलां:

- * **मांडावळ:** (काणी मांडून हाडल्ली रीत)
- * **निरूपण/गूणलक्षण:** (काणियेचे गूणलक्षण अनी उत्रावळ)
- * **कथावस्त अनी भांडावळ:** (काणियेक घेतल्ली कथावस्त अनी ती प्रसतूत केल्ली रीत)

- * **कथानक आनी दृश्टिकोन:** (काणियेचो तीरळ अनी काणियेगाराचो दिश्टावो)
- * **संघर्श/विवाद:** (काणियेंत पित्रायिल्ली भोव संकीर्ण घडी वा हंत)
- * **सोंपणी:** (अखेर केल्ली रीत)
- * **मुळावो विशय:** (काणियेचो प्रमूक विशय, लिसांव वा संदेश)
- * **शैली:** (बर्पावळ, भास, अलंकार, उपमा, रूपकां)

हें अध्ययन परिपूर्ण न्हय आसुयेत. पूण त्या दिशेन थोडीं पावलां मात्र म्हणून हांव मांधून घेतां.

'Our Favorite Short Stories' (मोटविकाणी: A cup of hot coffee)

'Special Collectors of Reader's Digest (मोटविकाणी: Chocolates)

कोंकणी मोटव्योकाणियो पंजाबी, इंगलीश, काश्मीरी भासेंनी तर्जण जाल्यात. कानडी भाशेंत तर्जण जावन पर्गट जाल्ल्यो मोटव्यो काणियो: **मोतीक एक पाटो** (एम. पी. प्रकाश), **२१५ धारुवाला एसटेट** (गेबरियल अगेरा)

साहित्य अकाडेमिखातीर बरवन संपादन करून पर्गटल्लो बूक: Life history of VJP Saldanha

Meet the Author:

साहित्य अकाडेमी देल्ही थावन

कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकाडेमी थावन

हेरांनी संपादन करून पर्गट केल्ले मोटव्या काणियांचे बूक:

२०व्या शेकड्याच्यो कोंकणी काणियो (२००६, सं: वल्ली व्हाड्रस)

मोटव्याकाणियांचेर अंकणां बरयल्यांत, समीक्षा/लेखनां बरयल्यांत, १५ वयर कामासाळां चलवन वेल्यांत. आकाशवाणी गोयां, मंगळूरचेर १५ मोटव्योकाणियो प्रचार जाल्यात.

मोटव्याकाणियांक लाभल्ले पुरसकार:

कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकाडेमिचो पुरसकार (बेतलेहेम, १९९६)

BAPASI Award (Chocolates)

मोटविकाणी १. बण्ण कड्डी

कोमिसाच्या हातान्च तोंडावाळ्या वयलो घाम पुसित्त भितर आयिल्ल्या आपल्या घोवाक पंदल्या दोळ्यानी पळेलें मेरीन. दोन ड्रम घोटून आयला म्हण सात कोल पयस थावन्च सांग्येत आसल्लें. आज फाल्यां प्रोहिबिशन काडन घालुंक सर्कार तयार असा म्हण बेज्मी ताका सुमार दीस थावन सांग्तालो. पूण तुमकां कसलें फरक पडल्लें आसा, मेरीन नम्रतायेन विचारचें आसल्लें. तुमका ह्या बेट्रेसेल्लांचोच जाय न्हय? तवळ तो हास्तालो. तुका कसल्यांत उणे केलां म्हणगो बाणशीरया, तो विचार्तालो. दिसबर काम कर्ता, ते उदकाचे पायप लोरियेवयले देवंचें काम कांय सुलभायेचें? तोंडांत येता, तोंडांत. रातीं घरा येताना कांय दोन मारले तर मुन्सिपालिटिचें कितें झर्ता खंय? तांचे पायप देवंच नांत आमीं? येकेका लोरियेक फकत चार जण दिल्यात ताणी. तुका कांय दोसतांगो? कितें आसा त्या कुंडल्यांत मुक्कितां आनी स्वसत निदतां पेल्यान.

बेज्मीन सांगल्लें आपूट सत देकून मेरी तिका तिडवप करिनातलें. तांचा तेगांचा संसारांत कांय उणेनातलें; कितें उणे आसा म्हण सोदचें प्रेतनय ताणी केल्ले ना. पांचवे परयांत कन्नडा मिडियम शीकल्ल्या तांचा पुतान इंगलीश मिडियमांत शिकजाय म्हळ्ळी ताची आशा सयतय बेज्मीन ज्यारी केल्ली. कोणा पाद्री माद्रिचे पांय धरून ताणे तांचा एकल्याच पुताक जुवांव बाप्तिस्ताक इंगलीश मिडियमांत बर्ती केल्लो. शाळेंक वेचा पयल्या दिसा दर्जिथावन नवें हाडलेलें युनिफोर्म पुताक नेसयताना मेरीन म्हळ्ळें: वेगिंच तुजें नांव जोन ब्यापटिसट म्हण इंगलिशांत बरवन दाकय. आनी जुवांव बाप्तिस्त, ताचें हें सोपाणय जारी कर्ची लक्षणा दाकयतालो. हो ह्या तेगांचो संसार.

"आज खंय पाप देवंचलें, तुमी?" मेरीन विचारलें. "पयलें न्हावन येतात या जेवाण काडूं?" हें सर्व सदांचें, यांत्रिक. बेज्मीन येदोळपन्यांत करिनातलें

काम ना. कोणागेर वयटवोश तर आनी कोणागेर डिसटेंपर; कोणागेर माडा-खुब्यांचो कोयर काडचो, बोंडे कांतंवच्या उद्रांक आडावंक माडांक तगडां मार्चीं, कोणागेर दोरो बांदुंक कंत्राट घेवचें, पाद्रिगाराचा घरांत उद्रांक मारुंक घूड मांडून दवचें. एक पावटीं माद्रिंचा कोव्ताचा उबार कंत्राळांत गांजील मुसानीं बांदल्ली पोळी उल्पावंक वचोन, मुसांचे मार खावन, तीन दीस मुल्लरांत तो नीदल्लो.

पूण त्या दयाळ पाद्री-माद्रिंनीं ताका सोडन घालोना. जुवांव बाप्तिस्ताक ताणीं इंग्लीश मिडियमांत सीट दिली. "आमी आशें कर्चें बारीच आपरूब, हां! मुकेल मेसतिर्णिन मेरीक समजायलें. "व्हडांगेले पिले येतात हांगासर. तुमकां फीसांत माफी असा, आनी तुमी कुल्कारांचीं म्हण कोणाकी कळोंक न्हजो हां. आमीं आमचो स्टेंडर्ड सांबाळिजे न्हय-बा? देकून तुज्या पुताक टीपटोप नेसय, नितळाय सांबाळ.... आमी तुमकां व्हड एक उपकार केला म्हळें बेज्मी उडासांत दवरुंदीं, आसलीं कामा क्रिसतांवपणाचो भायलो गूर्त म्हण आमी मांदतांव-बा. आनी हां फाल्यां बेज्मीक चिक्केसे दाडताय? आयतार तरी व्हडना, आमच्या बांयत माजार पडलां...."

"एक लोड गोरिगुड्या मयदानार देवंयलें-गो!" तो म्हणालो. "कितें रांदलांय?" तो आपलें नेसण सोडिलागलो. "दोन चेंबू शेळें माल्यार घालून येतां" तो हासलो. " आनी काल्दी घराच हाडतां-गो मेरे!" तो पर्यान हासलो. "भायर्च मारन आयल्यार माल्याक घाल्च्या उदका संगी माल्याक चडल्लेंय देवता."

"तुमकां सोरया शिवाय हेर कांय सुस्ताता?" एका लांब उस्वासा संगी मेरी म्हणालें, पूण हें दुर्सवणें न्हय. "दिवरान, देंकव्यांच्यो शिंकळी हाडल्ल्यो. पियाव मुर्मुरावन घालन कडी केल्या तुमी नांवन येतात या...."

"या म्हळ्यार कितें?"

"पुताचो उडास आसागी तुमकां?"

"जेवन निदोंक ना तो?" बेज्मी हेणे तेणे पळेलागलो. आसचें एक साल, एक ल्हान कूड(हें बेज्मिन्च चडयिल्लें) आनी एक कुजन त्या बिडारांत. गर्मेंत बेज्मी सोप्यार निदतालो. "वोरां साडेआट उतरलीं!"

"ताचीं कामां ताणे केल्यांत पूण तुमकां कितेंगी दाकवंक आसा म्हणतालो, ताका नीद पडोवंक ना आसतेली. चिक्केसे आपयनांत?"

"कितेंरे पुता तें?, तुजो उडास ना पुता म्हाका... हांव चिक्केसे टायट जालां. भायर येरे बाळा..." बेज्मीन ताळो काडलो.

मेरीन सालांतल्या लांप्यांवाची वात चिकेसे व्हड केली.

जुवांव बाप्तिस्त कुडाथावन दोळे घसटून भायर आयलो. ताच्या हातांत ल्हान एक कंडो आसल्लो.

"कितें लिपयताय-रे कण्णोजा?" ताणे पाद्वेंवचें पळेवन मोगान विचारलें बेज्मीन.

जुवांव बाप्तिस्तान आपल्या हातांतलो कंडो बेज्मी सामकार उभार्न धरलो. "ताका क्लास टिचरीन दिल्लो खंय," म्हळें मेरीन. "वेरीं गुड्डु म्हळें खंय".

"तोच सांगोंदी!" म्हणालो बेज्मी. "आनी तुजें इंगलीश नाका. म्हज्या पुताचेंच इंगलीश म्हाका आयकोंक जाय तूं पोट्टू पांच क्लासी शिकलांय म्हण हांव जाणा."

मेरी हासलें, बेज्मीक शिकप नातल्लें.

बेज्मीन पुताच्या हातांतलो कंडो घेतलो आनी उसयलो.

"कितें-रे पुता हें?" कंडर्यांत आसच्यो रंगाळ काडियो पळेवन ताणे विचारलें. "साक्रिच्यो काडियो?"

जुवांव बाप्तिसत कुत करून हासलो. "साक्रिच्यो काडियो न्हय, बाबा!" तो म्हणालो. "हांकां क्रेयोन्स म्हणतात. क्लासिंत सर्वाचाकी सोभित्त म्हजें हेंडरायटिंग आनी म्हाका, म्हजें आनी म्हज्या स्कूलाचें नांव सार्कें इंगलिशांत बरवंक येता आनी बूकांतली पोयेटी बैहार्ट म्हणोंक येता देकून मिस्सान म्हाका हे क्रेयोन्स दिल्यात...."

बेज्मी हेणे तेणे पळेलागलो आनी निमाणे मेरिच्याच मजतेक लागलो.

"क्रेयोन्स म्हळ्यार..... हां.... बण्णकड्डी," उत्रां सोदून विवरिलें मेरीन. "आमचो जोन ब्यापटिसट क्लासिंत सर्वाचाकी हुश्यार आसल्ल्यान ताचा टिचरीन ताका बण्णकड्डिंचो बोक्स दिला. ह्या बण्णकड्डिनी रंगाळ चित्रां सोडवंक जातात. हांवे ताका सांगला घराचे वणदिचेर कसलेंच सोडवन घालुंक न्हजो म्हण, वणदी पाड जातात...." तें पंदल्या दोळ्यानीं बेज्मीक पळेलागलें. वणदिक वयटवास काडिनासतां जोन ब्यापटिस्टाची प्राय जाल्ली. बेज्मीन, पुताचें मातें पोशेलें. "वेगिंच तुवें म्हजें आनी मांयचे नांव इंगलिशान बरवंक शिकाजे...." तो म्हणालो, कसलेंगी पयसिलें चिंतून.

"म्हजो नोटस बूक पळेताय, बाबा?"

"फाल्यां दाकय, पुता", म्हणालें मेरी. "बाबाक थक जाल्या". जोन ब्यापटिसट खाल्तेपणी भितरल्या कुडाक गेलो.

सालाचा धर्णीर बसोन जेवाण कर्ताना मेरीन म्हळें, "ह्या आमच्या मुन्सिपालिटीक जालां तरी कितें? आमचा बांयांनी मोंवा-रुचिचें उदक आस्ताना हे पायप कित्याक? बांय सुक्तात म्हण? नळानीं येंवचें उदक कांय

नितळ आसतेलें? तुंबे थावन हाडतात खंय, आमच्या बांयांनी साताट मुंडा उदक आस्ताना...."

"पांच क्लासी शिकलांय तरी तुजो मेंदू पोट्टूच उरलो,...दुर्सालो बेज्मी. "हो संसार आतां आमचो न्हय-गो, मेरे".

"म्हळ्यार, नळानीं उदक आयिल्ले तक्षण आमीं मर्ताव?, आमच्यो बांयो सुक्तात?"

"अमी मर्चनांव कोण्णा पूण आमच्यो बांयो सुक्तेल्यो... हेणे तेणे पळे-गो, म्हजे बायले.... कितलो लोक चडला पळे. हापाट्यार मेटाक एकलो आदाळता. आतां कासटेकुडक्या तेद्या जाग्यानीं दोन माळियेचीं घरां बांदतात. अमचाच वालेन्सियांत पळे. कितल्यो बांयो उर्तीत म्हणताय तूं? व्हडल्या रानांत आसच्या त्या बांयतलें उदक कोणाकी नाका. तांतू कितल्या जणांनीं उडकी मारल्या म्हण तूं जणांय? बांयो उरल्यारी उदक काडतेल्यांची गत आसा-गो? आमचा आतांच्यांक लाट्या-लाटिचें उदक वोडुंक पाट बाग्वात? हांव आशिकपी व्हय-गो, पूण आमचाच पिल्काट्याक पळे. ताका आतांच इंगलीश बरवंक-वाचुंक-उलवंक येता.... फाल्यां मुन्सिपालिटिचो इजनेर जाल्यारी जालो आनी बोबकट्ट चलयेलागीं काजार जाल्यारी जालो... आतांच बण्णकड्डी हडून आयलामू? तसल्यांक उदक वोड म्हण सांगोंक जातागो मेरे? सर्काराक कितें तकली समाना म्हण चिंताय तूं?"

इतल्या लांबायेन उलयिल्ल्या आपल्या घोवाक दोळे आशीर करून पळेलागलें मेरी. तुका थोडें शिकप मेळल्लें तर तूंय मुन्सिपालिटिचो इंजिनियर जातोय, पूण तो फडपशी बनावटी 'मरण' पंडीत नारायण आज, डोकटर नारायण गुंटला जाल्लेपरीं न्हय, तें पुस्पुसलें, दांता इड्यांतल्यान.

"कितें पुर्पुर्ताय?" बेज्मीन विचारलें. "नतालामेचा बांयतलें उदक वोडून तूंयी थक्तायमू?"

"संगत ती न्हय-वो", मेरी म्हणालें. "तुमकां सांगचें नाका म्हण चिंतल्लें हांवें. जोन ब्यापटिस्टाकय सांगल्लें, तुमका सांगचें नाका म्हण. तुमचो राग जाणा हांव...."

"कसली संगत?" देंकळ्याचो मांडो चिंवात विचारलें बेज्मीन. ताच्या मात्यार नवसागराचें कितें आसल्लें तें आतां देंवल्लें.

"त्या नारायण गुंटलाचो पूत, पत्रा आमचा पुताक क्लासिंत चिडायता खंय, कुल्काराचो पूत पाद्री-मादिचे पांय धरून 'फ्री' शिकता म्हणता खंय...."

"हांव कुल्कार म्हण सगळो संसार जाणा मेरे", बेज्मी म्हणालो हासोन. "हो आमचो संसार, तो तांचो; तो बनावटी मरण पंडीत डोकटर म्हण आज लोकांनी मानला तर ताचो हुन्नर. ताच्या संसारांत आमचा तसल्यानीं रिगोंक पळेल्यार जांवचें हेंच. म्हजो पूत तर सर्कारी शाळेंत बर्ती जाल्लो, कोण कितेंच म्हणतेनांत..... आन्येक देंकळो आसावे कुंडल्यांत?"

"तुमकां समजाना," मेरी म्हणालें कुंडल्यांत दोंय घालन एक देंकळो भायर काडून. "पत्रा म्हणता खंय, ते क्रेयोन, बण्णकड्डी व्हापार्न खिंचेंय चित्रा सोडायल्यार आपूण पिंजून घाल्तो म्हण. आज क्लासी भायर ताणे जोन ब्यापटिस्टाचा बोंबलेक चिमटो काडलो आनी...." तें रडलेंच.

"हो भुर्याचो न्याय, मेरे!" बेज्मी म्हणालो. "पत्रक आमचा पुताचेर मोसोर, तितलेंच. आशें म्हणोन हिटलराक आपवंक जातावे? हे भुरगे आज झगडतात फाल्यां राजी जातात. कंकनाडी मयदानार कीरकीट खेळनांतवे ते? तूं वच तुजें काम कर. तुजे देंकळे खावन फाल्यां पोटांत खळकळना जाल्यार पुरो!"

"तुमी एक..." तें म्हणालें. चेरको बण्णकड्डी हाडून आयला, तुमी कांय ताका इनाम दिलें? तो कांय ऐसकेंडी विचारिना..."

"पयलें कळीत आसल्लें तर बेक्रितलें बेण्णे बट्टर हाडतो

"न्हय-वो, कितले दीस थावन चेरको परात्ता, तुमी लोरियेर थावन पायप देंवयताना आपणाक पळेजे म्हण, तुमचे सांगाता 'ऐसा ऐसा' म्हणाजे म्हण?"

"बेस-अबेस जालें!" व्हडल्यान हासलो बेज्मी.

"जालोच कुल्काराचो पूत इंजेर. आंब्याचा रुकार काजू जायनांत-गो. जांव, फाल्यां पोर्वा कंकनाडी मयदानार लोड देंववंक आसा, तवळ दाकयतां ताका. इसकोला थावन शीदा थंय येवदी, ताचे कीरकीट सांगातीय येवदीत. पूण फाल्यांच ताका कांय सांगानाका..." एक देंक काडन बोटां लेंवित्त बेज्मी उटलो.

"कितें पळेवंक आसा खंय पायप देंवयताना? हूं तांतू उदक न्हय, आमचेंच रगात व्हाळल्लेपरीं जाता म्हाका...."

'कसलो सादो-भोळो म्हजो बेज्मी!' मनांतच फुकारिलागलें मेरी. 'रगात उदक कर्तेल्यांक तो बरो देव सांडून घालिना' .

दूसऱ्याच दिसा, कोणायकी सांगानाका म्हण मेरीन जोन ब्यापटिस्टाक बेज्मीन दिल्ली भास सांगली. ताचें मुखमळ फुल्लें. तो सट्ट करून भितर गेलो आनी बण्णकड्डिचो कंडो घेवून भायर आयलो. तो जत्नेन पोत्यांत दवर्तेच आवयक पळेवन म्हणालो. "माय म्हाका एक ऐडिया आयल्या!"

"तो कंडो कित्याक वर्ताय-रे, पुता?" मेरी आकलासली. "तो पन्ना कांय वोडन घेत तर? तुज्या बोंबलेक पर्त्यान चिमटो काडीत तर?"

जोन ब्यापटिसट दोळे मिणकून हासलो.

"त्या पन्नाक बूद शिकवंक हांवे एक चापडी केल्या!" तो म्हणालो. "बाबाचे पायप येता पन्यांत हांव हो बोक्स भायर काडिना."

तीन दीस पाशार जाले.

ह्या तीन दिसानी इसकोल जातेच क्रिकेट खेळानास्तानांच घरा आयिल्ल्या जोन ब्यापटिस्टाक काफी फळार करुंकय वेळ नातल्लो. आयिल्लोच एक पर्नो कोपिबूक घेवन कसलेंगी बरयतालो, बरयिल्लेंच बरयतालो.

"कितें-रे पुता?" मेरीन विचारलें. "तितलेंय मनेकेलस दिता तुका तुजी टीचर? सांजेचें-सकाळिंचें, हें कितें बरयताय तूं? ब्याट बोल सोडलेंय?"

जोन ब्यापटिसट हास्तालो मात्र.

चोवत्या दिसाचे सकाळीं बेज्मीन पुताक लागीं आपयलो. "आज सांजेर एक वोडलो लोड कंकनाडी मयदानार देंववंक आसा-रे, पुता" तो म्हणालो. जोन ब्यापटिस्टाच्या दोळ्यानीं काजुले चरले. "भारीच व्हड पायप. लोरी केदी आसा जाणांय? पायप देंववंक एक व्हडलें मेशीन येता...किरायन खंय. इसकोल जातेच तूं शिदा कंकनाडी मयदानाक ये; तुजे ईश्ट येतात तर येवदीत. मारोग उतर्ताना चत्राय.... पायप देंवयल्या उपरांत तुमकां बोटाचा होटलांतली च्हा आनी गोळिबजे घेवन दितां...."

जोन ब्यापटिस्टाचें आंग मिर्मिरलें.

निजायकी ती लोरी व्हडली जयत आसल्ली. आनी ताचेर आसल्ल्या पायपांचें गात्रय तसलेंच. पायपानीं भरल्ली लोरी मयदानाचेर येताना थोड्या

कुल्कारानीं थंय क्रिकेट खेळोन आसल्ल्या भुर्ग्याक पयस वचोंक सांगलें. ते एकाकडेन गुंपू करून रावले.

लोरी रावतेच बेज्मी सकयल उडलो आनी दोन बक्करानीं ह्या पंगडा सर्शीं आयलो. "आतां किरायन येता", तो म्हणालो जोन ब्यापटिस्टाचे दोळे धरून. "तुमी किरायन कशी दिस्ता पळेवंक ना-मू? काम जांव, तुमकां सर्वांक हांव व्हा आनी गोळिबजे दितां". इतलें सांगून तो लोरीय सर्शीं धांवलो.

"जायत पप्पा, थांक्यू पप्पा!" ताच्या पाटल्यान ताळो काडलो जोन ब्यापटिस्टान. पूण तें, बेज्मीक आयकालेना.

पंगडांत आसल्लो एकलो चलो वोमतो-उदारो पडोन म्हळ्ळेपरीं हासलो. "आतां कित्याक हास्ताय, पन्ना?" जोन ब्यापटिस्टान ताचो कोल्लर धरलो. डोकटर नारायण गुंटलाचो पूत तो, पन्ना. "म्हज्या पप्पाक कुल्कार म्हणतालोय न्हय? आतां पळे, तो फोरमेन!"

"देकून क्रेन म्हणच्या बदलाक किरायन म्हणता!" चिडायलें पन्नान. पंगडांतले हेर थोडे हासले. "हेंचगी पळेवंक तुंवे आमकां हांगासर हाडल्लेंय? आमी क्रिकेट पुणी खेळते आसल्ल्यांव. फ्रेंडस चल्यां आमीं, फोरमेन खंय फोरमेन. काल म्हणासर बाबा-मांय म्हणचो हो मेळकट आज पप्पा-माम्मा म्हणता..."

"रावा, रावा!" जोन ब्यापटिस्टाचो ताळो कांप्तालो. "अळे, क्रेन आयलीच. म्हाका पप्पा-माम्माचें नांव इंगलिशान बरवंक येता. हांवे मिसालागीं शिकोन दीस आनी रात पन्याकटीस केलां."

"आनी तीं नांवां खंय बरयतोलोय?" पन्नान विचारलें. "सर्वांक दिसचे कडेन"

"सोड पन्ना," म्हणाले थोडे. "हाका खूश करुंक पुणी राव्यां. क्रेन चलंवची हांवेंय पळेवंक ना; आतां क्रिकेट खेळ्यां म्हळ्यार गेम आकेर करुंक जांवचोना."

आनी ते रावले.

आपणाक ताणी केल्लीं खेळकुळां विस्रोन कामगिरी पळेवंक पडलो जोन ब्यापटिसट. आपल्या बापयन दिल्ल्या इसारयां प्रकार क्रेनिचो चालक लोरियेंतले पायप उकलतालो आनी मयदानाचेर एका आट्टळगेपरीं मांदून दवर्तालो. हेर कामागार कुमक कर्ताले. हय्येक पावटीं क्रेनिचो हात लोंकडाच्या सरियेनी बांदल्ल्या पायपाक लोरियेंतलो उकलन अट्टळगेर दवर्ताना जोन ब्यापटिसटाचें काळीज चडीत उडकी मार्तालें. खंय, सरियो तुटतीत तर? माम्मी येनातल्ली बरें जालें.

सुमार दोन घंट्या उपरांत काम संप्ताना मयदानार तीन्सांज देंवल्ली पूण सर्व स्पश्ट दिस्तालें.

बेज्मीन क्रेनिच्या ड्रायवरालागचें उदक मागून घेतलें आनी चेंबू घेवंच तो हांचे सर्शी आयलो. "भूक लागल्यागी? कशें दिसलें काम-रे बाबा? आशा भागली तुजी? आज किरायन पळेवंक मेळ्ळी तुका.... तुमीं हांगाच रावा...हांव आनी हेर वो थंय वचोन धा मिनुटां भितर येतांव. कितें म्हणतात? मागीर भोटाच्या होटलांत गोळिबजे...."

"आमीं चल्यां!" म्हणालो पन्ना. "आनी कितें करुंक आसा हांगासर? कोणाक जाय खंय ते गोळिबजे? माम्मीन मालपुरी करून दवरल्या आसतेली... काळोक पडोन आयलो."

तांचा जापीक राकानासतां बेज्मी गेलो जाल्ल्यान जोन ब्यापटिसटाक आपली चापडी खेळोंक आयिन्न जालें.

ताणे आपल्या बेगाथावन बण्णकड्डिंचो बोक्स बायर काडलो.

तो बोक्स पत्राच्या नाका पंदाक धरून तो म्हणालो. "म्हाका हो बोक्स मेळल्ल्याक तुका मोसोर जालो न्हय? म्हज्या बोंबलेक तुंवें चिमटे काडलेय आनी हे क्रेयोन व्हापार्न कसलेंय सोडयल्यार म्हाका 'किल्ल' कर्ता म्हणालोय..."

"देकून आतां कितें कर्ताय?" पत्रान ताचो हात पयस लोटलो. "आतां मार्गार ड्रॉयिंग कर्ताय?"

"कर्ता, कर्ता!" बोबाटलो जोन ब्यापटिसट हेर कितें म्हणचे म्हळ्ळें कळानासतां. "सगळ्या कंकनाडिंत बरवन घाल्तां. तूं म्हाका कसो किल्ल कर्ताय पळेतां. आतां म्हजो पप्पा येता आनी तुंवे त्या क्रेन ड्रायवराचे मसल्स पळेल्याय? तो म्हज्या पप्पाचो ईषट!"

"व्हडलो ग्यासपोट खिंचो!" पत्रान ताका पाटीं लोटलो. "आमीं बरयान क्रिकेट खेळते आसल्ल्यांव, पूण हाणे आमचो गेम पाड केलो. हाचो बापूय फोरमेन खंय, कुल्कार खंचो. आतां क्रेनिच्या ड्रायवराक हाडून आयलो. म्हजो बापूय जाल्यार डोकटर, डोकटर नारायण गुंठला..... आतां क्रेयोन घेवून आयला. आवय-बापयचीं नांवां ताका इंगलिशान बरवंक येतात खंय. पोर पन्यांत 'अटू इटू, मासटराची कासटी धू' म्हण कन्नडा मिडियामांत रंदितालो."

जोन ब्याप्टिस्तान बापय गेल्ल्या कुशीन पळेलें पूण तो वेगिंच्याक येवचोना म्हळ्ळें ताका कळीत आसल्लें. तो सांगात्यांक घेवन नवटांग मारुंक गेल्लो.

"तुका जाय तर तुज्या पप्पा माम्माचीं नांवां त्या पायपांचेर बरय, स्टुपीड फेलो!" म्हणालो पत्रा. "तुका धयर आसल्यार तुजे क्रेयोन घे, पायपाची आट्टळगी चड आनी वयल्या पायपांचेर तांची नांवा बरय; जाय तर तुजेंय

बरय. हांव कांय करिना. सगळ्या कंकनाडित तुमचीं नांवां दिसुंदीत, सोबोंदीत."

हें म्हज्यान जायना म्हण चिंताय, पन्ना?" जोन ब्यापटिस्टान दोन मेटां मुकार काडून त्या पायपांचे आट्टळगेक पळेलें. लागसारच पायप हाडल्ली लोरी आनी ते देंवयिल्ली क्रेन उबी आसल्ली.

"हांव कांय चिंतिना!" म्हणालो पन्ना. ताचे हेर सांगाती हासले.

"पळेयां तुजें इंगलीश आनी तुज्या बण्णकड्डिंची सोभाय!"

जोन ब्यापटिस्टान पत्यांन पायपांच्या आट्टळगेक पळेलें. पायप मांडल्ली रीत पळेताना एक निसण उबारल्लें परीं दिस्तालें. निसण चडोंक खंचे व्हडले कषट?

हातांत बण्णकड्डिंचो बोकस घेवन तो शिदा पायपांचे आट्टळगे कुशीन गेलो. आनी बक्कार पिंजून म्हळ्ळेबरीं ताणे पयल्या हंताचेर पांय दवरले. पन्नाच्या पंगडान बोकस मारली. "कम ओन ग्यासपोट, अनिकी चार हंतां आसात, कम ओन".

दुस्रें हंत

तिस्रें...

मायदानार आसल्ल्या कोणे बावड्यान बोकस मारली. "तुका नाकारे अपा हो खेळ. देंव पेल्यान. त्या बेज्मिच्या पुताक जालां तरी कितें?"

चवतें हंत; चिक्केसे पांय निसरलो, पूण तरी कितें.

आनी आतां पांचवें हंत!

आपणाक सांबाळून ताणे एक मेट चडयलें, आनी उपरांत दुस्रें.

पाटीं गुंवोन पळेताना ताका चिक्केसे तकली घुंवल्लेपरीं जालें.

"कम ओन", ताका पन्नाचो ताळो अयकालो. "आतां बरय पळेयां!"

पांचव्या हंतार तीनच पायप निदायिल्ले. तांचे पयकीं सर्वांक दिसचो (म्हणजे रसत्याक फूड करून आसचो) पायप विंचून ताणे आपल्या बण्णकड्डिंचो बोक्स उसयलो. आनी सर्वा पयकी रंगाळ दिसचो क्रेयोन भायर काडलो. पन्नाचेर दीषट घालून तो हासलो आनी ताणे बरवंक सुरू केलें.

"बेंजमीन कामील पिंटो"

आतां मांयचे नांव. चवत्या हंतावयल्या पायपाचेर आडवीं मेटां काडून तो पांचव्याचा मदगात आयलो आनी ताणे बरयलें.

"मेरी मागदेलीन पिंटो"

पन्नाच्यो कुकारयो ताका आयकाल्यो.

"आतां तुजेंच नांव बरयरे ग्यासपोट!"

तांचे गुमान करिनासतां जोन ब्यापटिसट पायपाचे देगेक गेलो.

व्हय, तो जीकल्लो.

ताणे नवोच एक क्रेयोन विंचलो आनी बरयलें आपलेंच नांव.

"जोन ब्यापटिसट पिंटो"

जयताचो हासो घेवन तो पन्नाच्या पंगडाक पळेवंक म्हण घुंवताना.... ताच्या पांय बंदल्या पायपाक रोदां उदेल्लेपरीं ताका भगलें.

तो पायप घुंवतालो? पयशिल्यान ताका साताट बोबो आयकाल्यो "ए देवा, कितें जालें?"

जोन ब्यापटिस्टाक कसलोगी डंडळो आवाज आयकालो आनी आपले पांय कसल्यागी गाण्यांत शिकारिल्लेपरीं ताका भगलें.....

गूड खणियो खोंडून तांतू निदांवचे पन्यांत, त्या सांजेर डंडळोन पडल्ले पायप थंयच तसेच आसल्ले.

त्या पयकी एकाचेर दोन नांवां दिस्तालीं.

बेंजमीन कामील पिंटो
मेरी मागदेलीन पिंटो

इंगलीश वाचुंक येतेल्यानीं तीं वाचलीं.

त्याच पायपाच्या तीसऱ्या भागांत कसलेंगी लिकून आसल्लें पूण ताचेर एक व्हड तांबडें खत आसल्लें आनी तें बरप माज्वायतालें.

पायप खणियेंत देंवंच्या वेळार, तांबडें आसल्लें तें खत काळबाणेक बदलोन आयिल्लें.

बण्णकड्डुंचो कंडो थंयच पडोन ऊरल्लो तो कोणेंय विंचलोना.

*** ७७७ ***

विश्लेषण १. बण्णकड्डी

(कन्नड भाशेच्या ह्या सब्धाक इंगलिशांत Crayons म्हणतात, कोंकणेंत 'बणाच्यो खाडू' म्हणतात)

मांडावळ: ही सामाजीक चिंत्या प्रकाराची काणी. काणियेगारान भुर्गेपणार पळयिल्ल्या/आयकल्ल्या घडावळिच्या अनभोगाच्या आधारान ही काणी मांडून हाडल्या. काणियेचें परिसर मंगळूर, काळ अजीक चाळीस-पन्नास वर्साधलो, अनी काणियेचे प्रमूक पात्र इसकोलाचे भुर्गे, इसकोलाचें माध्यम 'इंगलीश' पूण इसकोलांत चाल्ती भास 'कानडी' देकून इसकोलांत व्हापार जांवचे सब्ध घेतल्यात, जशें 'बण्णकड्डी'. काणियेंत 'बण्णकड्डी' प्रमूक पात्र न्हय बगार पार्श्वभुंय (backdrop) जावनासोन प्रमूक पात्र जुंवांव बाप्तिस्ताचें साहेतारुपार आसा.

ही काणी बरयताना आसल्लें परिसर आतांच्या परिसरासवें ताळ पडाना. चाळीस वर्साधीं एक सादें कुल्कार कुटम कश्टान तरयी मंगळूर तसल्या शेरांत वसती करुंक सक्तालें पूण आयच्या काळार मंगळुरांत एक ल्हान कोट्टी आसचो सयत मंगळुराभायर स्वंत बोंगलो भांदची श्याथी आसचो. पूण सामाजीक चिंत्याथळार पार्किलें तर आज सयत मनीस न्हेस्पांत बदलाला पूण चिंत्यांत अजून तसोच आसा, तीच एकामेका व्हड-ल्हान म्हळ्ळें चिंतप मतिंत दवरून जियेता.

निरूपण/गूणलक्षण: बेंजमीन कामील पिंटो (बेज्मी), मेरी मागदेलीन पिंटो (मेरी), जोन ब्यापटिसट (जुंवाव बाप्तिसट), डाकटर नारायण गुंटल, 'पन्ना' ह्या काणियेचे प्रमूक पात्र. समाजीक चिंत्याची, समाजेंतल्या वेवेगळ्या

चिंत्पा दर्जो ह्या काणियेचो बुन्यादी आटोव. ह्या काणियेंतले हर पात्र सहज रितिचे पात्र शिवाय असंबद्द म्हळ्ळे पात्र खंयचेय नांत. पारंपरीक काणियांपरीं एकेका पात्राचें वर्णन ह्या काणियेंत दिसोन येना पूण एका वाचप्याक जितली ओळोक गर्जेचिगी तितली ओळोक ह्या पात्रांनी दिसोन येता, शिवाय डाकटराची ओळोक एका संभाशणांत दिसोन येता.

कथावस्त अनी भांदावळ: दीस्पडतें कुलिचें काम कर्न अपलें कुटम चलंवच्या बेज्मी, मेरी आनी तांचो एकलोच पूत जुंवांव बाप्तिस्ताचें इसकोल आनी समाजेच्या वेवेगळ्या चिंत्पा कालेतिच्या मनशां मधें आसचो 'वैचारीक दोरिवोडचो स्पर्धो' ह्या काणियेंत नीज रुपान उत्रावणी केल्ली दिसून येता. काणी वाचताना अशें भग्ता; हें घडीत कांय अपणान स्वता पळेलां.

ही काणी कांय काल्पनीक न्हय, नीज घडिताच्या आधारान विणलली जाल्ल्यान काणियेंत लांबाय रुंदाय ना, मोटव्यान पूण जोक्त्या तशेंच गर्जेच्या उत्रांनी उत्रावणी केल्ली दिसून येता.

मनीस जाल्लो हन्येकलो अपल्या भंवतोणी घडच्या घडिताक पळेता, पार्किता तशेंच अपल्याच अनबोगांत तो फिचार कर्ता. पूण सगळे एकाच रितीन पळेता व पार्किता तें सांगुंक जायना. पूण मतिंत फिचार केल्ल्या एकेका घडितांचेर संवेदनात्मक नद्रेन तिळची श्याथी एका बरवप्याक आस्ता. आनी ह्या काणियेंत ती श्याती उटून दिस्ता.

ह्या काणियेंत भोव महत्वाचें हंत 'जुवांव बाप्तिस्तान' पैप भरल्ल्या गाडियेक चडोन, त्या पैपांचेर अपल्या बापायचें, आपल्या आवयचें आनी अखेरीक अपलेंच नांव बरंवचें; तेंयी त्या क्रेयोन्सांनी म्हणजे बण्णकडुंत, आनी जेदनां

तो वयल्या पैपांचेर बरवन आस्ताना सकयले पैप घुंवतात आनी असो जुवांव मधें रेवडोन घेता आनी हें मारेकार दुरंत घडता.

कथानक आनी दृश्टिकोन: एडविनाच्या काणियांनी गर्जेभायलें विवरण जांव, काणियेक संबंघ नातल्लें घडीत जांव आसाना. एका समाजेंत जियेवच्या वेवेगळ्या मनोगतेचेर भोव अर्थाभरीत रितीन 'बणाचो' सांकेतीक आधार घेवन रचल्ली काणीच ह्या काणियेचें तीरळ. एका वाटेन जिण्येची दीस्पडती, दुस्रे वाटेन व्हडिलांक अपल्या भुर्ग्यान अपणापरीं कुल्कार जावन जियेनाये, बगार उंचलो फुडार जोडचेपासत इंगलीश मीडियमाक धाडचीं स्वपणां. पूण समाजेंतलो मनशाक वेवेगळे दर्जेर मापचें चिंतप हरेक वर्तुलांनी उटोन दिस्ता; जसें इसकोलाची मेसत्री सयत इसकोलाची प्रतिश्टा भुर्ग्यांच्या न्हेस्पाचेर, भुर्ग्यांच्या व्हडिलांच्या आट-नेटाचेर मापचें.

काणियेगार आशेतात: फकत पळेतेले न्हय पूण पार्कितेले, फकत वाचतेले न्हय पूण समजतेले वाचपी आंवडेतात जाल्ल्यान अपले विचार तो काणियेच्या पात्रांनी, तांच्या उलवण्यांत तशेंच तांचे भंवतोणी निर्मीत कर्च्या परिसरांत दाकयता. आनी बुध्वंत वाचपी मात्र ह्या विचारांक समकुंक सक्ता. ही फकत एक काणी म्हणून वयलेभार वाचताना भगुंक पुरो पूण ह्या काणियेंतले विचार आयच्या समाजेक सयत प्रसतूत. अजून तीच बदलानातल्ली मनशाची मनोगत. अजून संबंधांक पोकोळ कर्चें 'वयलो-सकयलो म्हळ्ळें' व 'बरो-वायट' म्हळ्ळें चिंतप.

संघर्श/विवाद (Conflict): इंगलीश मीडियमांत शिक्तेल्या, प्रत्येक जावन हेर भास अपली आवयभास जावन आसतेल्यांनी चडावत जावन इंगलीश (जांव पुर्ते वा मोडकूर) सभदांचेर उमकळचें चड करून स्वाभावीक. 'क्रेयोन्स'

म्हळ्ळो सब्ध भोवशा 'बण्णकड्डी' च्याकी चड प्रसतूत म्हळ्ळेपरीं भगता. पूण एका सब्धावर्वीं काणियेच्या पाठथळाक चड करून कसलोच बाधक जायना. दुस्रें - मनशाचो स्वाभिमान आनी चिंत्याची आळसाय; इंगलीश भाशेंत शिकल्यार मात्र बरो/उंचलो फुडार आसा म्हळ्ळें चिंतप, हेर भासेंनी शिकून बरो फुडार जोडलेले नांत? वा इंगलीश भाश शिकोनयी जिवीत पिड्ड्यार केल्ले नांत? हीं वैचारीक सवालां काणियेच्या मट्टाक असहज तरयी वादाक मेळचेतसलीं.

सोंपणी: ही एक उगत्या संपणेची (open ended) काणी. आधुनीक काणियांनी दिसोन येवचेपरीं उगत्या संपणेच्यो काणियो एका वाचप्याच्या मतिंत चड काळ परयांत जिव्यो उर्तात, तशेंच उगत्या संपणेच्यो काणियो वेवेगळ्या संधर्भार वेवेगळे अनभोग दीवंक सक्तात म्हळ्ळी म्हजी खासगी पाल्येणी. एक काणी वाचुंक वाचपी वीस-पंचवीस मिनुटां घेता तर, ती काणी वाचून जातच ताच्या मतीक थोड्या घडियांक तरयी चिंतुंक करुंक सकची काणीच बरी काणी. जावंक पुरो तीं चिंतुंक कर्ची सवालां रुपार, पात्रारुपार वा ओट्टारे काणियेरुपार. ह्या दिशेन म्हाका ही सोंपणी ह्या काण्येक जोक्ती म्हण भगता.

मुळावो विशय: काणियेचो प्रमूक विशय समाजीक चिंत्या दर्जो आनी दीस्पोडत्या जिवितांत मनश्याच्या जिण्येचेर हाचो प्रभाव. हांगासर एकामेका पांय वोडचें चिंतप, समाजीक दर्जो; कुल्कार कीळ/ल्हान, डोकटर ऊंच/व्हड. अशें भास, जात, कात, कुळी, जनांग, वृत्ती हरेक ह्या दर्जेक एकारितिवें माप.

शैली: सादी भास, पिंत्रायिल्ल्या परिसराक जोक्ती जाल्ली भास, बर्पावळेंत भासेचो अलंकार आसा. कोंकणी मात्र न्हय समकाळीन भास कानडी भाशेचो अलंकार सयत वाचुंक मेळता.

विश्लेषण: काणी, काणियेगार आनी समाज ह्या तिनां मधें कांय संबंघ आसुंक जाय? वाचपी समाजेंतलो, काणियेगार सयत समाजेंतलो पूण हांगासर तो समाजेचेर असो धर्चो, आनी आपल्या काणियेंत अपले विचार सांगून वेचो जावनासा.

एक सादें कुटम, सादें म्हळ्यार दुबळें म्हणून लेक्तां. दीस्पडतो ग्रास जोडुंक कुल्काराचें काम कर्चो संधर्भ. काणियेचें परिसर अजीक चाळीस-पन्नास वर्साधलें. आनी ह्या दीस्पडत्या संघर्शांत, हांच्या घरांत मोडकेंत कितेंय शिजाजय तर घर्कारान धा बोटां झरयजय म्हळ्ळी अनिवा-न्यता. वर्साच्या सगळ्या दिसांनी काम आसा म्हळ्ळी खात्री ना. पिडे-शिडेंत व्हख्ताक जांव, कश्ट-अन्वाराक जांव तेंको म्हळ्ळो ना. जशें पांयांक वोडल्यार मात्याक ना म्हळ्ळेपरीं गत. ह्या संघर्शांत सयत फुडाराचीं स्वपणां आसात. व्हडिलांचें, अपल्या भुर्ग्यांथंय निस्वार्थी, त्यागी चिंतप एका स्वपणाच्या रुपार आसा.

ह्या स्वपणां मधें स्वाभिमानाची चिंतप, सोसचेतितलें सोस्येता पूण केदनां ही सोसणिकाय मिर्वता? 'how much is too much' म्हळ्ळीं कोशेडद कांतंवचीं सिंतिमेंतां सवालारुपार उभीं जावन एका वाटेन हकीगतेक दाकयताना दुस्रे वाटेन 'enough is enough' म्हळ्ळें चिंतप उभें जावन पयल्याक जवाब दिंवचें शर्थ स्वीकार कर्ताना जिण्ये संघर्शाची घुंवडी उदेता. तवळ स्वीकार केल्लें शर्थ कितलें सहज आनी ताची पुर्ती तयाराय कशी कर्ची? आनी तें

शर्थ पाळताना घेवंक आसच्या चत्रायेची पुर्ती तयाराय, जोक्ती मिनत एकाकडेन पूण चिंतुंक नातल्या संगतेचेर आटोव कोणे केल्लो आसा?

ह्या मधें ह्या दोगांक (वेक्ती, स्वभाव, मनोगत, विचार, कालेत) एकामेका अपटून घालन सोभाय देकचे आण्वे पयस रावून ताळियो पेटून उल्लासुंचे तशेंच परोक्ष रितीन पडोंक राकचे आनी हेरांच्या पडणेचेर समधान भगचे. हेरांक अपल्या शांतिची बावली कशे करुंक पेचाडचे वेक्ती यतेश्ट मापान आज पासोन आमच्या समाजेंत भरोन गेल्यात. समाजेच्या तीर तिर्कुटांक एकारितीन हेच कारण पूण हे कायदे-कानुनाच्या मुटीक शिकार्नासले.

आनी काणियेमध्ये दिसचीं रूपकां, नळाचें उदक, उदक नासचे नळ, आनी हाचेमध्ये रांदणेर मोडकी आनी मोडकेंत शिजची पेज, कुंडल्यांत कडी आनी दीस्पडल्या कुल्कार कुटमाची खिमचून खांवची भूक आनी संघर्श ह्या काणियेंत उलयतात. आयकतेल्यांक ते आयकतात पूण मार्मीक बोब ती. हाचेमध्येय फुडाराचीं स्वपणां खिरलतात.

हांगासर 'बण्णकड्डी' एक सांकेतिक अमूर्त (abstract) रूप. जायतें सांगता ही बण्णकड्डी. समाजेच्या एकेका बणांविशीं, एकेका पिडेसत मनोगतेविशीं, एकेका चिंत्याविशीं आनी अखेरीक तरयी जागतीक सताक उकलून धर्ता; सर्व रंगाच्याकी व्हड रंग 'रग्ताचो' . (Amongst all colours, the darkest colour is the colour of blood). हें रंगाच्या बजारांत लागू जांवचें ना. कित्याक म्हळ्यार रंगांचो बजार एक वेगळो मुद्दो. जी मनोगतेंत मनीस पळेता तेच मनोगतेर एका रंगाचो माप चल्ला. कोणाक काव्याचेर कांठाळो कोणाक धव्याचेर विशेस मोग. कोणाक पिसोळीं खायस आनी कोणाक काजुले पसंद. हें सर्व आपापल्या मनोगतेचेर होंदोन आसा.

अखेरीक कोण मोर्ता कोण वांचता म्हळ्ळें प्रमूक पूण एका उग्या संपणेच्या काणियेंत तें वाचप्याचेर होंदोन आस्ता. पूण काणियेची भळवंत इमाज 'बण्णकड्डी' आनी त्या बण्णकड्डीचो कंडो गत आधार नास्ताना, विचार कर्तलो नास्ताना पडला. हांगासरयी दोन चिंत्पाचेर आमी आमचो शेवोट वरुयेता; पयलें - बण्णकड्डी एक आयद वा ऊपकरण मात्र. आनी बरो मनीस बरे इराद्यान हाका गळसुंक सक्ता तर खोटो मनीस खोट्या इराद्यान हाका गळसुंक सक्ता. हांगासर बरो वा खोटो आसा तर तो मनश्याचो शेवोट मात शिवाय 'बण्णकड्डी' न्हय. आनी दुस्रें - 'बण्णकड्डी' एकारितिचें माप, समाजेच्या मनशाच्या भलायकेक मापचें साहेत. जुंवांव बाप्तिस्ताचें रगत त्या 'बण्णकड्डी' खेळांत उलयलें आनी हेरां मौन जालीं. हें आज तर, फालें कोण जाणा? आनी हेंच सवाल उभें कर्ता 'बण्णकड्डीचो कंडो'

अखेर कर्च्यार्थीं सुर्वतिर केल्ल्या सवालाची जवाब परत नियाळ करुयां, काणियेगाराक काणिंच एका समाजेचेर धर्चो आर्सो देकून हो बांध व संबंध अप्सोच घडता. हांगासर साहीत (काणी) मात्र माध्यम तशेंच प्राथमीक. बाकिचें सर्व दुस्रें?

मोटविकाणी २. मोतीक एक पाटो

त्या घरा थावन ताका खोट पडताना तो व्हरुंक सकल्लो फकत एक वस्त ताचें सर्वस्व - तें चिंदकर भाणशिरें. आतां असकत जावन येवच्या पावसाळ्यांत त्या बाणसीरयान ताका ऊब दिल्ली. ताचें नशीब बरें आसल्लें कित्याक तो थंड थंड पावसाळ आकेर जाल्लो. तवळ परयांत ताका बिडार दिल्ली, खाण दिल्ली आनी थोडे पावटीं मोवाळाय सयत दाकयिल्ली स्त्री. तिच्या पतीन ताका खोट मार्न घरांतलो भायर घाल्ताना असहायक जावन हुंबरार उबी जाल्ली.

"त्या मर्कट सुण्याक घरा भितर कित्याक रीग दिल्लीय?" बोबाटलो तो तिका पळेवन. 'तीन महिनेभर तुज्यान राकोंक जालेना? तुजेखातीर कसली माणका हांवे हाडल्यांत पळे...वच, वच...म्हज्या जीपांत तीं आसात!"

तीन महिन्या' दीं कसो तो तिच्या दारार पावलो म्हळ्ळें ताच्या उडासांत नातल्लें. ती जावन आसल्ली रात कठीण पावसाची, थंड पूण बलिषट वारया तुफानाची. एक सासण परयांत ताणे दारालागीं कुंय्यो घाल्या उपरांत तें दार उग्तें जालें आनी भितरली ऊब ताका वेंगिलागली. ह्या सर्गाळ सुकांत तो उध्येताना ताची दीषट तिचेर पडली. दीग जिवाची आनी गंभीर जिनोसाची स्त्री ती. "हो भिर्मती"! ती उदगारली आनी एकाच्छाणे बाग्वोन तिणे ताका उकल्लो. "तुजें नांव कितें?" ती आपल्या हातानीं ताका वयर पंदा लोळायलागली. "हो, तूं एक दादलो पेटो" ती म्हणाली समादानान. तिणे ताका कुजनाक व्हावयलो. "तुका खंयच्या नांवान आपंव?" ती गुणगुणली. मोतियांपरीं दिसचे उदका थेंबे तुज्या नाकार आसात" ती म्हणाली एका बाणसीरयान ताका पुसित्त. "बराबर तुका हांव मोती म्हण्च आपयतां".

तेंच बाणसिरें आतां ताचें सर्वस्व जाल्लें.

तिणे ताका घरा भितर घेतल्ल्या उपरांत पाशार जाल्ल्या तीन महिन्यांनीं ताका जाय तें मेळ्ळें. ह्या आवदेंत त्या घरा विश्यांत थोडें तो जाणा जालो. आनी आपणा विश्यांतय-आपणाचें नांव मोती म्हळ्ळें ताका कळीत जालें.

तिचो पती वर्सांत चडावत महिने एसटेटांत आस्तालो जाल्ल्यान ती एका चाकर्नी सांगाता रावताली. ती चाकर्न मोतीक पसंद करिनातली तें तिच्या नडतेंत कळीत जातालें. पूण मोतीन गमन केलेंना. ताचें शिमटेक कंरडे बांदून तुकलांवचीं पार्लोळ भुर्गीं त्या घरांत नातल्लीं. घर्चे धनिनीक मनजातिचेर कठीण मोग. तिचेलागीं एक पर्शियन माजार, एक जोडी लवबरड्स आनी दोन बडचीस आसल्ल्यो. पावानातल्याक तिच्या रांदपा कुडाच्या जनेलार ठिकाणो नातल्लीं सात आट माज्रां केदळाय आस्तालीं.

महंतनांतल्यो तिच्यो मित्रिण्यो सराग येताल्यो आनी सांगाता मेळोन तीं इस्पितां खेळतालीं. "हें सुण्या पील तुका खंय मेळ्ळें?" तीं उदगार्तालीं. "ताची शिमटी पळे नीट जाल्या मेणाचे वातिपरीं, खंडीत तुजो पतिराय हाका घरांत दवरिसोना". ह्या तिर्पान ताचे थंय किरलाल्लें भें आतां रुतां जाल्लें.

ती रात थंडियेची.

ताच्या मुसकराचेर दार दांपल्ल्या थोड्या वेळा उपरांत जिपांत आसल्ल्या नव्या माणकांक भितर घेवचो आवाज ताका आयकालो. तांका देकोंक तो सकलोना. पूण तें द्रश्य ताका गम्लें. हुनोनी दुदाचें कोप आनी हिंवांत गुटली जावन निदोंक घरांतलो ऊब कोन्सो. मनशानीं स्वाभावीकपणी रडचेपरीं ताका रडोंक जाय आसलें पूण कसें रडचें म्हण ताका कळीत नातल्लें.

अंत्य नातल्लेपरीं दिसचे रातीक अक्रेक तरी अंत्य आयलें आनी सकाळ उदेलो आनी सकाळ येताना हिंवान घांटेवन गेल्ली आपणाचीं कूड वोडन घेवन तो गेटी परयांत गेलो, भर्वश्याचें एक कीर्ण घेवन. पूण माणकांनीं ताचो जागो घेतल्लो-जीप रावंचे पाकेटी पंदाक रट्टाच्या एका व्हड कंडर्यांत तीं

रायाळ रितीर बसोन आसल्लीं. खरें तीं सोभीत आसल्लीं, खरेंच तीं माणकां जावनासल्लीं.

तीं ताका पिळपिळ्या दोळ्यानीं पळेतालीं. पूण ताणे कर्च्या कुंय कुंय आवाजाक ताणी कसलीय जाप दिलिना. तितलीं रायाळ तीं जावनासल्लीं. तितल्यार दार उगें जालें आनी 'ती' उदेली. फांट्रेंले कुडिंत आसल्ल्या बळान ताणे आपली शिमटी हालयली.

"म्हाका माफ कर मोती" ती म्हणाली दयाळाय भरल्ल्या पूण खचीत आसल्ल्या ताळ्यान. "काल्चे रातीं तूं हितलांतच आसल्लोय म्हण हांव जाणा, पूण, पुरो तें पुरो! तुका आस्रो दिल्ले खातीर काल्चे रातीं हांवे सोसल्लें पुरो" तिणे ताका बोट जोकलें, बंदूक जोकल्लेपरीं, सुचावन - वच हांगा थावन. ताचें मुखमळ बावलें शिमटी मुर्गटली. भुकेचें आक्रमण जाताना ताचे पाय आपापिंच कचऱ्याच्या डळ्या कूशीन पर्तलें.

कसली घाण!

ताच्यान पात्येवंक जालेंना. इतल्या मजबूत बंगल्यानीं इतली घाण उबजंवची कुसाडाय आसा? बंगल्यांतलो कचरो ह्या परीं घाणता तर, बंगल्या भितर?

कचऱ्याच्या डळ्यांत ताका वोबेचो एक चोबको मेळ्ळो आनी तो, त्या दिसाचो ग्रास जालो. दीस आसो सुरू जालो पूण आकेर जावंक सभार दीस आसल्ले.

तरिपूण... तरिपूण मोती म्हळ्ळें सुणे वांचलें आनी बाळवालें संसार आनी सेजार चिंतल्लेपरीं वायट नातल्लें. सर्वय ताका इल्लेशें पुणी खाण उडयताले; भोसिभर न्हय तरी एक ऊंडी. सभार पेटेव आसल्ले ताच्या भंवतीं, किट्यो किरांट नातल्ले, सुशिस्त अनी नितळ पेटे, आनी हऱ्येकाच्या गोमट्यांत उतीम चामड्याचो पाटो आसल्लो. ते कारानीं जिपानीं भंवताले, तांच्या धऱ्या सांगाता, भायर घालून गोमटी, सेवुंक वारें.

पूण कित्याक, कित्याक हांवे मात्र कचऱ्या डळ्यांतलें उसटें खायजे? कित्याक ताच्या पोटाचेर मात किंट्यो किरांट्यो आसल्ल्यो? तो घोंकुंक सक्तालो, धांवोंक सक्तालो आनी हेर पेट्यांपरिच खेळोंक सक्तालो. तरिपूण हो भेदबाव कित्याक? कोणंच ताका कारांत बसयना. कोणय ताची पाट पोशेना...? तो चिंतुंक पडलो.

आनी तवळ ताका गम्लें.

व्हय, ताच्या गळ्यांत पाटो नातल्लो..!

आनाथ तो, गळ्याक पाटो नातल्यार ताका विळासचना.

मोतीक जाय एक पाटो.

तो आशेलो, लालेलो, भर्वसलो.

हेच परीं दीस उदेले आनी बुडले आनी काळ बदलालो. वरयांत शिंवत्या-आबोल्यांचो परमळ आसल्लो आनी सगळ्या' नितल्यान स्वाभावीक रितीर खडप निर्मळाय चलल्ली. ताचे कुडिंतय नवो हुरूप आयिल्लो. नविच्च भगणा, तीक्ष्ण पूण मोव. त्या परिसरांत आसचे सर्व पेटे एकाचपाणे एकामेकाचे ईश्ट जाले. मंतनांतलीं पेटे माणका सयत ताचे सर्शीं येवन आंग घषटी लागलीं. हें तांच्या धनियांक रुचलेनां. आनी ते पेट्यापरिच ताका गुर्केवंक लागले. सगळ्यानितल्यान संतोस आनी उमाळे आसल्ले. पंगड पंगड करून सर्व पेटे रसत्यार दांवताले, कसल्याचीच फिकीर नासतां.

ते स्त्रीयेच्या घरांत पाशार केल्ल्या तीन महिन्यांचे आवदे उपरांत आतां आयिल्ले हे दीसच सुकाळ जाल्ले. तर्पूण गोमट्याक एक पाटो नासतां, आपूण आपूर्ण म्हण ताका भगतालें. एका पाट्या खातीर तो कितेंय करुंक तयार जाल्लो.

तो जावनासल्लो एक सोभीत सकाळ.

पेट्यांचो पंगड नव्याच्च हुरुपान वयर सकयल धांवतालो. खुशेन खर्शेतालो आनी पुरासणेन फेंडेतालो. एकाच्चाणे व्हड एका घुडापरीं दिसचें वाहन येवन चार मारोग गडसुंच्याकडे उभे जालें. थंयसर देंवल्लें मौन भिरांकूळ, सक्कड पेटे खीणभर थंड जाले, दुबावीत जाले आनी हुंकोक लागले. उपरांत कसल्यागी एका तूर्त हिशारयाक मांदचेपरीं चारांयी कुशिनीं धांवोन मायाक जाले.

मोती एकलोच्च उरलो.

तो स्थिमिताय नासतां कांप्तालो, खर्शेतालो आनी ताच्या वोंटा इड्यानीं फेंड आसल्लो. त्या वाहना थावन दोग जण भायर आयले. तांच्या हातानीं लांब तेंकड्यो आसल्ल्यो आनी तेंकड्याच्या तुद्येर उज्वाळचीं बोळीं आसल्लीं-पेट्यांच्या गोमट्याक आसच्या पाट्यापरीं.

पयलें भियान फांट्रेल्लो मोती आतां सुडाळ जालो. आक्रेक तरी तचे खातीर पाटो घेवन कोण तरी आयिल्ले. कित्याक तुमी तितल्या चत्रायेन म्हजेसर्शीं येतात- मोतीक विचारुंक जाय आसलें.

तो हालानासतां रावलो आपली गोमटी उबारुं, त्या पाट्याक येवकार करून.

व्हय, तो पाटो ताच्या गोमट्या भंवारीं रेवडालो...

"विचित्र! उदगारलो पेट्यांक धर्चो एकलो आपल्या सांगात्यालागीं. " हे सुणे बिल्कूल दडबडलें ना". मोतिच्या कुडिंतल्यान निमाणो शिशिरो पाशार जातेच ताचे "पेटेय रडोंक शीकल्लेपरीं दिस्तात! म्हणालो दुस्रो. "तुजो पास आंदताना त्या भिर्मत दोव्यानीं दुकां पुटलीं आनी ताच्या मुखमळार मानवीय भावन उदेलें!"

ॐॐॐ

विश्लेषण २. मोतीक एक पाटो

[ही एडवीन जे. एफ. डी' सोजान मूळ इंग्लीश भाशेंत बरयिल्ली A Collar for Moti तशेंच कोंकणेंत केल्ली तर्जण]

मांडावळ: सामाजीक चिंत्पाची ही काणी सुर्वातिथावन अखेर परयांत वाचप्याक धर्न दवर्चा. एका साद्या/कंट्री पेटो आनी अपणान चिंतिनातलेपरीं एका बंगल्यांत वसती कर्चे भाग (व दुर्भाग) मेळताना त्या बंगल्याची धनीन, आनी तिचो घोव. हीं तशेंच पाटो आसचे विदेशी पेटे सयत पात्रधारी, पूण प्रमूक पात्र 'मोतिचो' .

ही काणी कांय अजीक तीस-पांतीस वर्साधीं बरयिल्ली. परिसर एका शेराची (मंगळूर आस्येत वा हेर शेर) आनी बंगल्याची. पूण हें परिसर आयच्या परिसराक मात्र न्हय आयच्या मनशाच्या चिंत्पाक सयत ताळ पडता. अजून मनीस जायत्या संगतेंनी बदलोक ना. पयलें अपरूपायेन जातालें आतातां सवयेचें कशें जालां म्हळ्ळें दुर्भाग म्हणों वा सामाजीक दुरंत म्हणों?

निरूपण/गूणलक्ष: तांत्रिक रितीन ही काणी वेगळ्याच प्रकाराची. ह्या काणियेंत भोव थोडे पात्र आसात. पूण प्रमूक पात्र 'मोती' चो. जो एक पेटो. हांगासर पेटो आनी पाटो सांकेतिक रितीन भोव गुंडायेचे वैचारीक अध्याय उगते कर्तात. 'पेटो' एका अर्थान विश्वासाची गोवाय, विश्वासाक लागून अपलो जीव सयत होगडावंक पाटीं सरानासची भोव खाल्ती जान्वार. तशेंच समाजीक चिंत्पापरकार 'पेटो' म्हळ्यार एक गाळ, मनश्याक हल्क कर्च्या इराद्यान गळसुंचो सब्ध. 'पाटो' म्हळ्यार स्थान-मान, मरयाद, गवरव, स्वाबिमान, असतित्व, ओळोक. अन्येका अर्थान 'पाटो' म्हळ्यार मान्यता,

घनता. हांगासर पात्राची ओळोक संभाशणारुपार आसा आनी फकत गर्जेभायलें पात्र वर्णन ना. प्रमूक पात्र 'मोती' आनी ताचीं धनीन आनी धनी पूण पार्श्वभुंय (backdrop) चेर पाटो आसचे पेटे. आनी काणियेच्या संपणेंत मोतीक धरुंक आयिल्ले 'पेटे धर्तेले' .

कथावस्त आनी भांदावळ: एक पेटो आनी पाटो घेवन काणी उत्रांवची श्याथी आसचे बरवपी कितले आसतीत? काणी बरंवची फकत एक हव्यास तर त्या हव्यासी चिंत्पांत उदेल्ली काणी अशी आसती? काणी बरंवची एक कला म्हण हांव मांदतां, कोशेडद, मत, चिंताप, विचार आनी दिश्टावो सर्व एकामेका सांगात दिताना उदेंवची काणी एक अदभूत काणियेचें रूप घेता. तसली काणी कितलो तेंप परयांत एका वाचप्याच्या मतिंत खंचोन उर्ता. ही काणी काल्पनीक तरयी मट्टाची काणी.

आंब्यार थावन कुंब्यार उडकी ना, बगार नितळ उदकाचो व्हाळो व्हाळचेपरीं काणी सुर्वतिथावन मनशाच्या स्वार्थी चिंत्पाचेर कुराड मारीत वेता. सर्व श्रेषट मनीस म्हण अपलें हर्दें पेटून हासून जियेतेल्या मनशा-संसारांत, मोनी जान्वार जावन सोसून अपूण अपलो अत्मो-गौरव सांभाळून जियेता. एका दिसा अपलेंच म्हण लेकल्लें घर सोडून वचोंक पडता तरयी, अपणान शीत खेल्ल्या घराक एक जान्वार जावनयी वायट चिंतिना आनी हें चिंतप आबलेशी मनशाच्या स्वार्थी चिंत्पाचेर आर्सा धर्ता.

ह्या काणियेचें महत्वाचें हंत, जेदनां पाटो आसचे विदेशी पेटे धनी हाडून येताना हो सादो/कंट्री पेट्याक अपलें घर सोडून रसतो धरुंक पडता, तवळ अपणाक एक पाटो आसतो तर कितलें बरें आसतें म्हळ्ळें चिंतप मोती चिंतुंक लागता तेंच महत्वाचें हंत.

कथानक आनी दृश्टिकोन: एडविनाचें बरप साद्या उत्रांनी आस्त, पूण साद्या चिंत्पाचें भिल्कूल न्हय. जांव कादंबरी, कविता, लेकनां वा मोटविकाणी. भळवंत इमाज्यो, सांकेत, रूपकां, उपमां मुखांत्र तो सुटावें उलयता. व्हडल्यान उलयता जो अंतसकर्न आसचो आयकुंक सक्ता. काणियेगार अपली वैचारीक नदर ह्या समाजेंतल्या वेवेगळ्या वर्ग/दर्जो रचतेल्यांक नागडें करीत वेता. काणियेची तांक म्हळ्यार थोडेच उत्रांनी पूण प्रभावशाली उत्रांनी काळजाक खोंकचेरितीन तो अपल्या काणियेचीं भांदावळ मांडता.

संघर्श/विवाद: कोणाक अपल्यामधें पर्कीं जावन जियेवंक जाता? हीं चिंत्नां मनशाचीं. पेटो एक मोनी जान्वार जावनासतां, पेट्यान मनश्यापरीं समाजीक चिंत्पाचो आवड कर्चें अस्वाभावीक म्हण भग्ता. पूण ही एक काणी, आनी एका काणियेगाराचें चिंत्पा एका सांकेतीक रुपार जेमेतेल्या समाजेक जागवंचें. देकून पेटो, पाटो आनी मनीस ह्या तीन वर्तुलां एकामेका मुखामुखी जातात पूण हरेक पावटीं एकामेका गांच नातल्या सांकळेपरीं.

ही काणी पुर्ती सहज रितिची म्हणोंक जायना पूण असहज म्हणचे वर्गाची काणिय न्हय. एका काणियेगाराचीं कल्पनां, विचार, तत्वां, नियाळ आनी अभिव्यक्ती. समाजेक कितेंगी सांगोंक घेतल्ले वेवेगळे पात्र, सन्निवेश असहज पात्राक सहज रितीन उत्रावणी कर्ची दिसोन येता.

सोंपणी: आपलें आवकभर एक पाटो आशेल्लो मोती अखेरीक एक पाटो आपणावंक सक्ता पूण हो पाटो मानाचो पाटो न्हय, हो पाटो शिक्षेचो पाटो. कांय इल्लो मान आशेल्ल्या एका जिवीक पिसो पेटो म्हणून लेकचा समाजेच्या मनीस म्हळ्ळ्या वर्गाचेर दुकोन मनशालागीं नातल्लीं मनशासंवेदनां अपल्या दोळ्यांतून व्हाळवंक लागता.

मुळावो विशय: मोती एक तोंड येनातलो पेटो, जान्वार पूण मनीस म्हळ्ळ्या जीविचो पाटलावदार आनी जिणिभर सांगात भासांवचो विश्वासी. अपल्या विश्वासाक साक्स दिवचेपासत अपलो जीव सयत होगडावंक तयार आसचो, रातभर घराभायर उरोन पारोत कर्चो, अपल्या चाक्रेक केदनांय कसलीच कूल अपेक्षिनास्ताना अपली चाक्री करून आसची जीवी. उलवंक येनासच्या एका मनजातेन उलवंक येंवच्या मनश्याक चिंतुंक कर्ची काणी. चिंताप, स्वभाव, वेक्तित्व, मनशा मोलां, नैतिकता, बरें-फालेंविशीं हेरांक दाकंवच्याक, अपणाक पाळच्याक मनीस देव, धर्म, भक्त, सांत, म्हा-पुरूश अशे वेवेगळे डोंग कर्ताना ज्यें कितें पळेजाय आसचें मनीस केदिच पळेवंक सकाना. ताची मत सयत दाकवपाचेर आसा, सोभाय, रंगाळ बजाराचो आंवड मनशाचो जाल्लेनिमतीं मोती तसल्याक पाटो लाभचो फकत लिसांवाच्या बुकांनी मात्र.

शैली: सादी भास, साद्या सन्निवेशांनी पूण वेगळेच बर्पावळिची ही काणी एका मोटव्या काणियेच्या मोगीक लांभ काळ मर्तित खंचोन उर्ता तें खंडीत. ह्ये काणियेंच चडतीक अलंकार गर्जेभायलो देकून ना, 'मोती' पात्रच एक रूपक जावनासतां, परत वेगळीं रूपकां काणियेंत नांत. ही एडविनाची प्रतिरूपाची (टिपिकल) काणी.

विश्लेषण: अभिव्यक्तेची ताकत कितली? हें सवाल आयच्या काळार भोव प्रसतूत. जेदनां मनश्याक उलवंक, चिंतुंक, वाचुंक वेळ ना तर हेरांची अभिव्यक्ती कशी समाजेच्या एकेका मनश्याक पावतली? अभिव्यक्ती आसुयेता एका मधूर संगीतारुपाची, दोब्याक विज्मीत कर्च्या नाचाची, कानांक मधूर म्हण भगच्या संगीत वाजंत्राची, वा आंग जूम कर्च्या एका काणियेची. पूण जेदनां मनीस पळेता पूण पार्किना, आयकता पूण समजना

तेदनां गाडवासमोर वाजंत्र वाजयिल्लेपरीं, मांकडाच्या हातीं माणीक दिल्लेपरीं, खडपाचेर वोटल्ल्या दुदापरीं.

मनीस अपणाक हेर जान्वारां समोर तुलन कर्ताना विग्यानाचो आधार नास्ताना सयत समजता; मनशालागीं हसतेचें बळ जांव, चितळाची धांव जांव, कोल्याची चालायकी जांव, मांकडाची उडकी जांव, मासळेची बुडकी जांव कितेंच ना. तरयी मनीस सर्व उंच जीवी म्हण पात्येवन आयला. फकत अपल्या उलंवच्या, समजुंच्या, आयकुंच्या श्याथियेक लागून. आनी हेच श्याथियेनिमतीं भळवंत हसतेक आपले ताबेंत घेवंक पावला. उदकांत तारूं जावन उष्येवंक सक्ता, वारयांत विमानारुपार उभोंक सक्ता. पूण एक गूण मनश्याक चडीत वैचारीक करुंक सक्ता, तें जावनासा वाचाप. म्हळ्यार साहीत, हांगासर एक साहीत मात्र एका समाजेच्या वैचारीक व्हाडावळेक उपकार्चे. एका समाजेच्या वैचारीक भलायकेची रुज्वात दिंवचें त्या त्या काळाचें साहीत.

ह्या काणियेंत काणियेगार समाजेच्या वेवेगळ्या 'दर्जेक' आनी अपूण श्रेषट म्हण धाकवंक हेरांक सकला घालुंक सदांच आयतो रांवच्या, सांगचें एक पूण करुंक अन्येक असलें जिवीत जियेतेल्या हिपोक्रेत वेक्तित्वाक खोंक्ता. भोव मार्मीक सत ह्या काणियेंत उटोन दिसचें म्हळ्यार मनीस आज धाकवपाक भुल्ला, सजवणेंत बुडला, देकून अपणान जियेवच्या जिविताच्याकी चड जावन अपणान दाकंवचें जिवीत ताका महत्वाचें जालां. हेंच मूळ चिंताप ह्या काणियेंत झळकता.

एका वाटेन मनीस, मनशापण होगडावन, अत्मो होगडावन फकत जिवें मोडें जावन जियेवंक लागला. अन्येका वाटेन मोनी जान्वार जावनयी असल्या

मनश्याची चाक्री कर्ता आनी अपल्या चाक्रेरुपार सयत मनशान होगडावंक आयतो जाल्ल्या मनशापणाक जगवन दवरुंक हिशारे दिता. हांगासर पेटे आनी पाटे कांय वेवेगळीं पोंतां आस्येता, मनोगत आस्येता, अबलेस आस्येता, आत्मो गौरव आस्येता, पूण एका पोंताथावन अन्येका पोंताक पावुंक उत्रोणेची गर्ज आसा. आनी ही उत्रोण वैचारीक.

अखेर कर्च्याधीं, सुर्वतेर केल्ल्या सवालाची जवाबिचेर परत मटवो आटोव कर्चो तर; आयकुंची श्याथी आसतेल्याक मौनांत सयत संगीत आयकता, गैर हाजिरेंत सयत आवाज आयकता, तशेंच असली काणी जेमेल्ल्या अत्म्याक खोटावन जागयता.

ॐॐॐ

मोटविकाणी ३. कागदाची स्त्री

पयलें ताचें गमन वोडल्लें त्या काळ्याच फळपळीत कारान. सदांयी सकाळीं तें कार त्या ट्राफीक सिग्नला सर्शीं उभें जातालें. ताची सिग्नल ती सक्तिवंत, आकस्मीत आनी विचित्र. त्या ट्राफीक सिग्नलाची यांत्रिक घडावळ ताका परिपूर्ण समजोंकच नातल्ली. तरयी ती सक्तेवंत सिग्नल. ती तांबडी जाताना सर्व वाहनां उभीं जातालीं. ताका ताचो दिस्पडतो ग्रास दितालीं; त्या वाहनांतल्यांक तो दैनीक पत्रां विक्तालो.

ह्या काळ्या काराचा चालकान आपणाक जाय जाल्ल्या पत्राचें नांव उचारलें, आनीं पत्रां विकचा बुर्ग्यान तें ताका काडून दिलें तवळ ती ताचा गमनाक आयली. काराच्ये पाटले सिटीर ती बोसोन आसल्ली. चालकान तें पत्र घेतलें आनीं एक नोट ताका दिलो. "सुटे पयशे तुवें दवयेत!" तो म्हणालो. बुर्ग्यान ते सुटे पोयशे दवरले आनीं काळजांत तिचें रुपणेंयी.

सुंदर ती जावनासल्ली, उत्रिक्त आनीं विचित्र. बुर्ग्याची तेरा वर्सांची मत विवंद नातल्या एक्ये रितीर, एक्ये घुस्पडीत रितीन तिचेर आकर्शीत जाल्ली. तिचें मुखमळ धोवेंच, मेजून केल्ल्या बायलें मुखमळा परीं तिचें हर्शें..... पळेताना कसल्यागी पक्या भोगणांचे बुळबुळे ताचा तर्न्या कुडिंतल्यान धांवताले. काळीच मुस्तायकी ती न्हेसल्ली; दोळ्यांक काळिंच चषमा, एका थराची निगूडता तिच्ये भंवतीं धांवताले. काळीच मुस्तायकी ती नेसल्ली; दोळ्यांक काळिंच चेषमा, एका थराची निगूडता तिच्ये भोंवतीं आसल्ली.

थापड मार्चो हात आनीं मोगान पोशेंवचो हात हांचे मधलें फरक जाणा जांवच्ये प्रायेक तो पावताना एका जिन्सांचा व्यापारी संगीं तो काम कर्तालो. हेणेतणे पोटल्यो व्हावंवच्यो, दुखान साफ कर्चे इत्यादी तो कर्तालो. ह्या वावराचें भातें जावन हय्येक्ये सांजेर एक चोबको 'चीज' आनी फुर्गेल्लो उंडो मेळतालो. दुकानांतच निदोंक जागोयी ताका आसल्लो. दीस पाशार जातां जातां संसारांत आवय-बापूय, भाव-भयणी म्हळ्ळो वसतू आसात म्हण ताका

कळीत जायीत आयलें. ह्यो वसतू सुंदर जावनासात, एकलो ताका सांगालागलो. एकलो, जाका ह्यो 'वसतू' एका तेंपार आसल्ल्यो पूण आतां नातल्ल्यो.

ह्या बुर्ग्यांक त्यो प्रारंभारच नातल्ल्यो.

तरयी एक विचित्र संगत ताचा तन्या गमनाक गेल्ली. आवय-बापूय, भाव-भयणी आसल्ल्यो वेक्ती, कुटम आसल्ल्यो व्यक्ती त्या जिन्सांचा दुकानांत धाराळ येताल्यो. तांच्या मुखमळार संतोस दिसानातल्लो. समधान झळकानातल्लें. दुकानांतल्या वसतुंची म्हागाय, रांद्वय, फळां इत्यादिचें मोल त्यो व्यक्ती चर्चे कर्ताल्यो. पुर्तुर्ताल्यो आनी दुकानदारालागीं वार्जीक कर्ताल्यो. संसारांतली खंचियी वस्त तांकां संपूर्ण समधान दिंवच्ये परीं दिसानातल्ली.

बुर्गो गुस्पडलो.

सर्वांक सूक आनी समधान दिंवची एक वस्त आसाजाय म्हळ्ळो एक अपूर्ण आनी घुस्पडीत वाद ताचेथंय उदेलो, ह्येच घुस्पडाये मधें ताणे दैनीक पत्रां विकचें काम धरलें.

आनी आतां, काळ्या कारांतल्ये स्त्रीयेक पळेल्ल्याफरा ताचे थंय सुप्त आसल्ली घुस्पड स्वषट रूप घेवंक लागली. ती स्त्री जावनासल्ली जाप ताच्ये घुस्पडायेक; वकात ताच्ये तर्ने मतीक.

ती रात ताणे निदेविणेंच पाशार केली.

दूसऱ्ये सकाळीं तें काळें कार आयलें. सिग्रेल तांबडी जाल्ल्यान रावलें. काराचो चालक दैनीक पत्राक हात वोड्डायलागलो. पूण बुर्ग्यान ताचें गुमान केलेंना. पत्र घेवन तो शीदा तिच्ये सर्शी गेलो.

तिणे तें घेतलें ना.

ताच्ये कुशीन घुंवोन सयत पळेलेंना. काळ्या चेषमां पाटल्यान तिचे दोळे 'धरुंक' तो उर्डालो. पूण व्यर्थ.

सिग्नल बदलाताना चालकान पाटीं घुंवोन पत्र झोंपय मारून घेतलें आनी एक नाणें त्या बुर्ग्याक उडयलें.

कार थंयसर थावन धांवलें.

आपणा भितर कसलेंगी एक 'फटक' करून तुटलेल्ये परीं त्या बुर्ग्याक भोगलें. कसलेंगी भोगाप, घडसून येंवचो एक गांच, स्वषट जायीत येंवचें एक पिटूर नास जाल्लें. त्ये स्त्रीयेन ताचें कुसकूट गमन करुंक नातल्लें.

दूसऱ्ये सकाळीं ती आयली.

आनी तीसऱ्या, चोवत्या.... तरयी तिचें गमन जिकुंक तो सकलोना. कसलोच जीव तिच्ये थंय नातल्लो. निसतेज ती, पत्रांनी छापून येंवचा तस्वीऱ्यें परीं, सुंदर तस्वीऱ्यो त्यो पूण निसतेज, व्हय ती जावनासल्ली कागदाची स्त्री.

कागदाची स्त्री.

दीस पाशार जाले.

आज ताचा कुडिंत नवो हरूप आसल्लो. ताणे दैनीक पत्रां विकचा संस्थाचांनी ताका निळसें समवसत्र दिल्लें. सुंदर युनिफोर्म तें. पितुळेचे थळथळीत बुतांव ताचेर आसल्ले. आज पूणयी... तो भर्वसलो.

तें काळें कार घुस्पडेन म्हळ्ळ्येपरीं सिग्नला सर्शीं एकटांय जाल्ल्या जम्या सर्शीं उभें जालें.

"कितें संगत?" ती विचारिलागली चालकालागीं, "ही सदांची सिग्रेल न्हंयगी?" तिचो ताळो यांत्रीक जावनासल्लो.

"व्हय" जाप दिली चालकान, "ही सिग्रेल आज पाड जाल्या, पावानातल्याक हांगासर एक आवघडयी घडलां".

"आवघड?" ती विचारी, "कोणयी मेला?" तिचा ताळ्यांत विधिची साय आसल्ली.

"व्हय" चालक आपली गोमटी लांब करिलागलो.

"देवा! पत्रां विकचो बुर्गो!" ताचा ताळ्यांत आकांत आसल्लो.

"तो बुर्गो?" ती म्हणाली.

"जो म्हजा हातांनी पत्रां चेपुंक पळेतालो?"

"व्हय तोच!"

तिणे नीळ स्वास सेवलो. तिचो हासो जावनासल्ल्यो मोटव्यो.

"असल्या संदर्भांनी" ती म्हणाली पोकोळ ताळ्यान, "म्हजा दोळ्यांची दीषट उबारशें केल्ल्या देवाक हांव अर्गां दितां. चींत तूं, कितें म्हाका आज भोग्तें आसल्लें काल पळयिल्लो बुर्गो आज मोरोन पडताना?"

चालकान भुजां हालयलीं आनी येदोळच थंयसर हाजर जाल्ल्या दूसऱ्या चल्या थावन दैनीक पत्र घेवंक लागलो.

"तरयी एक संगत म्हाका समजाना" ती म्हणाली कार चालू जाताना.

"म्हजें गमन वोडचें प्रयतन तो बुर्गो कित्याक कर्तालो जाव्येत?"

*** ७७७ ***

विश्लेषण ३. कागदाची स्त्री

मांडावळ: ही शोराच्या परिसराची काणी, शोराची गडदी, दीसभर धूळ उभंवचे आनी मनशारगताक तानेंवचे रसते आनी त्या रसत्याचेर हेरांचो जीव काडतां म्हळ्ळ्या आवेशांत धांवच्यो वेवेगळ्यो गाडियो, मधें मधें ह्या गाडियांभितर आसच्या मनशांच्या काळजांत मनशापणाचो भर्वसो करून दीसभर वोतांत कर्पोन वा पावसांत भिजोन दीस काडचे मनीस ह्या काणियेचे पात्रदार.

ही काणी अजीक तीस वर्साधीं बरयिल्ली तरयी, तवळचें शेर आनी आतांचें शोरामधें जाल्ली बदलावण भोवशा, कारां बदल्ल्यांत, कारांचीं मोडेलां बदल्ल्यांत, कारांनी भंवचो लोक बदल्ला, रसते बदल्ल्यात, रसत्यांनी पत्रां/दिसाळीं विकतेले बदल्ल्यात पूण मनोगत बदल्लोक ना. ही काणी एडविनाच्या चडताव हेर काणियांपरिच मोटवी पूण परिणामकारी तितलीच प्रभावशील काणी म्हणच्याक ही काणियेची मांडावळ गोवाय.

निरूपण/गूणलक्ष: पार्श्वभुंय (ॐचिछिञजडी०ठी) चेर जायते पात्र आसात, गाडी, जीन्साचें दुकान, दुकानवालो, आनी दुस्रो पत्रां विख्तलो भुर्गो. पूण प्रमूक पात्रांत कार चलंवचो चालक, कागदाची स्त्री आनी दिसाळीं (दैनिकां) विकचो भुर्गो प्रमूक पात्र.

ही काणी काल्पनीक तरयी हांतलो 'दैनिक विकचो भुर्ग्याचो' पात्र सहज म्हळ्ळेपरीं पिंत्रायला. पात्र विवरण आसा जाल्ल्यान वाचपी चडीत महत्व ह्या भुर्ग्याचेर आनी ताच्या दीस्पडत्या संकश्टांचेर गुंडायेन आटोव करुंक पावता. काणी सादी म्हण दिस्ता पूण गुंडायेचे विचार ह्या काणियेंत आटापलेले दिस्तात. ही काणी जर एका सस्पेन्स रुपार घेतली तर, भुर्गो, कागदाची स्त्री आनी भुर्ग्याचें अवचीत मरण सर्व मिसतेरापरीं दिसत. पूण अन्येका रुपार, म्हणजे वेवेगळ्या वर्गारुपार घेतली तर, हांगासर परिश्रम दिसून येता. वाग चितळाक धरुंक धांवता, चितळ वागाथावन सुटका जोडुंक धांवता, दोगांय

परिश्रम कर्तात पूण शेवोट वेवेगळे; वागाचें परिश्रम चितळाचो जीव काडच्याक आनी चितळाचें परिश्रम अपलो जीव वांचवन घेंवचो. हांगासर ह्या काणियेंत असलें न्हय तरयी एकाचेक दुस्रे लब्दल्लें चिंतप दिसोन येता. जशें; दैनीक विकोन वचोंक ती विक्तेल्याक गिरायकी जाय, तशेंच रसत्यार पयण कर्तेल्या वाटसूयांक अपल्या गाडियेर वाचुंक दैनिकां जाय तर तीं विक्तेलीं जाय.

कथावस्त अनी भांदावळ: भुर्यापणार वेवेगळे संघर्श करून अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडचो भुरगो रसत्यांनी दैनिकां विक्ता, उपरांत वोजीं उकलुंक वा हेर रितिची कूल करून दीस सार्तांना अचानक एका दिसा ताचेसमोर एक कार आनी त्या कारांत बसल्ली स्त्री दिस्ता आनी हर्शे कितलेश्या पयणारिक पळेवन आयलां तरयी येदोळ जायनातलो अनभव ताका जाता.

रातबर तो निदोंक सकाना, फकत समजोंक सकानासचीं भगणां, उमाळे आनी अत्रेग ताका अथीर कर्तात आनी तो दुस्रे दिसा दर्दडता, केदनां तें कार येत आनी अपूण त्या मिसतेराच्या स्त्रीयेक लागशिल्यान पळेवंक सकन म्हळ्ळो दर्दड तो. अशें दीस पाशार जातात पूण ताणें आशेल्ली बदलावण ताका दिसोन येना. आनी एका दिसा अचानक तो रसत्या आवघडांत शिर्कता आनी मोर्न पावता.

काणियेचें हें हंत विपरीत हंत, आनी तेच घडिये त्या कागदाच्या स्त्रीयेचो मिसतेर तिच्याच उत्रांनी उगडापो जाता. 'बरें जालें अपणाक दीश्ट नातल्ली ' म्हण ती उधगार्ता.

कथानक आनी दृश्टिकोन: एडविनाच्यो एकेक काण्यो विभिन्न, जांव घेतल्ल्या कथावस्तुंत, वा उत्रावणेंत, भांदावळेंत वा मांडावळेंत विभिन्नता दिसोन येता. तेचपरीं ही काणी सयत विभिन्न. लांबायेंत मोटविकाणी पूण तितलीच परिणामकारी.

ह्या काणियेंत हांवें पार्किल्लो काणियेगाराचो दृश्टिकोन हो – ह्या संसारांतले सर्वस्व बदलौंचें, नश्वर. हांगासर कोणच थीर ना. संसाराचें नेमच हें, निरंतर बदलावण, मनशाक येवंक आसा, वचोंक आसा. कोण वेगीं आनी कोण तडव करून पूण आयिल्लो वेता पूण संसार असोच चल्ला. हाचो उल्लेक काणियेच्या अखेरिच्या पंगतेंत आसा, दुस्रो भुर्गो दैनिकां विकून आसलो. हांगासर एक भुर्गो जो काल परयांत दैनिकां विकून आसलो आज मोरोन पडला. थोडेच घडियांची ट्राफीक, थोडे चुचुरे आनी थोडे अकलास सोडल्यार, उपरांत ताका हुल्पायतेले वा पुर्तेले. आनी दैनिकां विकतेले नवे येतेले आनी घेतलेय नवे येतेले.

संघर्श/विवाद: काणियेचें नांव 'काग्दाची स्त्री' आनी काणी प्रमूक जावन 'दैनिक विकतल्या भुर्ग्याची' . हो एका रितिचो आंतरीक विवाद जसो भग्ता. पूण अन्येका वाटेन म्हळ्यार 'काग्दाची स्त्री' येक प्रमूक पात्राचेर पळेल्यार, दोळे आसोन पळेनातल्या मनश्यांसमोर दोळे नास्ताना काळीं वोकलां न्हेसोन कारान सदांय पयण कर्न आसली स्त्री चडीत पार्कुंक सक्ता. दुस्रो आनी प्रमूक विवाद – दीश्ट नातल्ली स्त्री दिसाळें कशें वाचुंक सक्ता म्हळ्ळें. हांगासर तें अमकें दिसाळें/दैनिक दीश्ट नासच्यांनी वाचुंक आसचें म्हळ्ळो अर्थ करून घेव्येता.

सोंपणी: जिण्येसंघर्शांत दंडळोन थर्थरोन गेल्लो भुर्गो, जेदनां ह्या काग्दाच्ये स्त्रीयेक पयलेपावटीं पळेता, तेदनां ताच्या स्वपणांनी नवो जीव घेतलो. अशें दीस गेल्लेपरिंच तो दैनिक विकचो भुर्गो त्या स्त्रीयेक लागीं वचोंक सर्व प्रेतन कर्ता, एका रितिचो भांद तो भगुंक सक्ता. पूण त्या काळ्या अश्यांच्या काराभितर बसल्ली काग्दाची स्त्री सयत काळे दोळ्यांगलास घालून आसची, तिच्या हाव-भावांत कसलोच बदलल्लो तफावत दिसून येना देकून हो भुर्गो तिच्या हाताचो स्पर्श घेता आनी त्या मुखांत तरयी तिचें गमन अपणाशें वोडुंक अपेक्षिता. कांय तिणें बरें मन केलें तर अपणाक बरें काम मेळात आनी अपलो फुडार सुधात कोण्णा म्हळ्ळ्या कल्पनांनी आस्येता. पूण काल

दोळ्यां समोर उभो आसचो भुर्गो आज दोळ्यां समोर रसत्या आवघडांत मेला म्हणतच तिच्या मनांतली दूक उमाळ्यांनी भायर येता आनी पयलेपावटीं अपणान कुड्डें जावन आसलें बरेंच जालें म्हणता.

मुळावो विशय: ही काणी एका मिसतेरापरीं विणल्या तरयी सादो विशय अपुर्भायेन उत्रायला. हांगासर दैनीक विकचो भुर्गो एका मनोगतेक प्रतिनिधित्व कर्ताशें भगता. ह्या काणियेंत सयत समाजीक दर्जेचो, मनशाचो वर्ग ताच्या वृत्तेचेर मापचें मनशाचें चिंताप दिसून येता. पूण हांगासर दीस्पडतें संघर्श, एकेका दिसाक पाशार करुंक वेवेगळो मनीस वेवेगळे रितीर अपलो संघर्श कर्ता. जशें कार चलयणार अपलें संघर्श कर्ता, काग्दाची स्त्री आपलें संघर्श कर्ता आनी हो भुर्गो अपलो संघर्श कर्ता. जिविताचें अन्येक नांवच संघर्श.

शैली: एडविनाच्या काणियांची शैली पाश्चात्य काणियांची शैली. थोडेच उत्रांनी गूंड वैचारीक चिंत्पाचो लोट दिवची कलेंत एडवीन माहीर काणियेगार जाल्ल्यान एडविनाच्यो चडताव काणियो अथवेच अनभव दीवंक सक्तात. आनी एक काणी तांत्रिकतेंत अव्वल तशेंच एका वाचप्यान एक पावटीं वाचली तर लांब काळ परयांत मतिंत जिवीच दवरेंतसली म्हणच्याक हांव गोवाय. एडविनाच्यो मोटव्योकाणियो वाचताना हांव साहितीक भुर्गो, पूण तेदनां वाचल्ली काणी आतां परत वाचताना सयत तोचच अनभव जिवाळ जाता. ही एका उत्तीम काणियेगाराची तांक.

विश्लेषण: दीश्ट आसची दोळ्यांक वा मतीक? हें सवाल ह्या काणियेक भोव गर्जेचें, कित्याक म्हळ्यार दोळ्यांक दीश्ट आसच्यांनी पार्किनातलें दोळ्यांची दीश्ट नातल्यानी पार्कुचें ह्या काणियेंत दिसोन येता.

दीश्ट म्हळ्यार एका रितिची गिन्यान, समजणी, पात्येवणी.

संसाराच्या खंच्याय समाजेंत, जांव देशांत वा विदेशांत; हरेक वर्गाचो लोक जियेता, जसो दुबळो, तसो ग्रेस्त. आदिमागां थावन ग्रेस्त ह्या दुबळ्यांक आपल्या कामांक गळसिता आनी व्हापार्ता. आनी दुबळ्यांक अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडचाक ग्रेसतांचोच आधार गर्जेचो. देखून समाजेंत अंतर उभजता, अपल्यां मधें, संबंदां मधें, एकाच कुटमाच्या सांघांमधें तशें एकाच चिंत्पाच्या मनशां मधें. हांगासर ग्रेसतकाय, दवलत, दुडू, सवलताय, वशीलाय सर्व एकाथराचें आमाल.

हें काळानुसार चलोन आयलां, राज्वटकी हाल्ल्या, राय अपले मुकूट सांडुंक पावल्यात. गांवांनी हें सदांचें न्हय आसुयेत पूण शेरांनी हें सदांचें. उगतो बजार रसत्याचेर सदांचो, हांगासर मनशापण सवाय पूण भूक मारग, देखून कोणाक कुल्कार कोणाक सावकार करुंक पावता. एका अर्थान पळेल्यार होच संसार, असोच चलता संसार, हांतू कांय विशेस म्हळ्ळें ना. पूण काणियेगाराचें चिंतपयी अशेंच आसलें तर ही काणी उदेतिना. आनी ही काणी वाचून मतिंत आटोव चलतोना, मतिंत एका पाटल्यान एका सवालांचो वोर येतोना.

अशें उदेल्ल्या सवालांचो वोराक पळेवन रावल्यार एका पाटल्यान अन्येक सवाल उभें जावन अखेरीन सवालांचोच वोर उरत. कितलेश्या दैनिकांक ह्या भुर्ग्यान विकल्यांत, पूण ह्या निर्दय शेरांत नोट दीवन बाकिचे तुजेलागिंच दवर म्हणची दया दाकयिल्ल्यान ह्या भुर्ग्याच्या स्वपणाचें भीं खिरललें, कांय ही दया फाल्यां अपणाक बरो फुडार रचुंक एक वाट तरयी करून दीतगाय म्हळ्ळें स्वपाण तें आसुयेत. वा तर्नाटो जावन येवच्या कुडीक जांवची स्वाभावीक वोडणीय आसुयेत, तें हांगासर प्रमूक न्हय. हांगासर प्रमूक तो भुर्गो, कागदाची स्त्री आनी त्या भुर्ग्याचें अवजीच मरण.

पूण पार्किजय जाल्ली संगत अखेरिची वळ, आनी तिचीं उत्रां 'तो अपलें गमन वोडुंक कित्याक प्रेतन कर्तालो?' आनी हें मतिची दीश्ट आसच्यांक मात्र पार्कियेत जाल्लें शिवाय फकत दोळ्यांच्या दिश्टीन न्हय.

०००

मोटविकाणी ४. एक कोप हुनोनी कोफी

आपणें आतां रांदपाच्या कुडाक वचाजे म्हळ्ळीं तिचीं चिंत्नां तिच्या पाटिच्या कण्यांतल्यान भिरांतेचो शिशिरो धाडिलागलीं. घरांत त्ये वेळीं कोणच नातल्लीं पूण तिका अवश्य जावन एक तांबलेर हुनोनी काफी जाय आसल्ली.

"एक कप होनोनी कोफी" अशें तिणें म्हळ्ळें तर तिचो पूत खूश जातो आसल्लो. ती हासली आनी अशें कर्ताना तिचीं मातारीं हाडां कटकटलीं आनी तिचें पोट त्या काफियेच्या घोटाक लालेलें.

"एक कप कोनुनी कोफी!" आधुनीक घर आनी आधुनीक उत्रांच तिणे वापारिजे. एक सुसज्जीत, आधुनीक रांदपाकूड. "कसलेच वांदेनांत!" तिच्या पुतान म्हळ्ळें. "एक स्वीच दांब. एक फिर्की घुंवडाय." आतां हे सर्व तिणेंच करुंक आसलें.

पावसा!

अखरेक तरी पावस आयिल्लो. बळिश्ट शिंवोरां पाटल्यान शिंवोर; केदळायी मुसकेल्लें मोळाब. थंड थंड व्हांरें. पावसाक ती वळकताली पूण ह्या, तिच्या पुतान बांदलेल्या घरांत हो तिचो पयलो पावसाळ. सर्व एचाकाणे घडल्लें. तिणें कितेंयी चिंतचे फुडेंच तिच्या पुताच्या उत्रांनी तिका तिच्या बिळांतलें भायर वोडल्लें. "हें आमचें नवें बिडार" तो म्हणालो. बिडार? कोक्रेटिचें हें राक्कोस बांदप, एका फिर्केच्या घुंवडेन जिवंत जावचें हें बांदप, एक बिडार?

अन्येक हासो गर्जेचो आनी ती हासली. असल्या एका दोनपारां, असल्या सभार दोनपारांनी तिणे तांबलेरा पाटल्यान तांबलेर काफी सेवल्ली.. तवळ तिचो दादलो जिवंत आसल्लो. कारबारी मानाय, कारबारी मानाय. रांदणित,

चटपट्या आवाजासंगीं झळच्या लांकडांवर मातियेच्या बुडकुल्यांत बुळबुळची काफी... आनी ते, तांच्या हातां ताळव्यांक ऊब दिंवचे तांबलेर. कारबारी मनीस, तिचो दादलो. तेग पूत ताणे तिका दिल्ले. पयलो, बेवड्यापणांत खिरोन आळवालो. दुस्रो बस्स आवघडांत चेंचोन गेलो. हीं दोण मर्णां तिच्या दादल्याक सांगाती करुंक व्हरून गेलीं. तिच्या वांट्याक उरलो तिचो तिस्रो पूत आनी तिचें मातियेच्या वोणदिचें बिडार.

आनी तवळ तिणे लगाम आपणाच्या हातीं घेतलो. हेर उपाव नातल्लो. पूण धांव जावनासल्ली इतली तेज कित्या एका दिसा तिचो तिस्रो पूत येवून अपूण खंचागी एका गलफ राश्ट्राक वेतां म्हण तिका कळयतना तिणे दोळे उरते केले. "आनी मुकार मातियेच्यो वोणदिनांत!" तो म्हणालो. "गायरांक, बोकन्यांक आनी दुक्रांक पोसचेंयी ना. आमच्या सपणांचें घर अमी बांदतेल्यांव!"

पूण तिणे कसलिंच सपणां पळेवंक नातल्लीं.

आनी तो, तिचो तिस्रो चल्लो.

लांकडांची रांदणी आनी मातियेचें घर मात्र तिच्ये संगीं उरलें. तिका ताचीं पत्रां येतालीं आनी ती सराग जवाब लिक्ताली, कोवेंताच्या एका माद्री मुकांत्र. ह्या कोवेंताक सहज जावन तिचो तिस्रो धाराळ दान दितालो. तिच्या फिर्गजेचो विगार सयत, तिणे शेंबरांचो नोट डळ्यांत गळयिल्ल्या आयताराथावन तिचेर मोवाळ्ळो. व्हय, तिचें आंगण तयार जातालें.

उपरांत आयली तिची सून.

सोबायेची पुतळी. आफिसांत काम कर्ची, खडप आनी सांगाताच सुंदर. मातियेच्या बिडारांत रिग्ताना सुनेन वोंट वोळायिल्ले. आनी तवळ तिचो तिस्रो म्हणालो. "एक पावटीं आमचें बिडार उबें जाल्लेंच ह्यो मातियेच्यो वोणदी

आमीं ध्वंस करुयां आनी सांगाताच सर्व आदले कोडू उडास!" तिणे कांयिंच म्हळें ना.

तिका कांयिंच नातल्लें उचारोंक.

उपरांत आयलें तें कोंक्रेटिचें रक्कोस बांदप. तिच्या मातियेच्या वोणर्दिक लागोन म्हळ्ळेपरिंच हो राक्कोस किरलोन वाडोन येतालो. बांदपाच्या कामाचो आवाज निवाना, धूळ बसून येताना थोड्या घडियांचें अस्थीर मौन थंयसर उदेलें. थोड्या घडियांचें अस्थीर मौन. उपरांत आयले थोडे असकत आवाज. तिचें मातियेचें बिडार "ते" दर्णी समा कर्ताले. हाची धूळयी बसून येताना तिचो तिस्रो तिका दिसलो.

अवशेशां मदें हर्घार हात बांदून उबो आसचो. ताची दीश्ट सर्गात उत्रोन पळेताळी. जयत आनी घमंड ताच्या मुकमळार राज कर्तालें.

तिणेंयी एका तेंपार वयर पळयिल्लें. तिच्या पतिच्या मर्णा-पेट भाड्याक हाडल्ल्या खांदपिंच्या खांदार चडोन सिमेतरीक भायर सर्ताना तिणेंयी वयर पळयिल्लें, अपल्या रचणाराक. तिचे भितरलो तो क्रोद, असहयक आनी मौन आक्रंदन जावन उटताना तिणे वयर पळयिल्लें. "ह्या नंतर सर्वेस्परा! ह्या नंतर सर्व म्हजेर भेजों!"

हूं! आतां तिका काफी जाय आसली.

रांदपाचें कूड निजायकी सुसज्जीत आसल्लें. थोडें खत्कतें उदक, एक चमच ईनस्टंट कोफी, दूद आनी साकर." तोपलें तीक मेळ्ळें अनी तिणे उदक भरलें. लांकडांची रांदणी थंयसर नातल्ली बगर फळफळीत कुक्किंग रेंज. उज्याची सर्व सकत त्या तांबड्या सिलिंडरांत आसल्ली. तिणे तोपलें कुक्किंग रेंजार दवरलें आनी एक फिर्की घुंवडायली. "एक स्वीच दांब, एक फिर्की घुंवडाय". पुताचीं उत्रां.

पूण काडियां पेट खंय आसा?

तिच्या मातियेच्या घरांत सर्व हातांच्या परिदे बितरच आसल्लें. माल्दिसांव पडों! ती मनांतच बोबाटली. तूं आनी तुजें बिडार. तूं आनी तुजो पयसो. खंय आसल्लें हें सर्व तुजे भाव पिड्ड्यार जाताना. आनी तुजो बापय बरफ कर्गल्लेपरीं पिंगळोन वेताना? तिच्या ताळ्यांत चडल्लें कोडू पींत तिका पुगासीत करिलागलें. तिका खोंकली आयली.

रांदपाच्या कुडांत कसलिंगी हिमटी घाण आसल्ली अनी कसलोगी मंद पुस्पुसीत आवाज.

"हांगासर हऱ्येका वसतूक तातांचो जागो आसा!" तिच्या सुनेन तिका कळयिल्लें. "आनी हर्केक वस्त त्या जाग्यार आसाजे!" तर काडियां-पेट खंय आसा, ती विचारिगाली, नंज्यांनी दाटलेलो हासो पाचार.

हां! व्हय, कोलेजीक वेची तिची नात... अन्येचे ताबेंत आसचें तें हुळवुळ्ळें, बुळ्भुळे नांत. तें सिग्रेट वोडतालें. चिमणेच्या वातीन धुंवर्चेपरीं धुंवोर सोडतालें.

कश्टांनी मेटां चडोन ती नातिच्या बेडरुमाक पावली. थोडी मोटवीं सोदनां. तिका काडियां पेटच न्हय, सिग्रेटिच्या मुळकटांनी भरलेली पीर सयत मेळ्ळी.

माल्दिसांव पडों.

तिका जाय आसल्ली फकत ती कोप होनुनी काफी.

संदगांटीच्या किर्किरिसांवां संगीं चडल्ल्याच कश्टांनी मेटां देंवोन ती रांदपा कुडाक पावली.

कसली ती हिमटाळी घाण? आनी तो पुस्पुसो आवाज?

नवीं घरांयी घाणतात?
 आतां हांवेयी वोंट वोळायजे?
 हऱ्येकाक तातांचो जागो आसा सुनेचीं उत्रां तिच्या कानांनी घाजोंक लागलीं.
 तर म्हजो जागो खंयसर?
 हें सर्व हांवे मागल्लें? आशेल्लें?

लांकडांची रांदणी.
 तीन मर्णां.
 आनी तिच्या मातयेच्या बिडाराचें द्वंस.

तीन दृश्यां, एका पाटल्यान एक

तीनच हंतांनी तिका तिच्या पाटोसाथावन, तिच्या आल्तारीरथावन, तिच्या थोरायेथावन सकला देंवयिल्लीं तीं तीन दृश्यां.

आनी आतांचो तिचो "जागो."

मांदून घेवंक असाध्य जाल्लो "जागो."

माल्दिसांव पडों, ती खिळंचली.

माल्दिसांव पडों.

.....

.....

उपरांत,

तिणे काडी पेटयली.

ॐॐॐ

विश्लेषण ४. एक कोप हुनोनी कोफी

मांडावळ: सामाजीक चिंतपा प्रकाराची ही काणी बरवन कांय तीन दाकडे उतरल्यार तरयी आज पासोन ही काणी आधुनीक काणियेच्या वर्गांत आस. सामान्य जावन एक सादो वाचपी सब्धांक कितले खोलायेन पार्किता म्हणचें एक काणी समजुंच्याक तें भोव गर्जेचें. प्रत्येक जावन एडविनाच्यो काणियो समजुंक ताणें व्हापार केल्ल्या सब्धांक चीत दिवन वासची गर्ज आस्ता. दाकलो घेंवचो तर, एक सामान्य वाचपी 'एक कोप हून कोफी' आनी 'एक कोप हुनोनी कोफी' दोनयी एकाच अर्थार समजून घेता. हांगासर 'हुनोनी' सब्ध महत्वाचो, काणियेच्या उत्रावळेंत, काणियेच्या मांडावळेंत, वा भांदावळेंत सुर्वेर थावन अखेरपरयांत वाचतच कळता ह्या सब्धाचो खरो अर्थ.

ही काणी कोंकणी वाचप्यांच्याकी चडीत मापान इंगलीश वाचप्यांक लागू जांवचेतसली, काणियेच्या तांत्रिक मट्टाक गमनाक धर्चे तर हीच काणी 'खुशंत सिंधान' भारताच्यो खास काणियो बुकांत ही पर्गट केल्या. ही काणी बरयिल्ली कांय पांतीस-चाळीस वर्साधीं, म्हज्या साहितीक भुर्ग्यापणार स्वता एडविनान चलयिल्ल्या 'मोटव्या काणियांच्या कामासाळांत' हांवें वांटो घेतला आनी ह्या काणियेक आयकून, समजून, शिकून आयलां. एक मोटवी काणी कितली मोटवी आसुंक जाय, कितलें विवरण गर्जेचें, कितले पात्र आसल्यार बरें हे सगळे गूण ह्या काणियेक प्रमाण (Benchmark) जावन घेव्येत म्हण म्हाका भग्ता. पूण जेराल थरान काणी एक निर्दिश्ट प्रमाणाचीच आसुंक जाय म्हळ्ळी रेग्र ना. काणी एका काणियेगाराचें रचन, आनी तें कितलें क्रियात्मक आसुंक जाय म्हळ्ळें त्या त्या काणियेगाराच्या सृजनात्मक चिंतपाचेर आस्ता.

निरूपण/गूणलक्षण: ह्या काणियेंत 'ती, तिचो पूत, कोवेंताची माद्र, सून, कोलेजीक वेची नात' हीं पात्रधारीं. पूण प्रमूक पात्रार आसची फकत 'ती

’, हांचेसवें घरांतलो कुक्किंग रेंज जांव, लांकडाची रांदण जांव, सिग्रेटिची पीर जांव, पार्श्वभुंय (Backdrop) पात्राचीं. अन्येक सोभाय ह्या काणियेच्या भांदावळेंत आसची जावनासा, खंयचरयी कसल्याय पात्राचें विवरण नास्ताना सयत उत्रायिल्ले पात्र वाचप्याच्या मर्तिक खंचतात आनी सुडाळ रितीन वेवेगळीं रुपणीं मर्तित खंचतात. हें एक खाशेलेंपण एडविनाच्या काणियांचें.

ह्या काणियेच्या पात्रांक कसलेंच नांवां नांत, हांगासर जीव आसच्यांक जितलो महत्व आसा तितलोच महत्व साहेतांकयी आसा, जशें कुक्किंग रेंज, फिर्की, काडियां पेट. एका निर्दिश्ट घर्च्या भंवारा भंवतोणी ही काणी निर्मात केल्या. पात्रांनी जीव भर्ची हांगासर गर्ज ना. पूण संभाशणांनीच ह्या काणियेच्या ‘ती’ पात्राचे कळवळे, मानसीक उब्देस, आटेविटे, वेळाकाळाचे पुपुरे तिच्या वेक्तित्वाची ओळोक तवळ तवळ दितात. ती मात्र न्हय न्हय, तिच्या सुनेची सुसज्जीत/वेवसतीत (सिसटम्याटीक) तशेंच संघटीत (Organised approach) दिसोन येता पूण सुनेक अपली आंतरीक बदलावण (सासुमांयक कुजनांत कुमोक कर्ची) नाका, तशेंच कोलेजीक वेची नात सयत अपल्या कुडांत बसोन सिग्रेट पियेता पूण तिकाय वेळाकाळाची बदलावण खायस आसा पूण ती विंचणार (Selective approach) बदलावणेक मात्र खायस कर्ता.

कथावस्त अनी भांदावळ: ही काणी नीज घडिताच्या आधारान बरयिल्ली म्हळ्ळे हिशारे मेळतात. ही काणी काल्पनीक काणी आसुंकयी पुरो पूण हांगासर ताचेर कितेंच लब्दोन ना. एक काणी जावन घेतली तर ह्या काणियेंत एका पारंपरीक वा आदिमागां थावन जियेवन आयिल्ली रीत कशी बदलता, आनी ही बदलावण फकत वसतुंचेर वा शोकेजिचेर वा साहेतांचेर आसुंक न्हजो बगार मनशाची चिंत्पासक्तेंत सयत वेळाकाळाची बदलावण गर्ज म्हळ्ळी कथावस्त एका बुध्दंत भांदावळेंत उत्रावणी केल्ली आसा.

एक पर्न्या घरांत लांकडाच्या रांदणेंत आपल्य घर्च्या सर्वांचें पोट भर्चें रांदून सवय केल्ली प्रायेस्त बायल, जेदनां तिचो पूत गलफाक वचून, गांवाक येवन

शिकपी चेडवाक अपली बायल करून येता आनी जेदनां ती सून कामाक वचोन येता, तिची नात इसकोल संपवन कोलेजीक वेता परयांत कांय लांभ काळ उतरला पूण तिची आंतरीक सवयेची बदलावण जाल्ली दिसाना. अखेरीक अनाहूत/अवघड घडता आनी तीन जिवांक घेवन वेता. ही एक स्मार्ट काणी, आनी साद्या उत्रांनी बरयिल्ली तरयी साद्या वाचप्यान चीत दीवन वासची गर्ज आसा.

कथानक आनी दृश्टिकोन: (काणियेचो तीरळ अनी काणियेगाराचो दिश्टावो): बदलावण व चेंज एक प्रचलीत सब्ध, आयच्या काळार सयत हो सब्ध हरेका दिसा म्हणचेपरीं आमकां वाचुंक मेळता. ह्या संसारांत कितेंच बदलनासचें जावनासा चेंज ('बदलावण'). पूण बदलावण म्हळ्यार कितें? वेवेगळ्या जातिचो, धर्माचो, संस्कृतिचो, विचारांचो लोक जायतीं 'बरीं' कामां कर्ता जीं आदिमागां थावन पुर्वजांन करून आयिल्लीं; जशें मिसाक, दिवळाक वेता, पुजा कर्ता, तुल्ली काट्याची जांव, गायेची जांव, सूरयाची जांव, फेसतां आचरण कर्ता आनी काळ मुकार गेल्लेपरिंच ह्या सर्वांनी आधुनिकता (Modernisation) हाडुंक पळेता. ही वेळाकाळाची प्रगती वा बदलावण, पूण जी बदलावण धाकवपाची आस्ता (भायली/भाहीय) तीच बदलावण आंतरीक/भितरली जावनास्ता? हेंच सवाल ह्या काणियेचें तीरळ.

संघर्श/विवाद: ही काणी शीत गुड्डून दिल्लेपरीं बरयिल्ली काणी न्हय, त्या त्या वाचप्यान अपल्या मतिच्या समजुंच्या श्याथियेचेर ही काणी समजजय तरयी थोडे विवार वा संघर्श अंश आसात; आपल्या पुर्वजां थावन पाळून/शिकून आयिल्ली जिण्येरीत बदल्ल्या; मातियेचें घर कोंक्रेट घर पुर्तें न्हय तरयी जांवचार आसा, लांकडाची रांदण आतां कुक्किंग रेंज जाल्या, पयलें करिजाय जाल्ली मिनत आतां ना, पूण आतां वेळाक आनी जोक्त्या घडिये चिंतुंक आसा. ह्या काणियेंत 'ती' हें सर्व पाळून आयल्या कांय पंद्रा-सोळा वा ताच्याकी चडीत वर्सांनी पाळून आयल्या म्हणताना अचानक तिका काडियां पेट सोधताना तिणें चालू केल्लो ग्यास चालूच दवर्यांत कर्ची बेपर्व

उटोन दिस्ता. कुक्किंग रेंज आसा पूण तो झळवंक लैटर ना बगार काडियांपेट.

दुस्रो विवार म्हण्येत, ती कशीय शिकप नातली पूण तिची सून शिकपी, तिच्याय नाकाक त्या ग्यासाचो हवो लागून 'कसली हिम्साण' म्हळ्ळें चिंतप आयलां, पूण तो थंय लीक जाल्ल्या ग्यासाचो म्हळ्ळो जोप तिच्याय मतीक येवंक ना म्हळ्ळो.

सोंपणी: काणियेचे अकेरीक दुरंत/अवघड घडोंक आसचो हिशारो काणियेच्या सुर्वातेर न्हय तरयी काणियेच्या मधें मेळता. पूण भोव चालाकेंत हें दुरंत अचानक म्हळ्ळेपरीं घडून वेता. ह्या आवघडांत तीन जीव वेतात तशेंच मातियेचें घर धुस्पटोन वेता.

मुळावो विशय: आयचो संसार कसो दिसानदीस बदलोन वेता, वेळ कोणाकच राकोन रावाना. मनीस, मनशाचें न्हेसप, मनशाचें खाण, मनशाचें जिवीत, मनशान वसती कर्ची सुवात, जियेवची रीत हरेक बदलोन आसा. कोण अपली संसकृताय सोडून पर्की संसकृतेक आपणायता अनी कोण अपलें जिवीत हेरांनी मेचवाजय जाल्लें करून घेता आनी हेरांक दाकवचें चडीत मापान करुंक वचोन अपलें जिवीत विसर्त. ह्या बदलावणेंत आमी हळतार वा कळानास्ताना सांडचें वा विसर्चें कसलें म्हळ्ळें ध्यान अमी कर्ताव?

दुस्रें, आर्थीक स्थरार जाल्ली वा जांवची बदलावण सामाजीक स्थरार जायत म्हळ्ळी खात्री आसा? रांदण लांकडाची आसूं वा कुक्किंग रेंज, दोनांतयी मोडकेंत तांदू आनी उदक दवरलें तर वेळान शिजता. दोनांतयी उजोच त्या मोडकेक तापयता. लांकडाच्या रांदणेक जशें लांकूड एक साहेत तशें कुक्किंग रेंजाक ग्यासाचें सिलिंडर एक साहेत. हांतूं जागतीक तापमानाचो (ग्लोबल वार्मिंग) प्रभाव आसा – हो एक वेगळो विशय. पूण वेळाकाळापरिंच कुक्किंग रेंज तशेंच हेर साहेतां चलवंकयी यंत्रां आसतीं तर?

पूण हांगासर तें प्रमूक न्हय, कित्याक म्हळ्यार हांगासर कसल्योच सवलत्यो गळसून नेणासचें एक माध्यम कुटम गरीबपणाचो गीट उत्रोन (हें सामाजीक चिंतप) कोंक्रीट घरांनी रिगला, सर्व यांत्रिकृत आनी सर्व वेवसतीत. आनी ह्या यांत्रिकृत दीस्पडतेंत मनशामोग, मनशामयपास, मनशाहुसको मात कसलेंच यंत्र अजून दीवंक सकुंक ना.

शैली: साद्या उत्रांनी घडल्ली पूण सादी बर्पावळ न्हय, सादी भास व्हापारून एक संकीर्ण विशय भोव प्रभावीत रितीन केल्ली उत्रावळ ह्या काणियेंत दिसोन येता. एडविनाची खंयचीय काणी एक निर्दिश्ट घडीत/घटनाचो उल्लेक कर्ता म्हणून ती काणी फकत त्या घडीत/घटनाक लागू जांवेंतसली म्हणुंक जायना, ती वेवेगळ्या स्थराचेर अवलोकन केली तर सभार स्थरांनी सयत लागू जांवेंचे तसली.

विश्लेषण: ह्या संसारांतलें व्हड रूम (कूड) खंयचें (What is the biggest room in this world')? म्हळ्ळें सवाल केलें तर ताची जवाब कितें आसत? ('The room for improvement'). बदलावण आनी सुधारण दोन वेवेगळे अर्थाचे सब्ध, पूण एकामेका पूरक अर्थ दिंवचेतसले. घर्चे तालें उघडुंक चावियेचो व्हापार करून उपरांत आगळी काडून दार उग्तें कर्ची सवय जाल्ल्याक अचानक एका रिमोटांत तें दार उग्तें जांवचेपरीं बदलावण हाडल्या तरयी ताच्या मनोगतेक तें समजुंक काळ लागता जशें लांकुडाच्या रांदणेंत उजो पेटवंक काडियां पेट सोधुंक कांय वोरां लागतीत तरयी तांतूं कितेंच फरक पडाना, पूण तेंच एका कुकिंग रेंजाची फिर्की चालू केल्यार थंयचर ग्यास लीक जावंक सुरू जाता. थोडेच सेकुंदांनी तो स्टव पेटयलो तर तो पेटता, वेळ उत्रल्यार तो लीक जाल्लो ग्यास पयलो कुजनांत थावन उपरांत घराभितर रिगता आनी त्ये वेळार एका उज्याचें किटाळ खिणान सगळो भंवारच पेटयता/लास्ता.

ही काणी फकत साहितीक वर्तुलाक सीमीत न्हय, कांय म्यानेजमेंट लेकचरांक सयत घेव्येता जाल्ली. कशी बदलावण ('Change'), सुधारण ('Improvement'), रूपांतर ('Transformation') एका सामान्य पूर्व स्थितेथावन एका सामान्य उत्तर स्थितेपरयांत उत्रोण जांवचेपरीं कर्च्यांत. म्हळ्यार बदलावण जांवच्यादीं आसची मनोगत (फकत साहेतां न्हय) आनी बदलावण जातेच नव्या बदलावणेक सवय कर्ची स्थितिगत.

म्यानेजमेंट लेकचरांनी हरेका बदलावणेचें '(परिणाम विश्लेषण व (Impact Analysis)' म्हण आस्ता. तांतूं एक बदलावण कित्याक जांवची, आनी त्या बदलावणेंत कोण वांटो जावन आसा, आनी त्या बदलावणेंत जांवची बरीं तशीं वायट परिणाम कसलो आस्येत? आनी ह्या परिणामांत जांवचो लाब व नश्ट सर्व बदलावण कर्च्या पयलेंच समजुंक आस्ता. पूण ह्येक मनीस अपल्या दीस्पडल्या जिवितांत कर्च्या बदलावणेंत हें सर्व गुमान कर्ता म्हणुंक जायना, तें त्या त्या लोकाचेर होंदोन आस्ता.

अखेरीक उभें जांवचें सवाल, मनशाक बदलावण गर्जेचिगी वा बदलावणेक मनीस गर्जेचो? कशेंय लेक्येता पूण ह्या संसारांत बदलावण म्हळ्ळें निरंतर घडोन आसचें हंत. बदलावण कोणायची पर्वणगी घेवन येना. बदलावण कोणायचीय विंचवण थोडे मापान आसुयेता पूण पुर्त्या मापान भिल्लूक न्हय. बदलावण एक सुर्वतेचें हंत शिवाय मुकलीं सर्व हंतां त्या बदलावणेचो वांटो जाल्ले जीव-निर्जीव साहेतांमुखांत्र जांवचीं.

ॐॐॐ

[ओळोका] वल्ली वग्ग

वलेरियन डी*सोज (लिखणे नांव: वल्ली वग्ग) १९४७ इस्वेंत वग्ग (निर्काण, बंटवाळ) गांवांत जल्मल्लो. मयसूर युनिवर्सिटींत M.A. (Kannada) पद्युत्तर शिकप जोडलां.

१९६४ थावन कोंकणी साहितीक वावराची सुर्वात करून आज पासोन कोंकणेंत १५० मोटव्यो काणियो, कानडिंत ४० मोटव्यो काणियो बरयल्यात. 'तरंग', 'सुधा', 'मयूर', 'उदयवाणी', 'प्रजावाणी' पत्रांनी हाच्यो कानडी मोटव्यो काणियो पर्गटल्यात. हाच्यो मोटव्यो काणियो तेलुगू आनी इंगलीश भासांनी तर्जण जावन पर्गटल्यात. रोमी लिपियेंत लिपियंतर जावन गुलोब पत्राचेर पर्गटल्यत.

स्वताचे मोटव्याकाणियांचे संग्रह:

जित्री कोणाचें (१९६६), सत आनी जिवीत (१९६७), धूळ (१९९००), खांदी खुरीस (२०१५).

हेरांनी संपादन करून पर्गट केल्ले मोटव्या काणियांचे संग्रह:

फुलां आनी पाकळ्यो (१९६७, सं:सिज्येस ताकोडे)

गुलोब आनी साळकां (१९६८, सं:सिज्येस ताकोडे)

लारां आनी तारां (१९७०, सं:सिरिवंत)

झळक आनी वळक (१९७२, सं: आंडन्यू मेंडोन्सा)

मोग आनी उतार (१९७२, सं: आंड्यू मेंडोन्सा)

तेरा पाकळ्यो (१९९९, सं: ग्लेडीस रेगो)

निमाणो गिरायक आनी एकवीस काणियो (२००५, सं: मीकम्याक्स)

२०व्या शेकड्याच्यो कोंकणी काणियो (२००७, सं: वल्ली क्वाड्रस)

कानडी भाशेंत पर्गट जाल्लो स्वताचो संग्रह

हेगल शिलुबे (२०१८)

विंचणार मोटव्यो काणियो पर्गट केल्ले हेर संग्रह:

हन्नैरडू कोंकणी कथेगळू (२००१), विषू (२००१), दक्षीण कन्नडद शतमानद

कथेगळू (२००३)

आकाशवाणी मुंबय आनी मंगळूरू चेर एकेक काणी प्रचारीत जाल्या. 'खांदी खुरीस' काणी नाटक रुपान धा जाग्यांनी खेळयला. साहितीक स्पर्धांनी इनामां जोडल्यांत, मोटव्याकाणियांचेर कथा, प्रबंध मंडन केलां.

मोटविकाणी १. रान्वटी

"हेरी आंवदुंयी...."

"समजालें. तुवें विवर्सून सांगची गर्जच ना. तो उत्तीर्ण जांवचोना म्हण ताचा मेसत्रीन म्हजेलागीं पयलेंच सांगल्लें." तो आंगा वयलें खोमीस काडून, दांड्येर उडवन भाराधीक जावन धरणीर बसलो. "तो आतां खंयसर लिपोन बसला? म्हज्या मुखार येवन 'हांव फेयल जालां आनां' म्हण सांगोंक लज दिस्तागाय ताका? वा हांव ताका गिळतां म्हण भ्यें?"

"तूं एक कितें उलयताय भुर्ग्यांपरीं? सकाळीं थावन तो रडोन, रडोन, आळम्यांपरीं जावन जेविनासतांच निदला. ताणें कितें जाय म्हण लाट घाल्यागीं? शिकप ताच्ये तकलेक रिगाना आनी तो शिकोन उद्धार जांवचो भुर्गो न्हय"

"शिकप ताच्ये तकलेभितर रिगाना म्हण आतां तूं ओपवोंक लागलांय फुला. पांचवेंत तो दोन वर्सां बसोन, सवेक वेताना तुंवें ताच्ये पाडतीन वकालत चलवन ताका इसकोलाक धाडिशें केलेंय. सवेंत ताणें दोन वर्सां लोटलीं आनी सावेंत एक वर्स पाड करून, परत आंवदुंयी तो नापास जालो!"

"....." तिणें उलंवचें प्रयत्न केलेंना.

"फाल्यां थावन ताणें गुड्याक वचोन, श्हेण विंचून हाडून, श्हेणियो थापून विकिजाय, वा रानाक वचोन सुकें लांकूड हाडून पयशे जमायजाय!

"आयकालेंमू फुला तुका? फाल्यां थावन ताका एक्ये भुतियेंत पेज आनी लोणचें बांदून दी."

बापायचे हुक्मे पर्मणि, दूसऱ्या दिसा थावन हेरिचें नवें जिवीत प्रारंभ जालें. ताचेच हळ्ळेंतल्या सबार भुरग्यां सवें, हातांत एक भुती घेवन वावर करून पयशे जमांवचें खातीर, राना कुशीं ताणें मेटां काडलीं.

ताणीं जियेंवचे हळ्ळेक सुमार एका मयला पयस एक सर्कारी रान वाडोन रावल्लें. 'भूतमले' नांवाचें तें अट्टांग रान, उब्याक धा किलोमीटर आनी रुंदायेक दोन की.मी. आसोन, लागशिल्या दुबळ्या लोकाक दिस्पडल्या ग्रासाक कुमोक दितालें.

त्या रानाची राकवल करुंक, दोग-तेग सर्कारी अधिकारी आसल्ले तरयी, तेद्या व्हड रानाची सार्की राकवल करुंक तांका साध्य जायनातल्ली. राकवली आयलो म्हण कळल्ले तक्षण, रुकांनी चडोन जमो केल्ली सिकाय, रिंगे, तिके फुलां, तोरां व काजू इत्यादी, रानांत चोरुंक येंवचा भुरग्यांनी थंयच सांडून पोळापोळ घेंवची आसल्ली.

त्या रानांत रीगल्लो हेरी, कानांत वारें घूसल्ल्या वासा परीं जालो. शाळेचें जिवीत ताका कांट्यांचें जाल्लें. तें लिसांव ताच्ये मतीक रिगानातल्लें. मेसत्रिचे मार खावन तो हदा जाल्लो. हेरीक ताच्ये पंद्रा वर्सांच्ये प्रायेक तेकीद साहसी काम जायजय आसल्लें. अपल्येच खुशेन काम कर्चो आवकास मेळाजय आसल्लो. आनी तसलो एक आवकास ताका लाभल्लो. राना भितर रीगल्लो तो, रिंग्यांचे रूक सोधून, वांकड्ये तिकड्ये वाटेंनी चमकोन, फुडें गेलो. किडी-मुयांचा कर्कस्या आवाजा मधल्यान, पाकाटे पापुडन उभचा विविध सुकण्यांची सोभाय चाकोन, अंत्राळाक तेंकच्या थोड्या सैताना साक्या रुकांचेर दीषट चरवन तो मुखार चमकाताना, व्हड एक रिंग्या-रूक ताका झळकालो. त्या रुकार उमकाळचो घोसघोस रिंगो देखोन, हेरिचें मन धाधोशी जालें. अवयन बांदून दिल्ली भुती, रुका-मुळीं दवरून, सांगाता हाडल्ली एक गोणी आनी दोरी घेवन तो रुकाक चडलो. फांट्या थावन फांट्याक चानिये परी, वचोन काडल्लो रिंगो, ताची गोणी भर्ती करुंक लागलो. ताची

गोणी भरोन येताली तरयी, ताचें नशीब मात्र ताका विक्रीत करुंक आयतें जाल्लें. खाकी मुस्तायकेर सोभचो सर्कारी राकवली रुका मुळांत उभो रावोन, रुकाच्ये तुदियेर पावल्या हेरीक देखोन, जयताच्यो हासो हास्तालो.

"हेय चोरा, बरयान देंव सकयल!"

अधिकारिच्या ताळ्यान ताणें फर्मायलें. राकवलाक देखोन आनी ताचें फर्माण आयकोन, रुकारच हेरी कांपोंक लागलो.

"देंवताय व ना?"

फोरेसट गार्ड परत घर्जालो. आनी वेळ पाड करून फायदोना म्हण निर्धार करून, एका फांट्याक बांदल्ली गोणी सकयल उडवन हेरी रुका थावन सकयल देंवलो.

बापायन चींचे आडारान घाल्ल्या मारां निमती दोन दीस चेर्को दुखीन वळवळ्ळो! तितलेंच न्हय, रानाचा राकवल्याचा हाताक सांपडाल्ल्या ताणें रिंग्यांची गोणी वावोवन व्हरून गार्डाचा घरा दवर्ची पडल्ली. सांगाताच, सर्कारी रानांत चोरी केल्ल्या अपराधा खातीर त्या राकवल्यान ताची भुती वोडून घेवन एका बोल्या मधें उडवन सोडल्ली.

हेरिचें जेवाण गेल्लें. पावानातल्याक भुती आनी गोणियी! अखरेक त्या राकवल्यान ताचा कान्सुलाक दोन मार दीवन आनी मुखार रानांत पूणयी, पळेवंक मेळशी तर, रुकाक बांदून घालून, एक हप्तो थंयिच सोडतोलों' म्हण धमकी दिल्ली. तितलेंच न्हय आसतां, पयल्या दिसाच रानाक वचोन खाली हातांनी पाटीं आयिल्लेखातीर, भुती आनी गोणी कळवून घेतल्ले पास्त बापायचा हाता थावन चींचे आडाराचे मार खावंक ताका भोगेल्ले!

"तो अन्नाडी गार्ड लागीं येता म्हणासर तूं कितें नीदल्लोयेरे, तुका धांवोंक जातेनावेरे चोरा!" बापायचा मारांचाकयी तीं कोडहू उत्रां हेरी थंय चड परिणाम करुंक सकल्लीं. ताका कितेंच उलवंक त्या कर्मी बापायन सोडुंक ना.

"तुका त्याच रानांत पडोन मोरोंक जातेंनावे? इसकोल शिकोंक तुका जायना, हेणें कितेंय काम करुंक तुका फुटवाना.. कितें येतागी म्हजा तोंडांत." रागाचा फुमारयांनी गाळी-सोवे ताचे थावन हेरीक इनाम जावन लाभल्ले!

‘त्याच रानांत पडोन तुका जातेंनावे?’ बापायचीं उत्रां हेरिचे मतिंत रोंबोन रावल्लीं. ‘म्हजो आन हांव मोराजय म्हण आशेता. पूण हांव मात्र मोर्चोना!’ हठान तो निचेव कर्तालो.

त्या धड निर्धार निमतीं, हेरी रानाची भुर्गो जाल्लो. रानांत तो आतां हेळल्लो आनी रान्वटी जाल्लो! सकाळीं भायर सरोन तो गेलो तर, काळोक पडताना घरा पाटीं पर्तातालो आनी घरा येताना खाली हातांनी तो आयिल्लोना. रानांतली संपत तिकें फुलां, रिंगे, काजू, तोरां, म्होंव, वाली वा कितें ना कितें तो हाडून येतालोच आनी ताणें हाडल्ल्यो वसतू तांच्ये हळ्ळे थावन चार मयलां पयशिल्या पेंटेक कार चालकाचा वावराक वेचो ताचो बापूय, व्हर्न विकून, पयशे जोडतालो!

"हेरी हांगा ये पुता!" त्या एका दिसा सकाळीं बापायन मोगान ताका लागीं आपयलो.

"थोड्या तेंपा आदीं तूं रानाक गेल्लोय. आनी पयल्या दिसाच तुवें म्हजा हाता थावन मार खेल्लेय. त्याच रानांत पडोन मोरोंक जातें नावे तुका? म्हणोन तुका हांवें शिराप समेत दिल्लो".

"व्हय, आना." हेरिचा दोळ्यांनी तेदनां दुःखां भरलीं.. "पूण हांव अजूनयी जिवंत आसां."

"वायट अर्थान हांवे तशें म्हळ्ळें न्हय पुता!" ताणें हेरिचा दोळ्यांनी उदेवन आयिल्ले दुःखां थेंबे मयपासान पुसले. "खंयचोय बापूय अपल्या पुतान मोराजय म्हण आशेना."

"त्या दिसा तुंवें तशें म्हळ्ळ्यान हांव हठाक पडलों आना. आनी म्हजा हठा निमतीं यशस्वी जालों."

"तुज्या कषटिकामा थंय हांव चड मेचवलां हेरी. वेगिंच तुका हांव पेंटेक आपवन व्हरून कसल्यायी बरया कामाक लायतां."

हेरीक आतां कितें उलंवचें म्हण कळ्ळेंना. रानांतलो वावर सांडून, पेंटेंत कामाक लागोंक तो आतां तयार नातल्लो. त्या रानांतलीं तीं रूक - झडां, ताका मोगाचीं जाल्लीं. तांतल्या सुकण्यां-सावजांचें रंगीत गायन ताका भोव चड मेचवातालें. त्या दाट रानांत बोल्या थावन बोल्याक उडोन, लिपोन, स्वतंत्र जीवन सारचे सोंसे! रुका थावन रुकाक, फांट्या थावन फांट्याक उडकी मारून ताका हेडावन तुकलांवचे मांकडा-वांद्रांचे खेळ ताका संतोस दिताले. तसलें तें रानवटी नैसर्गीक जीवीत, पेंटेंतल्या क्रतिमायेंत कशें ताका मेळतेलें? राना आनी पेंटे विशिंच चिंतून, त्याच चिंत्नां म्हधें रेवडोन, सदांच्ये परी हातांत भुती आनी खाकेक गोणी घेवन राना कुशीं वचोंक हेरी आयतो जालो.

"मां!..." म्हणालो तो घराचीं मेट देंवचा आधीं.

"म्हाका कामा खातीर पेंटेक आपवन व्हांता म्हण आनान सांगलां."

"हांव जाणा आसल्लीं पुता! तूं कसल्यायी वावराक प्रयोजन पडचो भुर्गो न्हय म्हण तुजो आन चिंतालो. पूण आतां तुज्ये म्हिनतेचा गुणांची ताका ओळोक मेळ्ळ्या!"

"पूण मां, म्हाका हो रानाचो वावरच बरो जाता. तें विस्तार रान म्हजेंच घर म्हळ्ळेपरीं म्हाका भोग्ता."

"ना पुता हेरी, तशें म्हणानाका. कितलो तेंप म्हणासर तूं हें कसटी काम करुंक सक्सी? आनीं कितलीं वर्सां रान्वटी जावन उशीं?"

‘रान्वटी...!’ वोंटा भितरच तो सब्द ताणे उचारलो.

कित्याकगी तें नांव अपणाक बरेंच सोभता म्हण ताका भोगलें. तिकेचा रुकार चडोन तिके-फुलांचे घोस खुंटचा हेरिची दीषट बोल्यां मधल्यान लिपोन आपणालागीं येंवचा राकवल्याचेर पडलेलीच, तो जाग्रूत जालो. रानाक आयिल्या पयल्या दिसा त्याच राकवल्याचा हातांत सांपडोन, ताचो गोळ जाल्लो. आनी ह्यो पावटीं परत ताचा घासाक सांपाडल्यार परिस्थिती भिगडतेली म्हण ताका खंडीत कळीत आसल्लें.

त्या उपरांत ताणें घळाय केलिना. रुकार थावन तो निस्रोन म्हळ्ळेपरीं सकयल देंवलो आनी पांय मुखार गेल्ल्ये कुशीं, कांट्यां-फात्रांची पर्व करिनास्ताना धांवोंक लागलो. तो आसच्ये सुवाते थावन सभार मेटां पयस आसल्लो राकवली, हेरीक धांवडावन गेलो. पूण शीरपुट्या तर्न्या हेरिची पाट धरुंक ताका साध्य जांवची गजाल न्हय म्हण कळतेच, तोंडाक आयिल्ल्यो चार गाळी येटून तो आपल्ये वाटेक लागलो.

हेरी मात्र धांवलो, धांवलो आनी वाट चुकोन अट्टांग राना मधें, नर-मनीस वचानातल्ल्ये सुवातेक पावलो!

तरयी उपरांतयी आपणा पाटल्यान तो राकवली धांवोन येताच म्हळ्ळो जोप ताका धोस्तालो. आनी ताचा हाताक आपूण सांपडलों तर, रुकाक बांधून घाल्ल्ये कडे आपणाचो प्राण उभतलो म्हण चिंतून तो कांपलो.

उकलुंक जायनातलेल्या पांयांक बलत्कारान म्हळ्ळ्येपरीं मुखार काडून, परत तो धांवोंक लागलो आनी थोड्याच वेळा उपरांत पांयांचें बळ मोडून गेल्ल्ये परीं जावन धर्णीक शेवटालो! आकासार जमलेल्या काळ्यां कुपां निमतीं धर्ते वयल्या सूरयाचा उज्वाडाचेर, अंधकाराची सावळी दाटोन येताली. पावसाचा येण्याचो घूर्त जावन वारयाचो भर चडोंक लागलो. जगल्याण्याच्ये कांय्येरे धांवणे नंतर, घडघड्याची घर्जोवणी प्रारंभ जाल्ली!

उपरांत पावसाची धाड!

मोळबाक बुराक जालागाय, म्हळ्ळ्येपरीं पावस वोत्तालो. आनी त्या पावसाचें बळ देखोन हेरिची आवय कंगाल जाल्ली.

‘खंय गेलोगाय म्हजो पूत? सदांय काळोक पडचा आदीं घरा पांवचो चेर्को आज वोरां रातिचीं आट जालीं तरयी, फात्राकय कर्गुक सकच्या ह्या पावसाक सांपडोन खंय पावलो?’ तिचें काळीज धडबडतालें.

हेरिची वाट पळेवन ती कंगाल जाली आनी त्ये खंतिंत बुडोन, हेर सर्व विस्रोन उठली, बसली आनी कोनशाक सेर्वोन रडली आनी रडली. कडेक रातीक धा वोरांक घोवान येवन धोंकळून उठयता पन्यांत तशीच उरली!

दीस उदेले आनी बुडले!

हेरी मात्र घरा पाटीं पर्तालो ना!

राकवल्याचा हाताक सांपडोन, रुकाक बांधून घाल्ल्ये कडे ताचो प्राण उभलो?

कूर मनजातिचा घासाक सांपडोन ताणें जीव सोडलो? व विकळ जिवदाळिचा घासाक बली जावन तो मेलो?

इतलें मात्र सत की, ताचा आवय-बापायन आनी हळ्ळेचा सगळ्या लोकान रान सगळें पिटो केलें तरयी ताचीं हाडां समेत मेळ्ळिंनांत!

रान्वटी हेरी, भूत-मले राना थावन आज परयांत पाटीं येवंक ना!

०००

विश्लेषण १. रान्वटी

मांडावळ: सामाजीक चिंत्या प्रकाराची ही काणी हळ्ळेच्या परिसराची. हळ्ळी, प्रत्येक जावन रानामुळाची, घाटाक लागसिली हळ्ळेंत जियेतेल्यांक सलीसायेन ह्या काणियेच्या एकेका सन्निवेशाक समजून अपणाची कर्न घेंवची श्याथी असची काणी ही. वाचप्याक एका अथव्याच संसाराक वरून पांवची काणी. ही काणी अजीक पंचवीस वर्साधीं बरयिल्ली काणी. हेच काणियेच्या कानडी अनुवादाक राज्य मट्टार आसा केल्ल्या कन्नड काणियांच्या स्पर्धांत पयलें इनाम जोडून दिल्ली काणी ही.

निरूपण/गूणलक्ष: हेरी, हेरिची आवय फुला आनी हेरिचो आन ह्या काणियेचे प्रमूक पात्र. भूतमले, फोरेसट गार्ड, राकवली पार्श्वभुंय (backdrop) चेर आसात. साधी भास, ग्रामीण परिसर आनी थंयची दीस्पोडती बोली वाचुंक मेळता. ग्रामीण परिसराचें सन्निवेश शेरांनी जियेतेल्यांक तितले सलीसायेन समजोंक त्रास जातीत.

ही फकत एक काल्पनीक काणी, हांतले पात्र, सन्निवेशां, परिसर, भास, घटनां सर्व काल्पनीक पूण तीं काल्पनीक घडितां तरयी वाचतेल्यांक, ही एक नीज काणी कशी भगता. काणियेंत खंयचरयी गर्जेभायले पात्र वा विवरण म्हणचे तसलें वाचुंक मेळाना.

कथावस्त अनी मांडावळ: मोटविकाणी साहित्यांत एक वेगळो प्रकार, हांगासर एक कथावस्त आनी पात्र वेवेगळ्या सन्निवेशांक, परिसरांक अपणासवें घेवन काणियेचो वांटो जातात. हांतूं महत्वाचे जायते वांटे आसात, जशें भाशेची सोभाय एक वांटो, काणियेगारान अपल्या उत्रावणेंत व्हापार केल्ली भासेची सोभाय सयत काणियेचो वांटो, सन्निवेश आनी परिसर अन्येक महत्वाचो वांटो. एक गांव, एक हळ्ळी, एक रान, एक शेर हे सर्व वेवेगळे परिसर आनी ह्या वेवेगळ्या परिसरांनी जियेतलो लोक एक साको जियेना.

देकून शेरांत जियेतले थोडेपावटीं अथवो वेव्हार कर्तेल्यांक विचार्तात 'तूं कितें रानांतलोवे?'

हो उल्लेक हांगासर भोव गर्जेचो कित्याक म्हळ्यार ही काणी एका ग्रामीण परिसरांतली काणी. दुबळें कुटम आनी कश्टी संघर्शाचे दीस. इसकोलाची विध्या शिकुंक जायनास्ताना वर्स विभाड कर्तेल्या अपल्या पुताक गांवांत जियेवची रीत कळाना देकून आपल्या परिसरांतल्या रानांत तरयी वचोन जियेवंक शिकची विध्या शिकुंदी म्हळ्ळ्या आशेन हेरिचो आन अपले बायलेक फुलाक ताकीद दिता आनी भुती दिता. ह्या काणियेंत आन अपल्या पुताक रागान 'तेच रानांत मोरोंक जातेनावे तुका' म्हणता. हें कठीण उतर, कोणयी बापूय आपल्या पुताक मोरोंक आशेना वा मोरोंक मागिना. पूण हें सांगल्लो तोच आन जेदनां हेरी हेच रानांत जियेवची आनी जिकची विध्या आपणायताना अपल्या कठोर उत्रांचेर पश्चाताप पावता आनी अपले चुचुरे वेक्त कर्ता. हें ह्या काणियेची सोभाय चडयता, कित्याक म्हळ्यार असलीं कठोर उत्रां, असल्या ग्रामीण परिसरांनी जियेतेल्यांनी एकामेका उचारें नवें न्हय. पूण अशें म्हणून तीं कसायगारांपरीं वा येमकुळ्यापरीं म्हणून मतलब न्हय. तांकां एकामेका हुसको आनी मयपास आसा.

कथानक आनी दृश्टिकोन: ह्या काणियेंत वैचारीक दाळो ना पूण सादें चिंतप आसा. एका वाटेन रान, दुस्रेवाटेन गांव. आनी ह्या दोनां मधें अपलो भुर्गो दीस काडुंक शिकुंदी म्हळ्ळें चिंतप चिंतची हेरिचीं व्हडिलां. जशें सर्व व्हडिलांनी अपेक्षा कर्चेपरीं अपलो भुर्गो शिकुंदी आनी फुडार अपणांवदी म्हणून आशेतात. चडीत चिंतची श्याथी तांचेलागीं आसाना, तितलें शिकप जांव समजणी तांचेलागीं ना आस्येत पूण जिण्ये अनभोग तांचेलागीं आसा जाल्ल्यान जातातितले वेगीं अपलीं भुर्गीं आपल्या पांयांनी उभीं रांवचें पळेवंक तीं आशेतात.

संघर्श/विवाद: गांवांत जियेवची विध्या (इसकोल) शिकचांत पाटीं आसचो हेरी रानांत म्होंव काडुंक, रिंगे, बोरां, वाली, काजू एकटांय कर्ची विध्या घड्येन शिकतास्ताना ताका रानाच्या राकवलीक फूड करुंक मेळता पूण

रानाचो असली आनी मूळ हक्कदार जावनासच्या रान मनजातेसवें फूड करुंक सकाना. हो अनभव ताका रानांत कसल्याय संघर्शाक परियार सोदचांत कुमोक करुंक सक्तो. हो काणियेंतलो आंतरीक संघर्श वा कानप्लिकट काणियेचेर प्रभाव घाल्ता, अखेरीक हेरी कंय गेलो म्हळ्ळ्या मिसतेराचेर.

सोंपणी: गांवांत जियेंवचो हेरी गांवांत जियेंवची विध्या अपणावंक सकानास्ताना रानांत अपलीच विध्या अपणावंक सक्ता. दीस गेल्लेपरिच रानाचें परिसर, रूक झडां, वाली पालो, सुकणीं तशेंच हेर जान्वारांचो आवाज आयकून समजुंक तांचेसवें स्पंदन करून अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडची कला अपलेस्तकीं शिकून आस्ताना, एका वाटेन हें काम 'अडवारलेलें' देकून हें काम कर्ताना शिकोण पडलो तर रानाचे राकवली ताका रानांतल्या रुकाक बांधून घाल्तीत म्हळ्ळी भिरांत एका वाटेन तर, अपणाक त्या रानांतली संपत जमवन पेंटेसालाक वरून गर्जेवांतांक दीवन अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडल्लेशिवाय हेर निर्वांग ना. अन्येका वाटेन रान म्हणतच त्या रानांत जियेतेल्यो जान्वार सगळ्यो शिकपी आनी सभ्यता आसच्यो म्हणोंक जायना. कोण कोणाची आनी केदाळा, कशी शिकार कर्ता म्हळ्ळें नख्खें सांगोंक जायना. ह्या सर्व विघ्नांक फूड करून हेरी अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडची विध्या वा कला अपणावन जियेवन आसचेवेळार ताका ही विध्या सोडून पाटीं गांवाक येवचे हिशारे ताच्या आनान दिताना हेरी मात्सो कावजेता. हेच चिंत्पाच्या बुन्यादिचेर तो ल्हान रानांतलो व्हड रानाक रिग्ता आनी उपरांतलो मिसतेर वाचप्याच्या मतीक फकत सवालां रुपांनी जवाब दितात.

शैली: चडावत कानडी भाशेंत वाचुंक मेळच्यो काणियो हेच शैलेच्यो. वल्ली वग्न वसती करून आसचें परिसर मैसूर, चडताव कानडी लोकांचें परिसर तें जाल्ल्यान वल्ली वग्न्या चडताव काणियांनी ही चाल्ती भास, उत्रां, सन्निवेशां, पात्र आनी विवरण वाचुंक मेळतात. वाचप्याक एका भंवाराक आपवन वर्ची तांक वल्ली वग्न्या चडताव काणियांक आसा. वाचून

गेल्लेपरिंच वाचपी अपणाक विसर्ता. व्हापार केल्ली भास जांव केल्ली उत्रावण वा काणियेची घडावळ वा बांधावळ सर्व सादी आसोन एक वेगळोच अनभव दीवंक सक्ता म्हणच्यांत दुभाव ना.

विश्लेषण: मनीस जियेता कित्याक? म्हळ्ळ्या विचित्र म्हळ्ळेपरीं दिसच्या सवालांत सुर्वात कर्ता. हाची जवाब हरेक मनीस सोधून जियेता जाल्ल्यान एका उत्रान ह्या सवालाची जवाब मेळचिना. पूण जवाबेची सुर्वात जावन 'मनीस जल्मला देकून जियेता' म्हळ्ळें वार्जीक मेळत. मनीस जिवीत म्हळ्ळी कर्नी करून आसचेवेळार अपलें आवक झरयताना फकत पोटाचे भुकेविशीं चिंता करिना बगार मतिच्या भलायकेचीय चिंता कर्ता. मतिची भलायकी म्हळ्यार अपलें चिंतप, अपले विचार, अपणाचें राजांव, अपणाचें वेकित्तत्व निर्मात कर्चेदिशेन.

अपल्या मतिच्या वाडावळेक एकेकले एकेका हव्यासांत सोधनां सुरू कर्ता, कोणाक संगीत खायस तर कोण साहीत पसंद कर्ता. साहित्यांत सयत सर्व एकाच प्रकाराचें साहीत खायस कर्ता म्हणून न्हय, कोणाक कविता आवडतात पूण हेरांक लांब व मोटव्यो काणियो खायस. कोणाक साहीत मनरंजनाक अनी कोणाक वेळ पाशार करुंक, थोड्यांक एका रितिच्या लिसांवाक लागून. पूण मोटवी काणी म्हळ्यार हीच सोभाय, वेवेगळ्या प्रकाराच्यो काणियो वेवेगळ्या प्रकाराच्या वाचप्याक तलास करून वेतात. हाचे मधें एका वाचप्याक जर एक प्रकाराच्यो काणियो वा साहीत खायस जालें तर उपरांत तो त्या बरवप्याचें साहीत सराग वाचता.

हेर भासांनी आसचेपरीं कोंकणिंत सयत मनरंजनाक काणियो वाचतेले सभार वाचपी आसात. ते कोंकणी मात्र न्हय हेर प्रांतीय भाशेंतल्यो काणियो सयत वाचतात. अशें वाचतेल्या जायत्या वाचप्यांक वल्ली वगच्यो काणियो खायस. हांव स्वता एक वाचपी जावन वल्ली वगच्यो काणियो म्हज्या साहितीक भुर्ग्यपणार थावन वाचून अभिमानी जावन आयलां. म्हज्या साहितीक भुर्ग्यापणार वाचल्ल्योच काणियो आतां परत वाचतानांय तोच्च

अनभोग जिवाळ जाता. एका वाचप्याक थोड्या घडियांक तरयी एका वेगळ्या संसाराक वरून वेचो अनभोग एक काणी करून दिता तर ती काणी खंडीत बरी काणी म्हण म्हजें चिंतप. पूण एक अपवाद हांगासर उल्लेक गर्जेचो. असल्यो मनरंजनाच्यो काणियो जागतीक स्थराक पांवोंक सकानांत, पावल्यो तरयी ताचे वाचपी सीमीत. कित्याक म्हळ्यार जी काणी एका परिसराक व प्रांत्याक लब्दल्ली तर ती काणी तें परिसन वा प्रांत्याची माहेत आसचे मात्र समजुंक सक्तात.

पूण अखेरीक परत तेंच चिंताप 'मनीस जियेता कित्याक?' आनी ह्या जिविता आवदेंत मनीस अपणाक खायस जांवचेंच परत आनी परत कर्ता. हीच ताची हव्यासी चिंतप जाता आनी 'रान्वटी' तसल्यो काणियो अपल्या वेवेगळ्या स्वपणां पयकित फिचार कर्ता.

७७७

मोटविकाणी २. खांदी खुरीस

पेटो घोंकलो देकून, आनी लाळी मारल्ल्या चामड्याचा व्हाणांचो नरू-
नरू' आवाज आयकोन, म्हज्या कुडाचें दार उग्तें करून हांव भायर
आयलों.

"बेसांव दिया पादन्याबांनो".

"देवाचें बेसांव".

ताका देखताना, हो आमचे फिर्गचेचो आडळतेदार आनी इगर्जे वाड्याचो
गुर्कार जुवांव कुवेल म्हणोन दोन दिसां पयलें आदल्या विगारान म्हाका
वळक करून दिल्लो उडास आयलो.

ताचो तो धडंग जीव, त्ये कुडी तेकीद दारब्यो दाट मिश्यो देखताना, तो
कार्भारी मनीस म्हण हेरांनी म्हाका विवर्सुची गर्ज नातल्ली.

"तुजें नांव जुवांव म्हळ्ळेपरी उडास म्हाका."

"तुमी सांगचें सार्कें. हांव जुवांव कुवेल, फिर्गजेचो आडळतेदार."

"हांव जाणां, आदल्या विगारान तुजी म्हाका वळक करून दिल्ली. हांवें
मात्र, म्हज्या फिर्गजगारांक नांवानच उलो कर्चे. ह्या खातीर म्हजेर... कांय..."

"ना ना तशें कांयना फादर. तुमी प्रायेन ल्हान तरयी आमचे
व्हडील."

"बरें तर, आमी आतां बसोन उलंव्यां. हांव बसलों आनी म्हजे मुकार
आसचें कदेल ताका हांवें दाकयलें "तूं कांय गर्जेन पुणी आयलय? वा...."

"गर्जेनच म्हण्येत." ताणे हळतार खोंकली काडून ताळो सार्को करून घेतलो.

"येंवचा न्हय वयल्या आयतारा, फिर्गजेचे सगळ्या लोकाचो जेराल-जुंत दवरिजाय."

"पूण..."

"कारण हांव सांग्तां," ताणे म्हाका चडतीक उलवंक आवकास दिलोना.

"हांगाच्ये इगर्जे इसकोलांत एकली विधव टीचर आसा. तिच्येर फिर्गजेच्या लोकान बहिषकार घाला."

"कित्याक?" म्हजें आवचीत सवाल आयकोन तो घुस्पोडलोना.

"ती काणी लांब आसा फादर, मोटव्यान हांवें सांगचें जाल्यार, आमच्या लोकाक ती स्कांदल दिताली. आमच्ये समाजेक आनी फिर्गजेक ती कळंक जावनासली."

"तरी, तिका तुमी बूदबाळ सांगोन, बऱ्ये वाटेक हाड्येती."

"तुमी सांगचे आदिंच, हें सर्व आमी करून जालां. असलो आमचो वावर खुडपी फात्रार झर देखोंक प्रयत्न कर्चेपरी निर्फळ जाला."

"तर आतां कित्याक जेराल जुंत आपयजय?"

"सांग्तां आयका. तिका आमी बहिषकार घालून समाजे थावन भायर दवरलीच दवरली. ती आतां आपले गुन्यांव वळकोन, बरी जिणी जियेवंक

कबूल जाल्या. अशें आसतां, तिका परत आमचे समाजेच्या हिंडाक पाटीं घेंवच्या विश्यांत जुंताचेर निर्धार करिजाय."

"भोव बरें, जुंता विश्यांत म्हजी कसलीच अडकळ ना. कित्याक, एकलो बरो गोवळी आपल्ये शेंबोर शेळियांची पर्वा करिनासतां, चुकोन गेल्ल्ये एक्ये शेळियेचे सोधनेक भायर सर्ता त्ये परीं म्हाकायी ह्या विश्यांत वर्तो संतोस."

"तर तुमकां देव बरें करूं." तितल्यार तो उटोन उबो जालो." चड उलवन तुमचो वेळ पाड करुंक म्हाका नाका. येंवचा आयतारा, मुकल्या आयताराचा जुंता विश्यांत लोकाक तुमी विवर दितेल्यात म्हण हांव पात्येतां."

शिपायाक हुकूम दिवच्या रायापरी म्हाका ताकीद दीवन, आमचे फिर्गजेचो कार्भारी जुवांव कुवेल, उबो जावन, व्हडा गत्तान मेटां काडून नरू-नुरू' आवाज करून म्हजे मुकलो ना जालो.

"सकाळीं तुमी कुवेलिलागीं उलयताना, हांवें आयकालें सायबांनो" दोनपारां जेवणाचा वेळा, रांदपी बाबी उलयलो."त्या कुवेली बाबतीं सगळी गजाल तुमी नेणां आसतेल्यात."

"आदल्या विगारान वयल्याबार थोडें म्हाका सांगलां. ह्ये फिर्गजेंत सबार क्रिसतांव लोक ताचे आसतिचेर घोळता. ग्रेस्त मनीस म्हणताना, जुवांव कुवेलिच्या उत्राक मिकवोन वचोंक, एकलोयी फिर्गजगार धयर घेना."

"तितलेंच न्हय, ताच्या उत्राक गुमान करिनातल्यांक तो केदिकच बर्कत जावंक सोडिना. ताच्याच धोशीं खातीर आदल्या विगार सायबांनी दुस्यरे फिर्गजेक वर्ग मागोन घेतलो."

"आनी त्ये टीचरी विश्यांत कितें गजाल?"

"तिची म्हाका बिर्मत दिस्ता" म्हाताऱ्या बाबिचा ताळ्यांत तिचे वयली दया निशेताली. "बरया गुणांची स्त्री ती. काजार जावन तीन वर्सां भितर तिचो भर्तार खेवादे वर्वीं अंतरलो. उपरांत ती, आपल्या एकल्याच चेक्या भुर्ग्याक आपलें सर्वस्व म्हण चिंतून, कोणाचाच रगळ्यांक वचनासतां जियेवन आस्ताना, कित्याक म्हण हांव नेणां कुवेलिची ती दुस्मान जाली!"

"तर ती निरपरादी म्हण तुजी अभिपराय?"

"खंडीत जावन, बाबीक तिचे वयर वर्तो अभिमान आसा म्हण म्हाका स्पष्ट जालें."

"जुवांव कुवेलीन, फिर्गजेच्या सर्व लोकाक आपल्ये मुटी भितर लिपवन व्यक्तिगत द्वेषा खातीर, तिचेर बहिषकार घालयलो म्हळ्ळें कोडू सत म्हजे मतिंत आतां थीर जालें."

"एक काम कर बाबी, सांजेर इसकोल जाल्ले कूडले त्ये टीचरीक म्हाका भेटोंक सांग. खुद्द तिचे थावन सर्व विशय म्हाका समचोन घेजाय."

सांजेर पांच व्हाजताना, एकली स्त्री मान्सुगेच्ये चालीन, हांवें बसोन आसच्या पोर्टिको' कुशीं चमकोन येंवची हांवें देखली. चड सुंदरी ती न्हंय तरयी, लक्षणवंत दिस्ताली.

"तूं आमच्या इसकोलाची शिक्षकिमू?"

"व्हय फादर, बेसांव दिया."

"देवाचें बेसांव." तिच्या मुखमळार तिच्या काळचांतलीं भोगणां वाचुंक हांवें प्रयत्न केलें. त्या वर्वीं ती कपटी न्हंय, बगार सादी बोळी स्त्री म्हळ्ळो विश्वास म्हजे थंय रूपीत जालो.

"उबीच रावनाका, हांगा बस" तिका हावें म्हज्या मेजा सामखार आसचें कदेल दाकयलें.

"ना फादर," तिचो ताळो कांप्तालो." तुमच्या मुकार बसोंक हांव फावो न्हय. फकत तुमी म्हाका आपयलेले खातीर हांव हांगासर आयल्यां."

तिचें खाल्लेपण म्हाका मेचवालें. "बरें तर, "तुजे विशांत थोडो विवर हांवें समजोन घेजाय, सांगलेलेपरी, तुजें नांव.....?"

"हिलडा मतायस फादर, म्हजो पती अंतरला."

"तें आसों हिलडा, तुका आनी जुवांव कुवेलीक कांय खासगी मनस्ताप आसा म्हळ्ळो दुभाव म्हाका."

"त्याच वर्वीं आज हांव....." ती आपलीं भोगणां लिपवंक सकलिना. घड्येन तिच्या दोव्यांनी दुखां भरोन आयलीं. "आज हांव आमच्येच समाजे थावन विंगड जाल्यां, सर्वांनी एक जावन म्हाका ताणीं पयस लोटलां."

"पूण कित्याक...?" हांवें विचारलें "तुवें तेदी व्हड चूक कसली आदारल्याय?"

"हांवें आदारलेल्या खोटेपणा विश्यांत खुद्द दोव्यांनी देखलेलेपरीं हो फिर्गजेच्या सबार जणांनी फटसाक्षी सांगल्यात." आपल्या कांपच्या ताव्याचेर हुकूम चलवन म्हळ्ळेपरी तिणे मुंदरिलें." आमच्याच लोकान सगळ्ये फिर्गजेच्या जुंताचेर आनी आदल्या विगार सायबा सामकार, एक पर्की

दादल्यासवें वायॆट संबंघ दवरून आसची बाजारी स्त्री' म्हळ्ळो नाकारी गुन्यांव म्हजेर दाखल केलो"

"....." म्हाका तेदनां उलवंक उत्रां सुटलिनांत.

"कोण कितेंय सांगोंदीत फादर, हांव मात्र म्हज्या निसकळपणा विश्यांत नितळ आसां जाल्ल्यान, निरपराधी जावनासां आनी म्हाका कसलियी भिरांत भोगना."

"तुजे कळवळे आनी भोगणां वळकोन, तूं निरपरादी म्हण म्हाका स्पष्टकळता हिलडा. पूण हांव तुका थोडी भुजावण शिवाय हेर कसलेंच दीवंक सकना."

"म्हज्या वांट्याक होच व्हडलो उपकार सायबांनो" हर्घार हात जोडून उपकारी मनान ती म्हणाली.

आदल्याविगारांनी जुंताचेर म्हज्या निरपराधिपणा विश्यांत तर्क करून म्हाका तेंको दिल्लो. पूण तांच्या राजांवाक जुवांव कुवेलिच्या भिन्यान कांपच्या लोकान मोल दिलेंना!"

"जुवांव कुवेलीन, तुजे वयर इतलेंय जिद्द दवरुंक कारण कसलें म्हण म्हाका समजना."

"ती कथा भोव मोटवी. कुवेलिचो पूत अलेक्स दोन वर्सां थावन म्हज्ये क्लासिंत, म्हणजे पांचवेंत लोळता. तो शिकपांत एकदम पाटीं आनी पोक्रिपणांत भोव मुकार. हांवें ताका खंचायरितीन उत्तीर्ण करिजाय म्हण आदल्या वर्सा कुवेलीन म्हजेलागीं उपकार मागलो. हांवें इनकार केल्ल्यान तो रागार जालो. येदोळ पन्यांत खंचाय एकल्यापुतान जुवांव कुवेलिचें उतार काडून उडवंचें धयर घेवंक ना हिलडा, ताणे म्हाका भेश्टावंक पळेलें."

"आज तूं एक विधव अबल स्त्री, जुवांव कुवेलिची हुकूम मसतून उडयताय?"

"ह्या एक चिल्लर आनी खासगी विशया खातीर जुवांव कुवेल तुजो दुस्मान जालो आनी ताणे तुजेर फारिकपण घेंवचे खातीर, फट साक्षी तयार करून, तुजे वयर बहिषकार घालयलो?"

"व्हय फादर कारण चिल्लर तरी, म्हज्या धूडपणा तेवशीं देखोन दर्भारी कुवेलिचो स्वाभिमान गर्वाक पडलो आनी हांव ताच्या रागाक बली जालीं."

"ह्या संसारीं, जुवांव कुवेली तसले धारूण काळजाचे मनीस लोका मधें घना-मानाचें जीवन सारून आसात' म्हजे इतल्याक हांव उलयलों. 'नापास जाल्ल्या आपल्या पुताक उत्तीर्ण करिनातल्ल्या एकाच कारणान, जुवांव कुवेलीन हिलडाचेर केदो व्हड गुन्यांव थापलो? आनी हिका केद्ये व्हडल्ये नालिसायेक वळग केली?"

"आमच्याच इसकोलांत एकलो हिंदू काजारी मेसत्री आसा" तिच्या उत्रां वर्वीं म्हजीं चिंत्नां थांबलीं".

"हांव आनी तो असें आमी दोगांच शिक्षकां जाल्ल्यान, सबार विशयांनी आमी एकामेका एका मनान वावर करिजय पडता."

"तर, कुवेलिच्ये नद्रेक हो विशय सुलभायेन सांपडलो."

"ताणे आपल्या फारिकपणाचा स्वार्था खातीर, इसकोलाच्या भुरग्यां आनी तांच्या व्हडिलां मारिफात एक फटकिरी काणी सत करून उबी केली. आनी फट साक्षी वर्वीं म्हजेर बहिषकार घालयलो".

"तुंवें सांगचें सर्व सत व्हय जाल्यार हिलडा, तूं देवा मुखार वर्ते जावनासाय! निरपराधी जावन तुंवें भगलेल्या कळवळ्यांचें इनाम तुजे थावन चुकोन वेचेंना. तुजेर आनी तुज्ये संततिचेर देवाचीं धाराळ बेसांवां पडतेलीं!"

"असल्या निरापराधिपणाच्या धरार वर्वीं जिवघातांच्ये ताळनेंचेर हांवें जयत व्हेलां" तिणें कळवळ्यांच्या भोगणांचो लांब स्वास सेवलो. "आनी आतां म्हज्या एकल्याच पुताचो फुडार विभाडनाये. सांगाताच, म्हज्ये समाजेच्या क्रिसतांवांच्या जम्या थावन पयस रावोंक हांव सकानातल्ले वर्वीं, म्हज्या वयलो बहिषकार पाटीं काडच्येखातीर कसलोयी साक्रिफीस करुंक हांव तयार जाल्यां."

हिलडाच्या बरया मना आनी धारूण जायनातलेल्या मोवाळ काळजाक वळकोन, तिच्येर म्हाका वर्तो अभिमान भोगलो.

"देवाची कुर्पा तुजेर आसतेली हिलडा."

हांव उटोन उबो जालों. "तूं आतां वच, देवाचें बेसांव तुजी राकवण कर्तेलें."

"आनी थोड्याच दिसांनी येवच्या, निमाण्या सुक्रारा खांदी-खुरीस तिका दिजाय" आपार लोका जमो आसच्या जुंताचेर जुवांव कुवेल बोबाटलो. "आनी तिणे तो इगर्जेचा दार्वार्या थावन कुमगाराच्ये ग्रादी पयांत दिंब्येर पडोन आपल्या खांदार वावावन व्हराजाय!"

"तसेंच कर्ता" बागयलेली तकली वयर उकलनासतां हिलडा टीचर म्हणाली.

"आमच्ये समाजेक पाटीं येवचा खातीर एक न्हय तीन खुरीस तरयी....." तिचो ताळो भरोन आयलो आनी ती गळगळ्यां रडलीच!

"लोका मुखार आतां रडोन आपूण सांतीण म्हण पाचारचें नाका"

"कुवेलिचो तो धेंकणो आयकोन, ताच्या मुसकाराक एक थापड दिव्यां म्हळ्ळो राग म्हाका आयलो. तरिपूण हांव एकलो याजक म्हळ्ळो उडास करून, म्हजो राग हांवें थंड करून घेतलो."

"आनी....."

लोका तर्फेन कोणच उलवंक धयर घेनातल्यान, जुवांव कुवेलीन लोका जम्याचेर, गंभिरायेन दीश्टचरवन आनी दर्भारान अपल्या मिश्यांचेर हात खेळवन मुंदरिलें तुंवें आपली खोटी जिणी सांडून बऱ्ये वाटेक पर्ताना जाल्यार.."

"म्हज्या मुखल्या जिविता विश्यांत तुमी कोणेयीं खंत कर्ची नाका." हिलडाच्या ताळ्यांत आतां निर्धाराची घटाय आसल्ली.

"निमाण्या सुक्रारा, खांदी खुरीस घेवन जातेच आनी समाजेन म्हाका स्वीकार कर्तेच, दुस्यराच दिसा हांव ही फिर्गच सांडतेलीं. त्या उपरांत म्हजे थावन तुमकां स्कांदल पावोंक आवकास मेळचोना."

सगळो लोक त्ये घडिये विज्मीत जालो आनी मौन उरलो. तिणें फिर्गज सांडून वेचे विश्यांत कोणेंच येदोळ चिंतल्लें ना देकून, लोका मधें सा....सू....'आयकालेंना.

निमाणो सुक्रार,

सगळी इगर्ज लोकाच्ये खेटीन भरोन गेल्या. आनी म्हज्या दोळ्यां सामखार एक काळो पडदो देंवललेपरीं म्हाका भोगता. म्हजीं संतिमेंतां म्हज्ये मूटी भितर आरावन धरुंक हांव सकनासतां, चडपोडोन आसां.

इगर्जेचा दार्वट्याच्या मधेगात हिलडा टीचर दिब्येर सर्पडल्या. तिणे आपली तकली बागायल्या आनी तिका पळेताना म्हजें काळीज कळवळ्यांच्या भोगणांनी फुमारोन येता. तिच्ये बगलेक आमच्ये फिर्गजेचो आडळतेदार जुवांव कुवेल, असकत मनशाक उकलून व्हरोंक कषट मार्चो एक दाटो-मोटो रुकाडाचो खुरीस हातीं घेवन अपूण जिकलों' म्हळ्ळ्या हंकारी व्हडपणान उबो आसा.

कुमगाराच्ये ग्रादिलागीं रावोन दार्वट्या लागीं दीश्ट चरयताना, म्हजे थंय आसचें विगाराचें मुखेलपण कडोन गेल्लेपरीं म्हाका भोगलें आनी हांव मतिंतच सोम्याचो आधार मागोन, पुल्पुत्रा कुशीं मेटां काडतां आनी पुल्पुत्रार चडोन, म्हजो ताळो सार्को करून घेतां.

“मोगाचा भावां भयणिंनो” सगळ्ये इगर्जेतलो लोक चीत दीवन म्हाकाच पळेता.

“आज एक स्त्री खांदी खुरीस घेवन, आपूण पात्कीण म्हण प्राजीत करुंक तयार जाल्या. नीज जावन, तिणे एक पात्कीण जावन स्कांदल दिलां? वा कसल्यायी ओत्तडाक बली जावन, निरापराधी जाल्यारयी, ह्या प्राजिताच्ये कर्नेक मातें मारून, तिणें आपल्या खांदार खुरीस घेवन, कथोलीक समाजेक परत पाटीं घेंवची गर्ज पडल्या म्हण हांव नेणां” उमाळ्यांनी म्हजो ताळो आतां फुमारोन येता.

“तुमी तुमच्ये साक्ष्यें वर्वीं धार्मीक व्हडिलांच्येर प्रभाव घालून, तिच्येर बहिषकार घालो आनी आज परत तिका आमच्या हिंडाक पाटीं घेंवचो निर्धार केलो.

“ह्ये स्त्रीयेचेर तुमी गुन्यांव थाप्ताना, आनी तिचो गुन्यांव रुजू करुंक साक्षी दिताना, अगणीत नीतिदार सोम्या देवाचो उडास काडला म्हण हांव धूड पात्येतां!”

"खंयचायी कारणान, फट साक्षी तुमी सांगल्यात व्हय तर, सोम्या देवाचो शिराप तुमकां सोधून येतलो. देवान दिंवची शिक्षा तुमी कोणयी आडावंक सकचेनांत. तशें जायना जांव म्हण आमी माग्यां।"

आनी ल्येच घडिये दार्वट्या लागीं उबो आसच्या जुवांव कुवेलिचा हातांतलो खुरीस व्हडा आवाजान धर्णीक शेवटाता आनी जुवांव कुवेल लाळी मारल्ल्या आपल्या चामड्याचा व्हाणांचो नरू-नुरू' आवाज करून आंवसराचीं मेटां काडून, इगर्जे थावन भायर वचोन, दोळ्यांक बोटां घाल्यारयी दिसानातल्ल्या त्या काळोकांत लिपोन, नपंयच जाता।

ॐॐॐ

विश्लेषण २. खांदी खुरीस

मांडावळ: ह्या संसाराक आयिल्लो मनीस आपल्या जिण्येंत हरेका बरें-फालें कारयांत देवाचो उडास काडता आनी देवाचीं तत्वां म्हळ्ळीं मांदून तेच प्रकार अपली जिणी जियेता, हाका तो धर्म म्हणता. एक धर्म नीज अर्थान एका मनशाक बरी जीण जियेवंक एक प्रमाण वा माप जावन आसाजय आसलें स्वार्थी आनी अबलेशी मनीस हाका अपल्या दुरुद्देशाक गळसिता आनी एकामेका पाळुंक आसच्या धर्माक साहेत करून एकामेका विरोद हातेर कशें गळसुंक प्रेतन कर्ता. देशाचे कायदे कानून सयत हेच रितीन खोट्या इराद्यांक लागून गळसुंचें चिंतप ह्या काणियेंत आसा.

धार्मीक चिंतपाचो वोसो आसची ही समाजीक चिंत्यापरकाराची काणी. खुरीस म्हळ्ळो क्रिसती समाजेंत भोव महत्वाचो सांकेत. आदिमागा कयदिंक खुरार मार्ची रिवाज जुदेव समाजेंत सदांचें जावनासलें. हेंच चिंताप मंगळुरी क्रिसतांव समजेंत देंवलें देकून समाजेंत स्कांदलाची कर्नी आधार्तेल्यांक प्रमूक जावन सार्वजनीक रितीन खांदी खुरीस चडंवची रिवाज आस्ताली पूण कांय अजीक तीस-चाळीस वर्साधीं. ही काणी कांय चाळीस वर्साधली. ह्या काणियेचें परिसर सयत आधलें समाज आधली. भाटकार आनी गेणिदार म्हळ्ळे वर्ग तवळच्या समाजेंत सदांचें जावनासलें. हेच धार्मीक चिंत्याक अपल्या फायद्याक गळसुंक एका रितीन कर्चें शोषण ह्या काणियेचें बुन्यादे चिंतप.

निरूपण/गूणलक्ष: टिचेर हिलडा मथायस प्रमूक पात्र तर जुवांव कुवेल, विगार, बाबी, पार्श्वभुंय (backdrop) पात्र. एक फिर्गज आनी बाकिचो लोक आनी हळलेचें परिसर. कश्टी सादो लोक. देव भिरांत आनी नैतिकतेक मोलां आसचो वेळ.

आडळतेदार पात्राचें विवरण आसा पूण हेर पात्रांचें विवरण ना पूण संभाशणांनी मोटव्यान ओळोक आसा दैकून वाचपी काणी वाचल्लेपरिच मतिंत एकेक पात्र उभे जातात.

काणियेंत भाटकार जुवांव कुवेल फिर्गजेचो आडळतेदार, पळेवंक कसो मुडदार्गिचोकी तितलोच हंकारी संयबाचो. अपल्या नापास पुताक योग्यतेंत पास करवंक जायनास्ताना शिफारसेन पास करवंक टिचेर हिलडाचेर दभाव घाल्ता. पूण नैतीक मौल्यांची टिचेर ह्या दबावाक बाग्वना दैकून आपल्या गेणिदारांक जमवन, फिर्गजेचो नवोच आयिल्ल्या विगाराचेर लोकांच्या जम्याकर्ना दबाव घालून, त्ये हिलडा टिचेरिचेर खांदी खुरीस चडवन लोकांसमोर लजेक घालन अपलें फारिकपण घेंवचो शेवोट आटापची काणी.

कथावस्त अनी भांदावळ: सामाजीक चिंतप पूण धार्मीक लेप आसचें चिंतप, आनी हेच चिंत्याची समाज. नीत-अनीत समाजेचो वांटो, भळ आसच्यांचो अबलेस, दुडवान, पद्वेंत वा हेर सक्तेन संसारांत सगळें मोलांवचो होर्भोस. जेदनां हांचो विरोद जाता तेदनां एकच तांकां मोलांवचें प्रेतन चल्ता, जो अपणाक विखुंक सकाना तेदनां अखेरिचे हातेर धमकी आनी शिक्षा. हेच चिंत्याच्या बुन्यादिचेर उभी केल्ली काणी 'खांदी खुरीस' .

मनीस जेदनांय अपले अचार विचार हेर समाजेच्या मनशाच्या अचार विचारांसवें मेळयताना थोडे संगितेचेर अवश्य जावन ध्यान दिता; पयलें - थोडे विचार जागतीक स्थरार सयत अपलो अर्थ होंगडायनांत. दुस्रें - थोडे फकत एका प्रांत्याक वा एका परिसराक मात्र सीमीत जावन उर्तात. आज ओ हेनरी जांव आंटनी चेकोफ जांव हेर काणियेगांच्यो काणियो हेर भासांनी तर्जण जावन तितल्योच प्रभावशील जावन उर्तात कश्यो? हाची जवाब भोव संपी; ह्या काणियांचें तीरळ जागतीक स्थराचें, म्हळ्यार तसल्यो काणियो त्या काणियांनी कसलें परिसर आसूनयी जागतीक स्थराक पावुंक सक्तात. ह्या चिंत्यान पळेल्यार 'खांदी खुरीस' कांय मंगळूर वा तेच परिसराक सीमीत जावन उर्ता शिवाय जागतीक स्थराचेर तितली प्रभावकारी जावन उदेंवचिना.

कथानक आनी दृश्टिकोन: काणियेच्या सुर्वतिथावन अखेर परयांत एका ना एका रितीर काणियेगारान उकलून धरुंक प्रेतन कर्ची नैतिकता व समाजीक नीत तशेंच अनीतेविरोद चिंतप स्पश्ट पार्कियेता. मनीस संघजिवी म्हणतच एक मनीस, व एक कुटम 'वेगळेच भंवारांत' जियेवंक आशेना तशेंच सकाना. ताका सेज-संबार जाय, समाज जाय. जेदनां समाज आसा थंयचर एक समान मनीस ना, चिंत्यांत, विचारांत, उलवपांत, कर्नेत तशेंच कर्मांत वेवेगळे. तेदनांच उभजता भळवंतांचो अबलेस. असकतांक दांबून फायदो जोडचें चिंतप उदेता तेदनांच.

पूण चड बळवंत काळ, देकून दीस गेल्यारी दिसाची वाड वचाना म्हळ्ळेपरीं, सत केदनांय उलयना जाव्येत पूण सत केदनांय बुडाना. एका न्हय एका रितीन तें भायर येता अनी नितीन जियेतेल्याक नीत जरूर लाभता.

संघर्श/विवाद: एका फिर्गजेंत विगार, आडळतेदार तशेंच फिर्गज मंडळ म्हळ्ळी आस्ता. लोक उपरांतलो. हांगासर एका नितीन जियेतेल्या टिचेरिचेर अनीतेचो दभाव घाल्चें प्रेतन चलता, तेंयी प्रमूक वेक्तिथावन. हें थोडे वगेच रावोन अपरत्यक्ष रितीन ताका पाटिंभो दितीत पूण ह्या कर्नेक विरोद कर्चे बरे मनीसयी फिर्गज मंडळेंत आसुंक जाय आसले. भळ आसचेंच बोळकें कर्न हेरांक कोणाक कशें केदाळा गळसुंचें म्हळ्ळी विध्या बरे रितीन समजल्ले कासाप्पी कास्ताचे मनीस समाजेंत जरूर आसतेले पूण काणियेंत दिसची समाज जी अजीक चाळीस वर्साधली म्हणतच तेदनां समाजेंत नैतिक मौल्यां आयचे समाजेसवें तुलन कर्चें तर बरीं आसलीं. आडळतेदार अपलो खासगी राग वा हगें टिचेरिचेर काडुंक सोधता तरयी, अखेरिचें फयसल फिर्गजेच्या विगाराचेर तें आसा. हांगासर कांट्याक कांट्यान काडची रीत सार्की जातिनावे म्हळ्ळें चिंतप उदेता.

सोंपणी: नवोच जाल्लेनिमतीं लोकांक आनी तांच्या इराद्यांक पार्कुंक सकानासचो विगार, जेदनां बाबी तसल्या नैतिकतेच्या प्रायेस्त मनशांथावन

जोक्ती माहेत घेवन, टिचेरीक मेळून सत समजोन घेवन उपरांत जें हातेर (धर्म) जुवांव कुवेलोन घेवन शोषण करुंक भायर सरल्लोकी तेंच हातेर घेवन जेदनां विगार फट साक्स दिल्ल्यांक जागवण दिताना अपल्या खोट्या हिखमतेची पितूळ भायर पडच्याधिंच थंयचो निकळता जुवांव कुवेल आनी काळीकांत इगर्जेभायर पडता.

मुळावो विशय: काल्पनीक तरयी, लिसांवाभरीत आसची काणियेंत समाजेचीं सर्व सिंतिमेंतां दिस्तात. धार्मीक चिंत्पाच्यो नैतीक काणियो लिसांवाभरीत. पूण साहितीक दर्जेच्यो चडताव काणियो वेगळ्याच स्थराच्यो. जांव उत्रावळिंत, घडावळिंत वा घडावळिंत.

शैली: सादी भास, सोभीत वाळो आनी सुंदर चित्रण हें वल्ली वगच्या चडताव काणियांनी उटोन दिसचे अंश. पूण कथावस्त सयत थोडे काणियांनी लांभ काळ परयांत उडासान दवर्चेतसली म्हणच्याक ही काणी गोवाय दीत.

विश्लेषण: क्रियेक प्रतिक्रिया दिनातली जीवी संसारांत जियेतागी? हें सवाल भोव गर्जेचें. न्यूटनाचो तिस्रो वादयी होच; 'क्रियेक समान तशेंच विरूद प्रतिक्रिया आस्ताच' (There is an equal and opposite reaction to the action). हें कांय नवें न्हय, मनीस सोड्यां, जीवीक सयत जेदनां आमी दुकयतांव तेदनां तीं अपलो राग-दूक वेक्त कर्तात. रीत वेगळी आसुयेत पूण प्रतिक्रिया दीनासचें संसारांत कितेंच न. अशें म्हणताना मनीस जाल्लो ह्या प्रतिक्रियेक सयत वेवेगळे प्रकार कर्ता.

शिक्षा म्हळ्यार कितें? एका थराची प्रतिक्रिया जी एका कर्नेक, एका वेक्तेक दिंवची जावनासा. हें पारंपरीक जावन चलोन आयलां. हें फकत आमच्या देशांत न्हय, संसाराच्या हेर खंच्याय देशांत, जांव अमेरिकांत वा युरोपांत, रशियांत वा चायनांत. पन्या काळार चायनांत गुन्यांवापरकार (हांगासर गुन्यां म्हळ्यार कर्नी) शिक्षा (प्रतिक्रिया) दिंवची रिवाज आसली.

जशें ल्हान गुन्यांव तर हाताचीं बोटां खातर्चीं, परत परत गुन्यांव केल्ल्यांच्या पांयांचीं बोटां खातर्चीं, अपराद केल्ल्यांचें नाक खातर्चें सामान्य जावनासलें. पूण हरेक प्रतिक्रिया क्रियेचेर होंदोन आसलें. आनी त्या त्या समाजेच्या चिंत्पापरकार आसलें.

मंगळुरी क्रिसतांव समाज कश्टी-मिनती, चडावत लोक गेणचो जागो घेवन त्य जाग्यांत बेळें पिकवन, गेण दीवन ऊरल्लें बेळें अपल्या कुटमाक पोसुंक गळसितालें. दीस्पडत्या जिण्येंत पोटाचो ग्रास जितलो महत्वाचोकी तितलोच धार्मीक तेंको, देकून हफत्याक चुकानास्ताना मिसाक वेचें, धार्मीक रिती रिवाजिक पाळचें सवयेचें जाल्लें. हेच भंवारांत दुबळो फकत अपलें आनी आपल्यांचे कश्ट चडीत चिंतालो तर, भळवंत दुडवाचो मनीस कशें असकत्यांक अपल्या फायद्याक व्हापार्चें म्हणून चिंतालो. अशें म्हणून सर्व दुबळे नितीन जियेताले आनी सर्व ग्रेस्त आबलेशी व विलासी जिवीत जियेताले म्हळ्ळो मतलब न्हय. पूण जेराल रितीन शोषण जांव तें समाजीक रितीन, धार्मीक रितीन वा राजकीय वा हेर रितिचें, चडतावांत शिकोचें दुबळ्यांनी वा असकत्यांनी.

क्रिसती धर्माचें मुळावें चिंताप दुस्मानाक भगसुंचें, अपणाक वायट आधारल्ल्यांचेर बरेंच मागचें वा कर्चें. पूण मनशाक दाकवंक एक धर्म आनी जियेवंक अन्येक धर्म जाला देकून संसारांत आज अनीत आनी अराजकता इतली खोट्या पांवडाक पावल्या तर हेच असमतोलन चिंत्यानिमतीं.

*** ७७७ ***

मोटविकाणी ३. तांबडें तळें

म्हजा सर्व राटवळिक एका हफत्याचो विशेव दीवन, मैसूर शहरा थावन २५० की.मी. पयस आसचा म्हज्या जल्मा गांवाक हांव भायर सरलां. पाटल्या तीस वर्सा थावन, हयेका वर्सा हांव गांवाक वेतां आनी चुकानासतां हांवें जल्मल्ल्या त्या घरा लागीं पावतां.

पन्नास वर्सां आदीं, त्या कोलवाच्या ल्हान घरांत हांव जल्मल्लों. आतां त्या घरांत वसती ना. तें घर कोसळोन पडलां.

तेदनां म्हजी आवय-बापय, त्या भाड्याच्या घरांत जियेतालीं. त्या घराच्या पाटल्यान आसा, मंगळूर-मूडिगेरे राज रसतो.

त्या रसत्याचे अन्येक्ये कूशीन, उबारायेर आसा विस्तार आनी विशाल, 'कोड्डयमले' म्हळ्ळें सर्कारी रक्षीत रान.

त्या रानांत हजरांनी, दाट्या-मोट्या कस्ताचे लांब-दीग रूक मोळभाक तेंकोन रावलेले परीं वाडोन आसात जाल्ल्यान, सूर्याचीं किर्णां समेत राना भितर रीग घेवंक खर्शेतात!

आमचा घरा सामखार दिस्तात, गुडे आनी दोंगोर. फाजे पात्रांची रास आनी ताच्या सांगाताच म्हळ्ळेपरीं आसा, तें गुंडायेचें व्हडलें सयत 'तांबडें तळें'.

तें घर, तें सर्कारी 'कोड्डय मले' रान, घरामुकले ते गुडे आनी दोंगोर, म्हज्या हजार राटावळी मधेयी म्हज्या चिंत्नांनी उप्येतात.

तांचें सांगिंच तें तांबडें तळेंयी, शिमटी म्हळ्ळेपरीं चिडकोन आस्ता!

गिमे दिसांनी उदक उणें जावन, असकत दिसचें तें तळें पावसिल्या दिसांनी, गुड्या-दोंग्रांचें तांबडें उदक भरोन, सगळेंच तांबडेंच जाता आनी लागसार रावोन तें तळें पळेतल्यांक भें उटयता. ह्या देकून आस्येत, ह्या तळ्याक तांबडे तळें म्हळ्ळें नांव पडलां।

मैसूर तसल्या विस्तार शहरांत, पयसा-पयस आसचा म्हज्या दोन उद्यमांच्या वहिवाटांत हांव गळोभर पुरोन आसल्यारयी, म्हजो जल्मा-गांव म्हजी पाट सोडिना.

म्हजें 'सेक्रेटरी' लिना, सकाळीं म्हजा केबिनाक येवन, 'सर आज इक्रा वोरार तुंवें सदरन स्टार हॉटेलांत आसच्या 'इंडस्ट्री अंड कोमर्स' जमातेक हाजर जावंक आसा.'

'तीन वरार, बेमेल कंपनीक वचोंक आसा.....'

'आज, बेंगळुर्चा मोडर्न प्लासटीक संस्थाक वीस हजारांची चेक धाडुंक आसा.....' इत्यादी... सांगता. तरी हांव म्हज्या त्या ल्हानपणाच्या दिसां लागीं खेळोन आसतां.

म्हज्या त्या मोगाच्या घरांत उडकाणां मारून, फाजे फात्रा पाटल्यान आसचा त्या तांबड्या तळ्यांत 'झळा-फळा' करून उप्येवन आसतां।

त्या तळ्या आनी म्हज्या जिविता मधें एक गांच आसा. म्हजो एक घूट तें तळें जाणां, तो घूट ताका आनी म्हाका मात्र कळीत।

कार धांवोनच आसा. चालक रघू चिक्के पाटीं घुवोन, "सर तूं चिंत्नांनी बुडलाय, कितेंच उलयनांय" म्हण, मौन मोडता.

“ना रघू, हांव चिंत्नांनी बुडोंक ना. बगार म्हज्या घरां लागीं पावलां!”

“खंयचें घर सर? मैसूर्चे या गांवचें...?”

ताका म्हज्या मांय गांवचा घराचियी वळक आसा. हांवें दोन वर्सां पयलें कार घेतल्या दिसा थावन तो, म्हज्या काराचो चालक जावन वावुर्ता. गेलेल्या वर्सा म्हजे संगीं गांवाक येवन गेल्लो अनभोगयी ताका आसा. आतां आमीं, गांवच्या त्या घरालागीं पावल्यांव. रघूक कारासवें मार्गा देगेन सोडून, हांव एक्सुरोंच आमचा पन्यां घरा सर्शीं वेतां. हांव जल्माल्लें घर आतां कोसळोन पडलां. घराचें पाकें निर्नाम जालां. एक दोन वोणती अर्द्यो कूयो उब्यो आसात आनी थोड्यो मात्येंत जिरोन गेल्यात तरयी, हांवें हांगासर पाशाार केल्लीं तीं वीस वर्सां कोसळोंक नांत वा कर्गोंक नांत तीं जिवीं आसोन, म्हजे मर्तित वयभावान झळकातात।

ह्या निर्जीव घराचेर दीषट घाल्ताना, मनशाचें जिवीतयी ह्या घराक सरी म्हळ्ळो उडास म्हाका येता. मनीस एक दीस उबो आस्ता, अन्येका दिसा तो धर्णीक कोसाळता ताची कूड, धूळ आनी माती जाता। बांदपा थावन मेकळी जाल्ल्ये वोणतिच्या एका कुडक्यार थोडो वेळ हांव बसतां. आतां म्हजी दीश्ट सामखार दिसचा त्या विस्तार पिंग्याच्या रुकार चर्ता. तो रूक हांव ल्हान भुर्गो आस्तानांयी ह्येच परीं आसल्लो, आजयी तसोच आसा. तेदनां ताचेर सबार कावळे बसोन केंकार्ताले आजयी ते आसात आनी का का म्हण गाणां गायतात।

पिंग्याच्या रुका पाटल्यान, एक ल्हान दोंगोर दिस्ता. ताच्ये तुदियेर पाजे फात्रांची रास. लानपनार म्हज्ये भयणी निना संगीं त्या फात्रांचेर चडोन देंवोन खेळचो खेळ, हांव खेळतालों. तो खेळ ‘आजयी खेळ्यां’ म्हळ्ळी ताळणी म्हाका धोस्ता जाल्ल्यान, थैसर पांवचे खातीर उटोन धांव्यां म्हण म्हाका भग्ता आनी हांव उटतां.

पूण धांवोंक हांव सकाना जाल्ल्यान, सवकास मेटां काडून मुखार वेतां. तो ल्हान दोंगोर चडोन फात्रांचे राशिलागीं पावताना, हांव खर्शेतां, थोड्या वर्सां थावन बेसोर नासचो वावर करिनातलो फळ हो! पुरासाणेवर्वीं फात्रांचेर हांव बसतां आनी मुखारच दिसचा तांबड्या तळ्याक निर्जीव दिश्टीन चोयतां.

तांबडें तळें!

म्हज्या जिवितांत म्हजी पाट धरून येवन, म्हज्या कानांत म्हजे आनी ताचे मधलो रगताखताचो एक मिर्मिरो घूट सांगचें तेंच तळें! म्हजे कबलातेविणेंच म्हजे पांय त्या तळ्यालागीं म्हाका व्हरून पायतात.

तें तळें तसेंच आसा. ह्या वर्सा गांवांत दरबस्त पावस पडला जाल्ल्यान, झरिच्या ह्या तळ्यांत बर्फूर उदक भरोन, वारयाचे बळाक तकली बागावन, लारां जावन नाच मार्ता. आतां म्हजा काळजांतलीं भगणां जागीं जातात. म्हज्ये मतिंत लिपवन आसचो तो घूट हें तळें जाणां देकून, सदांच हें म्हजा पाटल्यान आस्ता आनी म्हजे मतिंत चिंत्नां - भगणांचीं लारां उटयता. आजयी, ह्या तळ्यानच म्हाका हांगासर वोडून हाडून, ताच्या सामखार उबो केला!

म्हज्या आवय-बापायक, दोगां चेक्यां पाटल्यान, हांव तिस्रो जावन जल्मालों.

‘एकलो जालो, दुस्रो जल्मालो, तिस्रोयी हो चेकींच जालो पुने गेल्लो. हाका चेडूं जावन जल्माल्यार कितें जातें?’ अशें सदांच मांय म्हजी पुर्पुर्ताली. तिच्या रजार आनी मागण्यान जाव्येत, म्हाका दोन वर्सां भर्ताना, आमचा घरांत चेडूं बाळश्याचें येणें जालें.

ताचें नांव निना!

निना आमच्या घरांत राणिये परीं वाडतालें. सकडांकयी ताचो मोग आनी ताचो कोंडाटो. तें वाडताना, हांवयी वाडलों आनी तेदनां म्हाका कांय धा वर्सां प्राय आनी निनाक सात।

आमी दोगांयी रानांत भोंवडी मारून, सुकण्यांक धांवडावन रंग-रंगाळ, धाकटुल्या पिसोळ्यांक धर्चो खेळ खेळतल्यांव।

ल्हान, ल्हान, रूक-झडांच्या इड्यांत आसलेल्या बोल्यांनी आसच्या म्होंवा मुसांचो पत्तो धर्चो, फात्रांचे राशीर चडोन, ताचेर मीस भेटवचें आनी तांबड्या तळ्यालागीं वचोन, ताका फातोर उडवन, तेदनां उदकांत उबचोंचीं ल्हारां देखोन, संतोसाचीं उडकाणां मार्तल्यांव।

आजयी आमी दोगांच त्या तळ्या वयल्या कडशाचेर उबीं आसोन, तळ्याक फातोर उडयतांव. निना उडयता आनी हांवयी उडयतां. हांवें उडंवचे फातोर उदकांत लिपवन नपंयच जांवचें चिंताना, म्हजे तर्ने मतिंत विचित्र भगणां उदेतात. निनाक आमचा घरांत मेळचो मोग आनी मयपास चिंतून म्हज्या काळजांत जमो जाल्लो मोसोर आतां जागो जाला.

परत हांवें उडयललो फातोर तळ्यांत लिप्ता म्हळ्ळें सत म्हज्या मतिंत उडकणां घाल्ता म्हणताना, हांव पार्टीं मुखार पळेनासतां, म्हजे भयणी निनाक उदक भरोन वमतोंच्या तांबड्या तळ्याक लोटून सोडतां.

आतां पळे, व्हड आवाज जाता।

म्हज्या दोळ्यां मुकार, निना तळ्यांत धडबडता, हात वयर करून आकलास्ता. बुडता आनी वयर येता।

“निना.....” हांव बोब मार्तां.

तें आतां म्हजा दोव्यां मुकार, सबार वर्सा उपरांतयी परत त्या तांबड्या तव्यांत धडधडता. आपले दोनयी हात वयर करून, बोब घाल्ता आनी सवकास बुडोन नपंयच जाता.

रग्ना खतांचें तें तांबडें तळें म्हाका देखोन हास्ता, म्हजें काळीज धडधडता. येदो वडलो जीव म्हजो, घामान मुदो जाला आनी हांव, दिंब्येर पडोन म्हज्या दोनयी हातांनी, म्हजें अपराधी मुखमळ लिपवन, गळगव्यां रडतां!

*** ००० ***

विश्लेषण ३. तांबडें तळें

भांडावळ: ही समाजीक चिंत्या प्रकाराची काल्पनीक काणी अजीक तीस-पांतीस वर्साधीं बरयिल्ली काणी. काणियेंत उत्रायिल्लें परिसर, सन्निवेशां, घडिताचें अपुर्भायेचें चित्रण आनी काणियेच्या बांदावळेंत अपुर्भायेचो वाळो वाचप्याक हर्शेचिपरीं एका वेगळ्याच अनभव करून दिता. काणियेच्या शुर्वातेर मैसूर शेराची तशेंच राटावळेंनी मेतेर जावन आसच्या एका बिजनेसमेनाचें जिवीत पिंत्रायता तरयी ही काणी 'तांबडें तळें' चेर केंद्रीत जाल्या आनी ग्रामीण परिसराचें अपुर्भायेचें चित्रण वाचप्याच्या मतिंत उर्भें कर्ता. काणी वाचून गेल्लेपरिच आंगाची लोंव उभी कर्ची श्याथी भोव संष्ये रितीन उत्रायिल्लें दिसोन येता.

निरूपण/गूणलक्षा: तांबडें तळें ह्या काणियेचें पार्श्वभुंय तर निना, कोड्डयमले, लीना, रघू आनी हांव (काणियेगार) प्रमूक पात्र. ही काणी पयल्या वेक्तिची काणी जाल्ल्यान एकातिरिची वर्दी दिल्लेपरीं वा तोंडपाशीं काणियेपरीं दिस्ता पूण वाचप्याक हाचो चड फरक पडाना. काणियेचें थ्रिल्ल व शिशिरो जिवोच उर्ता.

ही कांय पांतीस वर्साधीं बरयिल्ली, घाट-गुडे-दोंगोर, रूक-तळें परिसराचें नैज चित्रण केल्लें खरेंच रूप रूप पळयिल्लो अनभोग दिता. पूण ही काणी आज सयत वाचताना कांय काळ-पोयर घडुंक साध्य आसच्या घडितापरीं भगता. हाकाच म्हणचें एक काणी वेळ काळ उत्रोन सयत अपलो परिणाम होगडावन घेना.

काणियेची भांदावळ 'तांबड्या तळ्याचेर' आसा आसतां काणियेच्या शुर्वातेर मैसूर, आनी दप्तर, बिजी शेड्यूल कितलें महत्वाचें म्हळ्ळें सवाल उर्भें जाता. पूण काणियेच्या बांदावळेंत हाचो महत्वाचो पात्र ना पूण गर्जेचो कित्याक म्हळ्यार, भुर्ग्यापणार नेणारपणार केल्ल्या एका गुन्यांवान

कथानायकाक कांय सामाजीक अपराधी करुंक ना, बगार तो बरे वाटेन आसा, प्रगती करून आसा, बरो फुडार रुतां करुंक पावला म्हळ्ळें वाचप्याक समजंवचाक हीं सन्निवेशां गर्जेचीं म्हण भग्ता.

कथावस्त अनि भांदावळ: कथानायक (हांव) ही काणी अपल्या कोशेडदाक सांग्ता, कांय तीस वर्सा उपरांत. आतां तो जाणतो जाला तरयी अपल्या नेणत्या दिसांनी ना-समजणेंत घडल्ल्या वा आधारल्ल्या कर्नेचो नियाळ करून दिता, एका रितिच्या फ्ल्याशब्याका परीं.

तें एक सादें/दुबळें घराणें, एका पाटल्यान एक अशें तेग चेरेंच जल्मोन येताना कुटमांत, सयऱ्यां मधें वेवेगळे अभिपराय जशें अत्रेग उदेंवचे सहज. हांगासर कथानायक तिस्रो चेरें, आनी ताचे बदलाक कुटम तशेंच सयरीं चेडवाक अपेक्षा करून आसलेवेळार चेरें जाल्लें हेरांक निराशी करुंक पावतात. हेच चिंत्यांत व्हड जाल्लो कथानायक अपूण हेरांक गर्जेभायलो म्हळ्ळें चिंतुंक लाग्ता. वेळाकाळा पर्माणे हाचे उपरांत चेडूं भुर्गे जल्मता आनी तेदनां सगळें कुटम मात्र न्हय सयरीं सगळीं एका कुंवरिपरीं तिका मोग दिताना सहज रितिच्या मोस्राचें भीं कथानायकाच्या मतिंत उदेता.

भुर्ग्यापणाचे खेळ विचित्र, मोळबाचीं नेकेत्रां मेजुंक जांव, रानांतलीं पिसोळीं धरुंक जांव, रातिचे काजुले धरुंक जांव तांचोच संसार वेगळो. संसारी राटावळेची फिकीर नास्ताना खेळचें आनी संतोस पांवचेंच तांचें जिवीत. आनी ह्या भुर्ग्यापणाच्या खेळांत सयत केदनां मतीक रीगल्ली दुभावाची कीड केदाळा आनी कशी अपली कर्नी मनशाकर्ना करयता म्हळ्ळें सांगुंक जायना. अपणाच्या कर्नेचेर बरें-वायट समजुंची ती प्राय न्हय. फकत कुटमाच्यांच्या तशेंच सयऱ्यांच्या मोगाचें माणीक जावनासच्या ल्हान नेणतुल्या भयणीक सहज रितिना ना कर्चे. देकून त्या तव्यांत फातोर उडंवचो खेळ खेळून आसलेपरिंच मतिंच मोस्राचीं किटाळां भळ जावन आयिल्लेपरिंच अपल्या भयणीकयी कित्याक त्या फात्रांपरीं उदकांत उडयनाये म्हणून तो तशेंच कर्ता.

दृश्टिकोन: ही एका उगत्या संपणेची काणी, हांगासर निर्दिश्ट सोंपणी म्हणून ना. भुर्ग्यापणालो एक मिसतेर उगडापे केल्लो दिसोन येता. पूण कित्याक म्हळ्ळें सवाल केल्यार कांय सभार रितिचे विचार उभजाशें कर्ची श्याथी ह्या काणियेक आसा. वल्ली वगच्या हेर चडताव काणियांनी वैचारीक चिंत्याक चडीत आवकास आसाना. वैचारीक चिंत्याक काणिंच कित्याक बरयजाय म्हळ्ळें सवाल हांगासर उभें करुयेत, पूण एका काणियेंत समाजीक चिंत्याचेर आटोव करिशें करिजय तर, समाजीन मांदचें चिंतप एका काणियेध्वारीं बदलुंचो इरादो एका काणियेगाराचो तर थंयचर विचारांची गर्ज आसा. पूण हांगासर एका रितिचो प्राचीत दिसून येता. अत्म्याचें रुदान, कोशेडदाचे कळवळे, चिंत्याचे वळवळे दिसोन येतात.

संघर्श/विवाद: त्या तळ्याक 'तांबडें तळें' म्हळ्ळें नांव आसच्यांत कथानायकाचो गुन्यांवकारी चिंतप कारण व हेर कारण म्हळ्ळें कळाना. हें कोनफ्लिकट कित्याक महत्वाचें म्हळ्यार, हांवें रानामुल्यांनी आसच्या व्हड व्हड रुकांच्या सावळेंत मधें आसच्या ल्हान तळ्यांनी आसचें उदक काळें आसून काळें तळें म्हळ्ळें नांव आसचें आयकलां, पूण तांबडें तळें, जशें तांबडो दन्यो म्हळ्ळें नांव आयकल्लेपरीं हेर कांय महत्व ह्या नांवांत आसागी म्हळ्ळो स्पश्ट जायना.

सोंपणी: भाव-भयणीं मधें जेदनां मोस्राचें किटाळ पेटता तेदनां जांवचीं अनाहुतां अपार. हेर भासेंनी सयत हेच विश्याचेर दरबस्त काणियो वाचुंक मेळतात. हांगासर कथानायक (हांव) कुटमांत तिस्रो चेको जाल्ल्यान, ताच्या जाग्यार एका चलियेक/चेडवा भुर्ग्याक अपेक्षा केल्ल्यांनी एकारितीन तात्सारांत वा गर्जेविणें जल्मल्लो म्हळ्ळें चिंतप ताच्या नेणत्या प्रायेच्या मतिंत रिगलां. पूण हो तात्सार जेदनां हाचेपाटल्यान चेडूं भुर्गे जल्मताना ताका मेळचो मान आनी गुमान पळेताना मोस्राचें कीट उदेता. आनी जेदनां मोसोर उदेता थंयचर स्वार्थ एका अनाहुताक जल्म दिता आनी तशेंच जाता, कथानायक अपल्या ल्हान भयणीक त्या तांबड्या तळ्याक लोटून घाल्ता.

आनी ल्हान प्रायेचें नेणतुलें भुर्गे त्या तळ्यांत उष्येवंक नेणास्ताना मरण पावता.

मुळावो विशय: पाश्चात्य देशांनी व्हडिलांक तशेंच भुरग्यांक दिंवच्या शिकवणेंत भुरग्यांक एकामेकाथंय आसचो स्पर्धो कसो थोडेपावटीं तांच्या चिंत्पाचेर आनी वेक्तित्वाचेर परिणाम घालुंक सक्ता म्हळ्ळ्याचेर शिकवण आस्ता. कित्याक म्हळ्यार ल्हानपणार मत बुदिपरकासाक पावानास्ताना आस्ता. चडताव वेळ तीं एकामेका खर्चितात जाल्ल्यान खेळ, झगडें, स्पर्धो चडतांवांक सदांचो म्हळ्ळेपरीं आस्ता. पूण हरेक मनीस, जांव तो भुर्गो वा व्हड, एकाच रितीन चिंता वा कसलीय कर्नी कर्ता म्हळ्ळें निघंट सांगुंक जायना जाल्ल्यान असलीं अनाहुतां घडतात. ही एक काल्पनीक काणी तरयी, ह्या काणियेंतलो कथानायक भुरग्यापणार केल्लो गुन्यांव अजून अपल्या मतिंत लिपवन जियेला. आज तो व्हड मनीस जाला, बुदिपरकासाक पावला, शेरान्त अपलें स्वंत कार्भार सांभाळुंक पावला पूण अपल्या कोशेडदासमोर तो अजून चुकिदार. हांगासर हरेक मनशाक अपणाथंय आसुंक जाय जाल्ल्या कोशेडदाच्या महत्वाचेर नियाळ आसा. अशें म्हणून कोशेडदासमोर अपलो गुन्यांव वळकल्यार वा रडणें रुदान केल्यार कांय अपली भयण परत जिवंत जायत म्हणून न्हय. बगार अपल्या अत्म्याक कांय तरयी समधान लाबत म्हळ्ळें चिंतप आसा.

शैली: वल्ली वग्ग एक अपुभयिचो काणियेगार, ताचीं कल्पनां वेगळीं, ताचीं स्वपणां वेगळीं, आनी तीं तो काणियेंनी उत्रांवची रीत वेगळी. लांबावंक रुंदावंक तो वचाना, गर्जेचें विवरण पात्राचें जांव सन्निवेशाचें जांव वा परिसराचें जांव, ताच्या काणियांनी आसा. जशें हांतुयी आसा. सादी भास आनी संपीं उत्रां आसून, जीं घाट, रान परिसराक लागसिल्यान वळकून आयिल्ले वाचपी आसात ताणीं अपलीच काणी कर्न घेंवचेतसली काणी ही.

विश्लेषण: मोटव्या काणियांचें अध्ययन कर्ताना फकत आमच्या समाजेच्यो मात्र न्हय, हेर समाजेच्यो, हेर भासंतल्यो, हेर देशांतल्यो काणियो सयत

घेवंक पडतात. तेदनां एक सवाल उभें जाता, एक काणी कशी आसुंक जाय? बांदावळेच्ये नद्रेन वा मांडावळेच्ये नद्रेन न्हय, काणियेक विसच्या विश्याचेर. ह्या सवालाक जवाभ जावन अन्येक सवाल उभें जाता, 'काणी म्हळ्यार कितें?'; काणी म्हळ्यार एका घडिताचें विवरण वा शेर्माव न्हय. काणी म्हळ्यार एका सृजनात्मक वेक्तिची सृजनात्मक अभिव्यक्ती. हांगासर क्रियात्मक/सृजनात्मक (Creative) म्हळ्ळो महत्वाचो सब्ध.

काणियेगार एका समाजेचो क्रियात्मक चिंत्याचो, क्रियात्मक अभिव्यक्तेचो तर ताचेथावन उभजल्ली काणी क्रियात्मक जाताच. आनी काणी बरंवची फकत हव्यास न्हय बगार एक कला, जवाभदारी वा पिसाय. अशें म्हणताना एका काणियेंत एक काणियेगार कितें जोडुंक सक्ता? हें सवाल भोव गर्जेचें कित्याक म्हळ्यार काणियेगार केदिंच फायदो चिंतून बरयना, समाजेथंय अपली अभिव्यक्ती पावोंक जाय, अपले विचार, अपलें क्रियात्मक रचन पावुंक जाय म्हळ्ळे ताचे अत्रेग सोडल्यार बौतीक संसाराचें धन-दिर्वें पुंजावंक वा आस्त-बदीक जमवंक भिल्लूक न्हय. कोंकणिच्या मट्टार सांगचें तर चडताव जावन हे काणियेगार अपल्याच मिनतेन बरयिल्ली काणी अपल्याच दुडवांत पत्रांक धाडतात तर तसल्यांक त्या पत्राची एक फुंक्याची प्रती सयत लाभाना. संभावन पयसिलें चिंतप. पूण हांगासर काणियेगार अपली अभिव्यक्ती रावयना, बगार नवें चिंतप हाडचें प्रेतन करूनच आस्ता, सदां एक न्हय एका रितिच्या सोधनेंत तो वेस्त आस्ता.

जागतीक स्थराच्यो काणियो वाचताना एकेक काणियो वाचताना मतिंत कावजेणी उदेता, अंगाची लोंव उभी जाता, सभार पावटीं काणियेंत इतले गूंड रिगतांव म्हळ्यार अपल्या दोळ्यांसमोर हे पात्र उभे जावन अपलें संभाशण चलयतात म्हळ्ळेपरीं भग्ता, सभार पावटीं दोळ्यांनी दुकां उदेतात मात्र न्हय, अशेंय घडुंक साध्य आसागी म्हळ्ळें चिंताप हाडयतात.

कोंकणी काणियांचो संसार हेर काणियां समोर तितलो विस्तार ना. वाचपी जरूर आसात आनी ते वाचपी हेर भासेंतलें साहीत वाचतात. पूण काणियांनी

एकारितिची बंदड घाल्ली दिसून येता. ती बंदड उत्रांची आसुयेता, घेतल्ल्या कथावसतुचेर आसुयेता, वा स्वीकार कर्चे व्हड चिंताप नासचें आसुयेता. पूण वेवेगळ्या विश्याचेर आयिल्ल्यो काणियो चड काळ परयांत जिवाळ उर्तात.

७७७

मोटविकाणी ४. हांव, भैरा आनी पमेला

तीन वर्सां थावन हांवें अब्दूल करीम खानाची घोड्या-गाडी दांवडयल्या. सकाळीं स थावन रातिचीं धा-इक्रा पय्यांत हांव गिरायकांची वाट पळेत बस-स्टेंडांत, रयल निल्दाणांत या सिनेमा घरां मुकार आसतां.

आमीं घोड्या-गाडियेगारानीं लाळ गळवन गिरायकांची वाट पळयलेलीच आयली. तांका मात तीन रोदांची रिक्ष्या जाय. लोकाची खेट चड आसोन रिक्ष्या मेळनांत जाल्यार मात्र, तांची नदर आमचे गाडियेंचेर घुंवता, या आपणालागीं साटल्यो-पोटल्यो आसल्ल्या तेदनां मात, तांका आमची वळक मेळता.

"हेय गाडिवाला, जर्मन प्रेसालागीं वचोंक कितले घेताय?"

"तो जागो खंय आसा सर?"

"जर्मन प्रेस खंयसर आसा म्हळ्ळें कळीत ना तुका? तुजे तसल्या नेणारयाक गाडी चवंक कोणे पर्वणगी दिल्ली?"

गिरायकां मुकार आमी केदनांय नेणारीच.

"ललीत महला लागिंच जर्मन प्रेस आसा"

"हांगा थावन ती सुवात भोव पयस आसा सर". रिक्ष्यागार रातच्या वेळा तितले पयस वचोन खाली पाटीं येवंक तयार नांत देकून मात, हो म्हजेसशीं आयला म्हण म्हाका आताअं कळीत जाता.

"चड नाकात, शेंभर रुपोय दिया सर".

"शेंभर रुपोय?" तो म्हज्या दोळ्यां मुखलो नपंयच जाता.

असल्या एक, दोन न्हय धा-बारा आन्वारां थावन सुटोन, एका दिसाक कांय चार्शीं रुपोय हांवे जोडले तर, तांतले हांवे म्हज्या धनियाक शंभर दिजे. घोड्याक तण आनी खाण म्हणोन पत्रास गेल्यार, म्हजे च्हाये, बिडिये आनी जेवणाक म्हणताना, रातीक म्हजेलागीं उर्चे म्हजे रिते हात मात. ते मात्या पंदाक दवर्न, करीम खानाच्या कार शेड्डांत हांवे निदाजे.

‘लिडो’ थियेटराचे दुस्रे माळ्येर बसून पिकचर पळेंवचें, ‘क्वलिटी’ हॉटेलांत रिगोन भाजल्ले कोंबियेचीं जांगळां चाबचीं या ‘टेरिशियन’ कालेजिंतल्या सोभीत सुंदर चलियांलागीं गजाली मार्चे भाग म्हाका ह्याच एकाच जाग्यार लाबचें आसल्लें, तेंवी स्वपणांत.

एका दिसा धन्वंतरी रसत्या वयल्या एका दुकाना थावन आकाशवाणिच्या पाटल्यानच आसच्या घराक एक मोव तांबडो सोफा पावीत कर्चे भाडें म्हाका मेळ्ळें. म्हजो भाड्यागार हांवे मागल्ले शंभर रुपोय दीवंक ओपलो. ताचे कडे स्कूटर आसल्ले वर्वीं, म्हजे गाडियेसवेंच सवकास सवारी करून, ताच्या घरा म्हाका वरून गेलो.

गाड्येचे तकलेर बांदल्लो सोफा सोडवन, ताचा घरा भितर दवर्तच, ताणे म्हजें भाडें फरीक केलें.

"ही गाडी तुजी स्वतंगी?"

" ना सर, ही गाडी म्हजी न्हय, हाचो धनी दुस्रोच आसा. हांवे ही गाडी आंबडून सकाळीं थावन सांजे पन्यांत तुमचे तसल्या गिरायकांक सोदून भंवाजे, आनी रातीक शंभर रुपोय घालिजे."

"तुंवे तुजीच म्हळ्ळी गाडी कित्याक घेवंक न्हजो?"

"हातांत तीस हजार रुपोय आसल्यार, तसली आलोचन कऱ्येत सर. पूण म्हजेलार्गीं तीस रुपोय सयत नांत!"

"नांत तर रीण काडिजे!"

"म्हजे तसल्या एकल्या एकसूरयाक कोण सर रीण दिता"?

"बेंक दिता"

"बेंका विश्यांत हांव चडतीक कांय नेणा"

"तूं एकीन भुर्गो व्हय तर, तुका तुजी स्वंत गाडी घेवंक रीण मेळतेलें."

"कोण दितोलो?" आशें विचारयां म्हण हांवे चिंतलें. तरिकीय तीं उत्रां म्हजे मतिंतच जिरलीं.

"म्हाका ह्या विश्यांत पात्येणी भोगाना".

"तुज्या धनियाचें फोन नंबर म्हाका दी आनी तूं वच". इतलेंच ताणे सांगलें. त्या देकून करीम खानाचें फोन नंबर दीवन, थंय थावन गाडी हांवे दांवडायली.

आज म्हाका, के.आर. सर्कलार आसच्या एका बेंकाच्या शाख्याक वचून, बेंकाच्या मनेजराक भेटोंक धनियान सांगलां. थंयसर वचून, आर्याचा घुडाभितर बसून आसच्या मेनेजर सायबाक हांव देक्तां तर, तो मानेस्त 'आकाशवाणी' पाटल्या घर्चो, तांबडो सोफागार म्हण म्हाका कळोंक वेळ गेलोना. 'तूं एकीन भुर्गो व्हय तर, तुका तुजी स्वंत गाडी घेवंक रीण मेळतेलें' . ताणे उचारलीं उत्रां म्हज्या उगडासांत फुलोण रावलीं.

"स्वागत तुका रमेश, ये बस" ताणे म्हाका ताचा समकार आसचें कदेल दाकयलें.

‘म्हजें नांवय हाका कळीत आसा’ , म्हजे इतल्याकच विज्मीत पावोन, ताणे दाकयलेलेल्या कदेलार बसनास्ताना, हांव उबोच रावलों.

"तुज्या धनियाचे जामिनेर तुका तीस हजार रीण हांवे मंजूर केलां. ह्या दुडवान तुंवे तुजीच म्हळ्ळी स्वंत घोड्या-गाडी घेजे".

‘म्हजी स्वंत घोड्या-गाडी’ म्हळ्ळीं उत्रां आयकोन, संतोसाचे भ्रमिदेंत हांव पुरोन गेल्लेवर्वीं, रीण पाटीं फारीक कर्च्या शर्ताविशीं ताणे दिल्लो विवरय म्हजे मतीक रिगलोना.

"हेय.... हेय...." ताळो काडित्त घोड्याचा पाटिर्सवकास हात चरयित्त, म्हजी स्वंत गाडी हांव आतां शहराचा कोनश्या-कोनश्यानीं धांवडावन आसां.

म्हजे नवे गाडियेक पंचवीस हजार पडले. ऊटी थावन हाडल्ल्या नाकाक चेपच्या पुडी रंगाच्या घोड्याक, आट हजार रुपोय हांवे दिले आनी घोड्याक जायजाल्लें चामड्याचें लगाम इत्यादी म्हणताना, बेंकान दिल्लें सगळें रीण म्हजे सोभित्त नवे गाड्येन गिळोन सोडलें.

म्हज्या नव्या घोड्याक हांवे दिल्लें ‘भैरा’ म्हळ्ळें नांव अतां म्हाका चड मोगाचें जालां. हो भैरा म्हजोच भावम्हण म्हाका भोग्ता. हांवे सांगल्लें ताका समजाता आनी म्हजे खुशे पर्माणे तो चल्ता.

करीम खानाची गाडी धांवडयताना, सगळ्या दिसाक कषटानीं चार्शी रुपोय हांव जोडतालों. आनी आतां चार्शी रुपोय सुलबायेन जातात. हाकायी कारण आसा. म्हजी गाडी नवीच आसून लोकाक आकर्शिता आनी म्हजो भैरा

जिवान पुडपुडीत आसोन, 'आपूण वेगान दांवतां' म्हणोन पळेतेल्यांक खात्री दिता. हांवय आतां बरी मुस्तायकी नेसतां. पयलेंचा परीं पर्नी या पिंजल्ली मुस्तायकी आतां म्हाका पसंद जायना. कित्याक, आतां हांव स्वंत घूड्या-गाडी आसचो मानाय म्हण म्हजें शिंतीद कोंब वाजायता आनी म्हाका फुगयता.

दिसाक शेंभर रुप्यां लेकान रिणा बाबतीन हांव बेंकाक भर्तां. एका हप्त्याक एक पावटीं म्हज्या वांट्याक देव जावन आयिल्ल्या त्या मेनेजराच्या कुडाक वचोन, प्रणाम करून, ताचो उपकार भावुडतां.

"तुंवें हप्त्या-हप्त्याक हांगा येवन म्हजो उपकार भावुडची गर्ज ना रमेश, बेंकाचें रीण सगळें फारीक जाताच, एक पावटीं तुवें म्हजे सर्शीं आयल्यार पुरो."

पूण ताचा उत्रांक मान दीवंक हांव चिंतिना. पल्यान हप्तो उतर्ताच हांव ताचा कुडाक वेतां. जरतर तो न्हय आसल्लो, हांव मोर्ता पय्यांत करीम खानाची गाडी धांवडयित्त आसतां. म्हजी ही स्वंत गाडी म्हजी जातिना आनी म्हाका हो भैरायी मेळतोना।

म्हजी गाडी आतां तिलक नगराचा प्रमूक रसत्या वयल्यान, वेगान धांवोन आसा. तरिपूण रसत्याचे बगले थावन आयिल्लो "गाडिवाला....." म्हळ्ळो उलो म्हज्या कानाक पडताना, भैराचें लगाम आंदून ताची चाल हांव थांबयतां.

"तुका कायाम भाडें मेळ्ळ्यार तूं घेवंक तयार आसाय?" तो मातारो वोकलाचा इड्यांथावन दोळे भायर काडून म्हाका विचार्ता.

"कायाम भाडें म्हळ्यार कसलें?"

"म्हज्या धनियाची धूव फिलोमिना कालेजीक वेता. नियमीत वेळार ताका तुंवें कालेजीक आपवन वर्न, तेचपरीं सांजेर पाटीं आपवन हाडिजे", तो म्हाका विवर दिता. "ल्हान थावन ताका घोड्या-गाड्येर बसचें म्हळ्यार बारीच खुशी. सभार दिसां थावन हेणे आशार-पाशार जांवचीं तुजी गाडी तें पळेवन आसा."

"हांगा लागसारच हांवे एक 'औट-हौस' भाड्याक घेतलां. त्या वर्वीं फावोती कूल मेळ्ळ्यार, तुमची सेवा करुंक हांव सकतां, सर". हातांत चाबूक घेवन हांव सकयल देंवतां.

"महिन्याक कितले दीजे सांग".

"कालेजीक रजा आसूं या ना आसूं, महिन्याक देड हजार रुपोय मेळतिती तर, तुमचे मानिनीक साकर््या वेळार वर्न, तिणे सांगल्ल्या वेळार परत कालेजिलागीं हाजार जावन, पाटीं तिका अपवन हाडून हांगासर सोडतोलों."

"तसेंच जांव"

महिन्याक देड हजाराविशीं हां...हूं... करिनासतां तो ओपवालो पळेवन हीं गिरेस्त मनश्यां म्हण म्हाका समजाता.

दुस्रे दिसा सकाळीं साडे नोव वरांक हाजार जांवची हुकूम घेवन, थंय थावन भैराक, 'चल भैरा' म्हणोन हांव मुकार धांवडयतां.

आज सन्वार आनी पाटल्या सोमाराथावन सकर्या वेळार ताका हांवे कालेजीक वर्न पाटीं हाडलां.

ताणे सांगलेल्या वेळार दुस्रें खंयचेय भाडे मेळ्ळ्यार, हांव घेवंक कबूल ना. कित्याक तें म्हजें सदांची गिरायकीण.

ताची प्राय वीस थावन बाविसां भितर आसतेली म्हण म्हजी अभिपराय. हळत शिर्पुटो लांबसो जीव आनी ताचे तांबसे कातीक सोबचे पिव्या काळ्या दाकां तसले ते निळशे दोळे ताचा सुंदर मुखमळार नेकेत्रां तसे उजाळतात.

ताचें नांव हांव नेणा आनी तें कसले शिक्ता म्हणय म्हाका एदोळ कळीत जावंक ना. कित्याक, पाटल्या पांच दिसां थावन म्हजे गाड्येर पाटल्यान तें बस्ता आनी कालेजिलागीं देंवता. परत कालेजिलागीं चडोन, ताचा घरा सामकार देंवता.

"तुजें नांव कितें सांग" आज कालेजिथावन घरा पाटीं येवचे कातीर गाड्येर चडोन बसल्लेंच तें म्हाका विचार्ता.

"रमेश, मेडम"

"मेडम म्हळ्यार कोण"?

"कोण म्हळ्यार तूं"

"हांव मातारीं न्हय," तें आतां किडकिडोन हासलें. "म्हाका कोणेंय लेका-तुका भायली मरयाद दिवची पसंद ना. म्हजें नांव पमेला. तुंवे म्हाका फकत पमेला म्हणाजे".

"पमेला, फकत पमेला" मती भितरच तें नांव उचारून, "तसेंच जांव", हांव तकली हालयतां.

पयले पावटीं ताचो मधूर ताळो आयकोन, म्हजे कुडिंत वीज सकत पाशार जाल्या. आशें म्हजे थंय जायजेच. कित्याक म्हाका आतां चोवीस वर्सां भरल्यांत.

म्हजो भैरा 'टप..टप' करून नियमीत आवाज उटोवन, रूंद राज-रसत्या वयल्यान धांवोन आसा आनी हांव तें कितेंय पुणी उलयतेलें म्हण कान फुलवन रावलां. थोडोच वेळ तें मौन उर्ता आनी आतां पाटले कुशितावन घुंवोन, मुकार तोंड करून बस्ता.

"तूं एका दिसाक कितले कमायताय रमेश"?

"लगबग तिनशीं जातात".

"तांतले कितले उरयताय"?

"उरवंक साध्य जायना, मेडम. बेंकाथावन रीण घेवन ही गाडी हांवे घेतल्या. तें रीण फारीक करुंक आसा."

"म्हाका मेडम म्हणानाका म्हण तुका हांवे सांगल्लें."

"आनी मुकार म्हणाना". आशी भासावणी दीवन हांव एक बिडी पेटयतां.

"तूं चड बिडियो वडताय?"

चार, पांच दिसांथावन मोन्यापरीं म्हज्या गाड्येर पयण करुंक ह्या चेडवाक कषट मारल्यात म्हण म्हाका आतां समजाता.

"ती म्हजी एक वायट सवय"

"तुंवे बिडी वोडिनाये. त्या पयश्यानी 'चिकलेटां' या 'चोकलेटां' खा"

"उपरांत चोकलेटां खांवची सवय जावन दांताच्या मुळांनी किडियांचे राज चल्लेलें."

तूं बरो हुशियार आसाय, रमेश" तें आतां आपुरबायेन हास्ताना, हांव पाटीं घुंवोन ताचा मुखमळार दीषट घाल्तां आनी ताचा मोतियां साकर््या दांतांची सोबाय चाक्तां.

"म्हाका चोकलेटां खांवची सवय जाल्या आनी तुंवे आतां सांगचे आयकाताना, म्हजी सवय हांवे मोडिजे पडली."

"खंचीय सवय सोडुंक सुलभ न्हय पमेली" म्हज्या जिबेर ताचें नांव येता. "जरतर तूं तुजी सवय सोडशी, हांव बिडी वोडची सोडतां."

"खंडीतमू?"

"खंडीतच", ताचे मुकार ल्हान जावंक हांव तयार ना. "तुंवे तुजी सवय सोडिना जाल्यारी व्हड न्हय. हांव मात फाल्यां थावन बिडी वोडचोना."

"तुज्या निचेवाची घटाय कितली ती हांवय पळेतेलीं".

आयचे रातीं म्हाका नीद पडाना. म्हजे मतित रंगाळ चिंत्नांचीं लारां वादाळ उटयतात आनी विचित्र मोगाचीं भगणा गांच, गांच जावन घडसोन एक सांखळ जातात.

एक गिरेस्त चली म्हजे तसल्या घन-मान नातल्या तर्नाट्यालागीं एकाच दिसाभितर इतले सळगेन उलयत म्हण हांवे लेकुंक ना.

‘तूं बिदियो वोडताय...’ ताचीं उत्रां म्हजे मतित उडक्यो मार्तात. ‘हांवे बिडी वोडल्यार पमेलीक कितें नषट?’ ह्या सवलाची जाप सोदून काडुंक हां पेचाडतां.

‘चेडूं पुणीय म्हज्या मोगार पडोंकनामू?’ आशें चिंताना म्हजे काळीज गोडसाणेन भर्ता. ‘न्हय तर एक पर्की चली म्हजे सवये थंय नाक चेपुंक, कित्याक आंवडेता?’

"घट मनाचो तर्नाटो तूं" खरया मनान तीं उत्रां ताणे उचारल्यात म्हण ताच्या दोळ्यानीं निशेंवचो अभिमान देकोन हांव पार्कितां. "पंद्रा दीस उतरले आनी ह्या अवदेंत, म्हजे मुकार तुंवे एकय बिडी वोडुंक नांय. हांव मात पयलें एका दिसाक उण्यार वीस चोकलेटां खातालीं. ती सवय मोडुंक प्रयत्न करून दिसाक धा खांवचे तित्चून पावल्यां. पूण म्हजी सवय परिपूर्ण मोडुंक सकोंकना."

पमेलान आतां एक चोकलेट खावन, मुकार बसोन गाडी धांवडंयच्या म्हाका एक दिलें.

"देव बरें करूं, पमेलान". ताचें नांव उचारुंक आतां म्हाका चड संतोस भग्ता. गर्जे शिवाय तरी, मोत्यां सार्कीं तीं तीन अक्षरां घडसून ताचें नांव हांव उचार्तां.

सदांय ताका कालेजीक वर्न सोडताच, हांवे म्हजी गाडी फिलोमिना इगर्जे कुशीं आंबुडची. थंय थावन म्हाका खंय पुणी वेचें भाडें मेळता. पूण शहेराचा खिंचाय कोनश्या हांव आसों, म्हजें ध्यान आनी मन पमेलान कालेजिलागीं येवंक सांगल्ल्या वेळाचो आटव करून आसतां. थंयसर वचोंक वेळ जालो म्हणताना, इंगलेंडाची राणी येवन म्हजी गाडी भाड्याक विचारीत तरय. हांव तिचें भाडें घेवंक तयार ना! त्या वेळा हांव भैराचा कुल्याक कुट्टून, "कालेजिलागीं यारे भैरा", म्हणताना तो पाटीं मुकार पळेनास्तना पमेलाने कालेजी कुशीं धांवोंक लागता!

आयतार आनी रजेचे दीस म्हळ्यार, म्हज्या वांट्याक भोव चड विरारायेचे. त्या दिसानीं पमेललागीं उलंवचें सोड्यां, ताचा मुखमळार दीषट घाल्चें भाग्य म्हाका लाभना. सकाळीं थावन सांजेच्या स वरां पऱ्यांत, कषटानीं हांव भाड्यागारांची सेवा कर्ता आनी उपरांत खिंचाय एका सिनेमा घरांत उण्याची एक टिकेट घेवन पिकचर पळेतां।

आयलेवार हांवे पळयिल्ल्या दोन तीन पितुरानीं गिरेस्त, शिकपी आनी सोभीत नायकी, म्हजे तसल्या उण्या शिकपाचा दुबळ्या चल्यालागीं मोगार पडता आनी आपल्या व्हडिलां थावन नानांते दगदवणेक वळग जातात तरय, आक्रेक आपल्या आशिकपी आनी दुभल्या प्रेमिलागिंच काजार जाता।

हेचपरीं पमेलाय म्हजो मोग कर्ता म्हळ्ळो भर्वसो म्हज्या मतिंत उबजाता।

‘मोग’ म्हळ्ळो हो अमोलीक सब्द, म्हजे कुडिंत म्होंवाचे गोडसाणेचीं लारां उटयता आनी म्हज्या काळजांत रंगाळ आनी पर्मळीक फुलां फुलयता.

‘पमेली म्हजो मोग कर्ता, खंडीत कर्ता. तें म्हाका पळेवन हास्ता. म्हजेलागीं दरबस्त उलयता. तितलेंच न्हय हांवे बिडी वोडिनाये म्हण ताची खुशी जावनासा.’

‘अरे पिस्या एकामेकाचो मोग सर्वावांय कर्तात’ म्हज्या मतिंतलो एक ताळो म्हाका जागयता. ‘पमेली तुजो मोग कर्ता तर, तो कसलो मोग म्हण पार्कुंक तूं सकोंकनांय. गिरेसतकायेच्या बंदडेंत फूलल्ल्या ताका, तुजे तसल्या दुबळ्या दाकट्यांचो हुसको आनी मोग आसा. तूं ताचो एकलो मित्र जावनासाय. कालेजीक वेता पऱ्यांत तें तुका वळकतेलें उपरांत, रमेश-पमेलीचो संबंद तुटतलो!’

आतां निजायकी हांव कंगाल जातां. पमेली कालेज सोडीत तर, म्हजेथावनय पयस सर्तलें?

ह्या बाबतीन आजच, पमेलालाक गर्जेचीं थोडीं सवलां विचारुंक फावोती तयारी करून हांव आयतो रावलां.

"आज आमका परिक्षा सुरू जाता रमेश, उपरांत रजा मेळता". हांवे कितेंय उलंवच्या पयलेंच ताणे तोंड काडलां.

"रजे वेळार म्हजी तकली विरार जातेली."

"कित्याक रमेश?"

"तुजेलानीं उलंवचें, तुका पळेंवचें भाग म्हजे थावन चुक्तेलें."

"ओ... तितलेंच..., म्हाकाय रजेंत मस्त बेजार जातेलें. म्हज्यो सांगातिणी म्हाका भेटचिंतांत. सांगाताच तूंय पळेवंक मेळचोनांय."

'तूंय पळेवंक मेळचोनांय' पमेलालाचीं हीं उत्रां आयकोन, म्हजें काळीज फुल्ला आनी हांव आसले आयिन्न घड्ये पमेलालाचें मोन पार्कुंक उत्रां विंचताना, तें उलयता. "सतच हांव तुका सांग्ता रमेश, हांवे ग्रेस्त कुटमांत जल्मोंक न्हजो आसल्लें. म्हज्या डेडिलागीं दरबस्त दुडू आसा. आनी ह्या शहेरांत ताका वर्ती मरयाद आसा. तो संघ, हो संघ, मिटिंगां, पार्टी, रेस, लयन्स क्लब, रोटरी क्लब म्हणोन ताची राटावळ खरीच दाटी मोटी आस्ता. तशें म्हण ताचे बायले भुर्ग्यानीं मात घराच कुसोन आसाजे. आमका भायर भंवोंक तो आवकास दीना."

थोडो वेळ हांव मोनोंच उर्ता. आक्रेक उलंवच्या खातीर उत्रां विंचतां. "तुंवे कोणायचो पुणी मोग केलाय?"

"मोग"? तें वडल्यान हास्ता. "हें सवाल कित्याक विचार्ताय?"

"अशेंच...भेषटेंच...." हांव पिगळतां. "हांवच तीं पिकचरां पळेतां. आनी तांतल्यो चडावत ग्रेस्त चलियो, ल्हान प्रायेरच मोगार पडतात".

"पाड पडों त्या पिकचरांचें. तांतल्या घडितांत आनी जिविताच्या घडितांक बिल्कूल ताळ पडाना".

म्हजे आतुरायेचे तकले वयर तें बर्फा कुडको दवर्तानांच, कालेजिचा गेटिकडे भैरा उबो जाला.

लांब रजे उपरांत, फाल्यां थावन कालेज पर्याक सुरू जाता जाल्ल्यान वर्त्या आतुरायेन पमेलालाचा घरा कुशीं म्हजी गाडी हांव धांवडावन आसां.

हांव थंयसर पावताच, गाड्येर थावन सकयल उडोन, गेटिलागीं पावतां. म्हाका पळेवन पमेलालेले ते राक्सा कास्ताचे दोग पेटे बोबाट मार्तात. त्या वर्वीं तांचा घरा मुकलीं फुलां झडां सांबाळचो माली म्हजें सर्शीं येता.

"तुंवे आनी मुकार हांगा येवची गर्ज ना खंय". आपराध्याक, नितिदारान मर्णाचें फर्माण उचारल्लें परीं ताचीं उत्रां तो म्हज्या कानांत रिगयता.

त्या वर्वीं हांव थोड्या घडियांक निर्जीव जातां. हांव जीव आसा म्हळ्ळी विसर म्हाका पडता. अक्रेक आपल्या वावराक लागल्ल्या म्हज्या मेंद्वेचे हुक्मेक पाळो दीवन, उलंवचे कातीर म्हजें तोंड हांव उघडतां.

"तर तें आनी मुकार कालेजीक वेचेंना?"

"ती सगळी गजाल हांव नेणा, तूं येशी तर तुंवे आनी मुकार हांगा येवचें नाका म्हण सांगोंक सायबान म्हाका हुकूम दिल्या".

"कारण कसलें म्हण तूं नेणांय?"

‘ना’ म्हणचेपरीं तकली हालवन म्हाका तो पाट कर्ता. तेदनां, म्हजें काळीज एका सुरियेन आड उभें शिंदल्लेपरीं हांव कळवळतां. उपरांत, सवयेच्या बळान, मेटां काडून, भैरा सर्शीं पावतां आनी गाड्येर चडोन बसतां.

आतां भैरा धांवता. ताका खुशी आसल्ले वाटेन तो धांवोन आसा. धांवोंदी, ताका हांव आडांवचे स्थितेर ना. म्हज्या दोळ्यांनीं दुखां भरल्यांत आनी दुखां भरल्या म्हज्या दोळ्यां सामकार पमेलाचें हासतें मुखामळ उभें आसा.

हें मुखामळ म्हज्या काळजाचे गुंडाये पण्यांत रोंबोन उरलां!

काळजांत भर्वश्याचो दिवो पेटवन दवरून, तीन महिन्या थावन दिसाक तीन पावटीं पमेलाचा घरा मुकल्यान म्हजी गाडी हांव आशार पाशार कर्तां. पूण एकच एक पावटीं पुणीं तें पलेवंक मेळना. कालेजीकय तें वचना, तरिपूण म्हजो भर्वसो घटमूट आसा. ताका पिसुडन उडवंक हांव तयार ना. आतां म्हाका म्हज्या जिवाची खंत ना. भाड्याचीय आशा ना. आनी भैराचीय पर्वांना. हांव भागोन कांटो जालां. तेचपरीं भैराय. तो फकत धांवाजे म्हण धांवता आनी हांव, पमेला पर्याक म्हाका पळेवंक मेळतेलें, म्हजेलागीं तें उलयतेलें म्हळ्ळी आशा जिवी दवरून जियेतां!

तें म्हाका मेळतेलें. खंडीत म्हाका मेळतेलें. हासोन, हासोन म्हजेलागीं तें उलयतेलें!

सदांचेपरीं आजय पमेलाचा घरा मुकल्यान भैरा पाशार जाताना, म्हजी दीषट नवेसांव देक्ता. त्या देकून, कूडले लगाम वोडून भैराक हांव रावयतां आनी सकयल उडोन गेटिलागीं पावतां. पमेलागेल्या विस्तार आंगणांत सभार लोक वावर कर्ता. रंगाळ लुगटांचो माटव उबो जावन येता आनी वीज दिव्यांचीं सांकळ तांचा घरा भंवतीं लांवचें काम चलता. फुलां झडांक उदक शिंपून आसचो तो मातारो म्हाका आतां म्हजा दोळ्यां मुकारच झळकता.

"तुमचा घरा कसलो संभ्रम आसा?"

ताचे जापीक हांव आतुरायेन राक्तां. तरय तो ताचें पर्कटें तोंड उग्तें करुंक दरबस्त वेळ काडता आनी सवकासायेन आशें म्हणता, "आमचे बाये पमेलाक काजार असा"

*** ७७७ ***

विश्लेषण ४. हांव, भैरा आनी पमेला

मांडावळ: ही एक काल्पनीक मोगाची काणी. चडावत काणियेगार अपल्या युवपरायेर काणी बरंवची सुर्वात कर्ताना मोगाच्यो काणियो बरवन सुर्वात कर्तात. मोगाक प्रायेची बंदड ना. कुडीक प्राय जायत पूण काळजाक, मतीक प्राय म्हळ्ळी ना देकून असल्यो काणियो खायस कर्चे वाचपियी आसात. मोगाक प्राय म्हळ्ळी ना, मोग सर्व प्रायेच्यांक जाय. ह्या काणियेंत फकत मोग ना, बगार दीस्पडतो ग्रास आनी मोग दोन एकाच ताकडेच्या दोन वाटलेंनी दवरल्यार जिवीत खंयसर मालवता म्हळ्ळो नियाळ जरूर आसा. ही काणी अजीक कांय तीस-चाळीस वर्साधली काणी. बरयिल्लें परिसर मैसूर, शेराचें चित्रण. घोड्यागाडी चलवन दीस्पडतो ग्रास जोडतेल्यांचो काळ.

ह्या सत्रीवेशां भंवारीं काणियेगारान ही काणियेची बांदावळ केल्या. साद्या वाचप्यांक मनरंजीत कर्चे वाचप ह्या काणियेंत आसा. साहितीक स्थारांत ही काणी खंयच्या दर्जेत आसा म्हळ्ळें वेगळें चिंतप काणी वाचताना मतिंत उदेता.

निरूपण/गूणलक्षा: अब्दूल करीम खान, रमेश (कथानायक - हांव), भैरा, पमेला, माली ह्या काणियेंतले प्रमूक पात्र. ही काणी पयल्या वेक्तीन सांगची काणी. कथानायक मोटव्याक अपल्या जिविताच्या वेवेगळ्या काळाची मोटवी ओळोक करून दिल्लेपरिच काणी मुकार वेता. कथानायक अपली काणी उत्रायता अशें वाचप्याक काणी समजता.

काणियेंत वेवेगळे पात्र येतात. पयलें मिनत आनी प्रामाणिकतेत दीस्पडतो ग्रास सलीसायेन जोडून प्रगतेच्या पावलांनी चमकोन आसचो कथानायक, जेदनां अपल्या स्वंत मिनतेंत प्रगती जोडुंक सक्तानांच अपली मत अपल्या हेळकेभायर आपलो प्रमूक शेवोट विसर्ता आनी हाचो परिणाम कथानायकाक स्वता भगुंक पडता. मोगाक लागून राय अपली राज्वटकी होगडावंक पावल्यात म्हणताना कथानायक एक मामूली घोड्या गाडी चलयतलो सादो मनीस.

विशेश तांत्रिकता काणियेंत ना तरयी मनशापणाचे वेवेगळे दाकले आसात. हेरांची मिनत पळेवन ताका मुकार येवंक एक वाट दाकयतेले बरे मनाचे मनीस. तशेंच असल्यांक अपलें स्वपण ज्यारी करुंक दुडवाची कुमोक कर्चें बेंकाचो मेनेजर सर्व मनशापणाचे पात्र.

कथावस्त अनी भांदावळ: अब्दूल करीम खानाच्या भाड्याची घोड्या गाडी चलवंचो कथानायक, अपल्या दीस्पडल्या मिनतेन आनी परिश्रमान दीस काडता. अशें दीस गेल्लेपरिंच ताका नवे नवे गिरायक मेळतात आनी नवे नवे विचार मतिंत उदेतात. असलो एक गिराकी कथानायकाक अपलीच म्हळ्ळी स्वताची घोड्याची गाडी घेवंक सल्हा दिता मात्र न्हय, बेंकाच्या मेनेजराक अपली शिफारसयी दिता. हेच शिफारसेच्या आधारान कथानायकाक सलीसायेन बेंकाचें लोन मेळता. आनी त्या लोनाच्या दुडवांत कथानायक पुडी रंगाचो घोडो (भैरा) हाडता आनी अपलीच म्हळ्ळी नवी गाडी चलवंक सक्ता.

पयलें हेरांची गाडी चलवंचें हंग आतां स्वताची गाडी चलयताना नवे गिरायक आकर्शीत जाताना, कोलेजीक वेचें एक चेडूं, पमेली सयत, जें फिलोमेना कोलेजिंत शिकून आसलें, अपणाक सदांय घरा थावन कोलेजीक पाववंक तशेंच कोलेजिथावन घराक पाटीं पावंचाक घोड्याची गाडीच अपणाक खायस म्हण सळ कर्ता जाल्ल्यान तिचो बापूय कथानायकाक हें खायम काम दीवन भाडें निघंट कर्ता. अशें कथानायकाच्या दीस्पडल्या जिवितांत कमायेशिवाय हेर संगतेचो आस्पाव उदेता.

कथानायकाक फिल्मां पळेंवची पिसाय आस्ता देकून तवळ तवळ तो फिल्मां पळेता. फिल्मांनी पळेल्लेपरिंच अपल्या जिवितांत सयत एक ग्रेस्त चली अपणातसल्या गरिबालागीं मोगार पडतेली म्हळ्ळें स्वपण देक्ता. हाच्या स्वपणाक सयत पाटिंबो दिवचें संभाशण कथानायकाक कळानास्तानांच तो पमेलीच्या मोगार पडताना अचानक घुंवडी येता. घर्चो माली येवन 'फाल्यां थावन तुवें हांगासर येवचें नाका' म्हणचें आयकून पिसांतूर जाता.

दृश्टिकोन: काणी ती काणीच. काणी आनी जिणी वेवेगळी देकून काणियेंत अस्वाभावीक संगत्यो सयत स्वाभावीक म्हळ्ळेपरीं भग्ता. कथानायक अपणाची

काणी सांगताशें भगताना ह्या संसारांत कशें वेवेगळें अमाल एका मनशाक एका गतिथावन अन्येका गतीक पाववंक चड वेळ घेना म्हळ्ळें लिसांव दिताशें भगता. मोग एक अमाल, जें रायांक नागडें करुंक सक्ता, फकीराक विध्वान करुंक सक्ता. मोगाचें अमाल वेगळें. ह्या काणियेंत तीन प्रमूक पात्र आसात; पयलो पात्र कथानायक (हांव, रमेश), दुस्रें पमेला, आनी तिस्रो घोडो भैरा. भैरा कथानायकाच्या ताबेंत आसा आनी अपल्या धनियाचे हिशारे खाल्तेपणीं पाळता. पमेला पात्र फकत एका नाडकुरी चलियेचो पात्र कसो दिस्ता शिवाय पमेलाक सयत ह्या घोड्यागाडी चलयतेल्या कथानायकाचेर मोग आसलो म्हणून दिसाना. कथानायक बिडी वोडतालो, ही चूक म्हण हांव सांगिना, तवळ तवळ फिल्मां पळेतालो म्हणतच हाचीं स्वपणां सयत फिल्मांनी पळयिल्लेपरीं, एक ग्रेस्त चली एका गरीबाचो मोग आशेता. आनी ह्या कल्पनांक तो हकीगत म्हणून लेक्ता आनी अपणाक कळानास्तानांच अपलें स्थिमीत चुक्ता आनी हाचो परिणाम भगुंक सक्ता.

संघर्श/विवाद: ही काणी अजीक लगबग चाळीस वर्साधली तरयी त्या काळार फकत एका शिफारसेन एकल्या मुकार-पाटीं नातलेल्याक एक बेंक सलीसायेन लोन दिंवचें पयलें कोनफ्लिकट जशें म्हाका भगता. दुस्रें, ती सती मिनती कथानायक एका चलियेच्या मोगाक लागोन अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडची वाट तितले सलीसायेन विसर्ता हें दुस्रें कोनफ्लिकट जशें भगता.

सोंपणी: अपणान मोगार पडल्ल्या ग्रेस्त चेडवा पमेलाचें काजर निघंट जावन काजराच्या संभ्रमाची तयाराय चल्ता. कथानायकाचो मोग अधुरोच उर्ता आनी तो देदेस्पोर जावन अपलो दीस्पडतो वावर विसर्ता.

मुळावो विशय: ही काणी साहित्यीक स्थरार भोव महत्वाची म्हणून दिसाना. मनरंजनाच्या नद्रेन भर्पूर मनरंजन आसा. काणियेंत भासेचो वाळो सादो आसून वाचप्याक अखेर परयांत कौतुकतेंत बांधून धर्ता. वेवेगळ्या हंतांनी कथानायक कसो अपली विंचवण बदलिता आनी कसो एक विंचवण ताका प्रतिफळ हाडून दिता म्हळ्ळें पित्रायता;

पयले हंतांत कथानायक अब्दूल करीम खानाची घोड्यागाडी चलवन दिसाक शेंभोर रुपय भाडें दितालो देकून अपलो दीस्पडतो ग्रास सलीसायेन जोडतालो. दुस्रे हंतांत कथानायक अपलीच स्वताची घोड्यागाडी चलयता आनी बेंकाचें लोन फारीक करुंक धर्ता, नवे नवे गिरायक ताका मेळतात अनी अपल्या कमायेंत उरवंक सक्ता. तीसऱ्या हंतांत कथानायकाची विंचवण एक चली आनी तिचो मोग. आनी ही विंचवण चुकिची न्हय तरयी, परिणाम चिंतिनास्ताना केल्ल्या कर्नेचो परिणामयी वेगळोच आस्ता म्हळ्ळें लिसांव ही काणी दिता.

शैली: सादी भास व्हापारून एका साद्या कथावसतूक विंचून बरयिल्ली ही काणी साद्या वाचप्यांक आंवडचे तसली जावनासा. वल्ली वगच्या चडावत काणियेनी रूपकां आसानांत, ज्यें सांगोंक आसचें काणियेच्या विवरणारुपार वा पात्राच्या संभाशणां मुखांत्र सांगून वेता.

विश्लेषण: मनशाक जिवितांत भोव गर्जेचें कितें? हें सवाल उभें केल्यार ताची जवाब कसली येत?

संसाराच्या हरेका रचणेक उदक, वारें तशेंच उज्वाड गर्जेचो खरें पूण मनीस जावन जियेतेल्याक भोव प्रमूक जावनासा 'मोग' , आनी मोगाक बदली म्हळ्ळें हेर कितेंच ह्या संसारांत आसुंक साध्य ना. वेवेगळ्या बांदांक एका सांकळेच्या शिंकळेपरीं बांदून धर्ची श्याथी मोगाक आसा म्हळ्ळेंय सत. आज पासोन मोगाच्या बुन्यादिचेर बरयिल्ल्यो काणियो लोक वाचून आयला; जांव त्यो रोमियो ज्यूलियेट, हीर रांजा, वा हेर थोड्यो.

एका काणियेगाराक अपल्या काणियेमुखांत्र समाजेसवें अभिव्यक्त कर्च्याक एक इरादो आस्ता आनी तो इरादो त्या काणियेंत दिसून येता. ही काणी त्ये दिशेन फकत मनरंजन मात्र दिता या अपलो शेवोट सोडिनाका म्हळ्ळी चत्राय दिता या मोगाचें अमाल जोक्ते रितीन केल्यार एक जाता, तेंच वेगळे रितीन केल्यार बोल्तेंच जाता म्हळ्ळो संदेश दिता? तें त्या त्या वाचप्याचेर होंदोन आस्ता. पाश्चात्य साहित्यांत सयत सुर्वतेचो काळ पळेल्पार वाचुंक मेळचें चडताव साहीत धार्मीक चिंतपाचें; देवाची स्तुती, भक्त उचारणेंचें. पूण वेळाकाळा

उपरांत हें मुकार पावोन रम्य (खोळीचिटीण्ण) काळ उदेलो आनी ह्या काळाचें चडताव साहीत मोगाच्या बुन्यादिचेर आसचें वाचुंक मेळता. उपरांत जिण्ये संघर्श साहित्यांत दिसोन आयलें. मनीस म्हळ्यार कोण, मनीस जांव अमेरिकांत वसती कर्चो वा जपानांत पूण हरेका मनशाक सामान्य जांवचें चिंतप कसलें? भूक, तान, संघर्श. आनी ह्या मुळाव्या गर्जांक लागून एकामेका चल्लें शोशण जेदनां काणियांनी वेवेगळ्या रुपांनी, वेवेगळ्या प्रकारांनी उदेता, तसलें साहीत देशाच्यो मेरो उत्रोन वेता आनी संसाराच्या खंच्याय देशांत जियेतेल्या लोकाक तें अपलें कर्न घेता. हाचो दाकलो आमच्या देशाचो कितलसो लोक अजून सयर गाय दे मापुसेंत जांव ओ हेनरी जांव आंटनी चकोफ जांव हेर जायत्या पाश्चात्य काणियेगारांच्यो काणियो अजून सयत खायस कर्तात आनी साहितीक विध्यार्थी हांचेर अध्ययन कर्तात.

मनशा संघर्शाचे ताळे काळ गेल्लेपरिच बदलून येंवचे दिसोन येता. बंडाय, क्रांती ह्या ताळ्यांचो समाजीक परिणाम. पूण जें साहीत एका समाजेचो ताळो जाता तेदनां तें साहीत फकत साहीत स्थरार उराना बगान मनशाच्या जिविताचें लिसांव कर्शें जाता. हो दिशेन, हेच प्रमाणाक धरून कोंकणिच्यो काणियो पळेंवची गर्ज आसा. त्ये दिशेन खूब वावर जांवची गर्ज कोंकणेंत गर्ज आसा पूण येदोळ कोंकणेंत सयत एकापरास एक उत्तीम काणी आसा म्हळ्ळें हांव नख्खें सांगुंक सक्तां.

000

एडवीन जे.एफ. डी.सोजाच्या आनी वल्ली वगच्या कोंकणी मोटव्या काणियांचेर एक तुलनात्मक अध्ययन

पाटभुंय (Background): साहीत म्हजी आसक्त आनी मोटविकाणी म्हजी पयली आंवड देकून हांव म्हाका एक 'साहितीक अध्ययन कर्पी' म्हणच लेक्तां. कोलेजिंतलें म्हजें शिकप विग्यान आनी कंप्यूटर प्रोग्रामिंग, पद्युत्तर शिकपात सयत हांवें घेतल्लें ईनफोर्मेशन सायन्स. वृत्तेन हांव कंप्यूटर म्यानेजमेंटाचो ग्लोबल ट्रान्सिशन प्रोजेक्ट म्यानेजर. पूण म्हजी प्रवृत्ती साहितीक अभ्यास देकून जेदनां म्हाका जोक्तो वेळ मेळता तेदनां आमचें तशेंच हेर देशाच्या, हेर भासेंतल्या साहिताचें अध्ययन कर्ताना म्हाका अशें भगलें; हेर भासेंनी तुलनात्मक रितिचें अध्ययन लेखनां वाचुंक मेळतात पूण एक्षें साठ वर्सांच्याकी चडीत इतिहास आसच्या कानडी लिपिच्या कोंकणी साहित्यांत अजून तसलें एक अध्ययन लेखन कित्याक वाचुंक मेळना म्हळ्ळें सवाल म्हजेसमोर उभें जालें. ताचेपाटल्यान जवाबयी उभी जाली 'कोणेंय तसलें अध्ययन केल्लें तर वाचुंक मेळतें' , 'कोणेंय' म्हळ्यार कोण? हांव त्या 'कोणेंय' म्हळ्ळ्या वर्गांत आसां? व्हय तर काळोकाक दुस्रींच्या बदलाक वात कित्याक पेटवंक न्हजो? हेरांचें उणेंपण वा हेरांथंय मेळें सोधुंक चडीत त्रास घेवची गर्ज ना पूण हेरां थंय भांगार सोधुंक त्रास आसात. हेच चिंत्पाच्या पाटभुंयचेर म्हजें हें अध्ययन घेतलें.

खोड: सांगुंक कोंकणिंत पांच लिपियांनी बरयतात, च्यार राज्यांनी ही भास उलयतात पूण प्रामाणीक रितीन विचारचें तर हांतले कितले वाचतात? साहीत म्हळ्यार कितें म्हळ्ळें कितलेश्यांक समजणी आसा? कितल्या पत्रांनी साहिताक जोक्तो दर्जो लाभता? सत गजाल ही; आज पासोन चडुणें सर्व पत्रांक साहीत म्हळ्यार फकत लोणचें. ह्या परिगतेंत असलें अध्ययन कोणाक उपकारत म्हळ्ळो दुभाव येता. चडताव संपादक हव्यासी, आनी 'फिर्गज पत्र' चलंवचे वर्गाचे व चिंत्पाचे म्हणतच तसल्या पत्रां थावन चडतीक कितें अपेक्षा करुयेत?

मटवें प्रस्तावन: (Brief foreword): कानडी लिपियेंतले चडुणें सर्व बरयणार इसकोलांनी कोंकणी शिकून आयिल्ले न्हय, बगार अपलेस्तकीं वाचून शीकल्ले, हांवयी. जिवीत म्हळ्यार कितें म्हळ्ळें हरेक मनीस शिकून जियेता तशें साहीत सयत जिविताची सावळेपरीं एक रोद; 'बरवन शिकचें आनी शिकून बरंवचें' . एक निरंतर सुध्दापाची प्रक्रिया जशें डेमिंगाच्या PDCA (Plan Do Check Act सायकलापरीं आसा: RTAW (Read Think Analyse Write) म्हळ्यार वाच, चींत, विमर्सो कर, बरय. हांगासर ज्ये साहिती ह्या च्यारयी हंताचो महत्व समजतात आनी पाळतात, ते मात्र प्रगतिशील साहीत रचुंक सक्तात. देकून पयलें हंत 'वाचप' शिवाय 'बरवप' न्हय.

अशें हांवें वाचुंक सुरू कर्च्या दिसांनी; साहित्यांत 'मोटव्योकाणियो' म्हजो पयलो आंवड जाल्ल्यान वेवेगळ्या भाशेच्यो कांय हजारांनी मोटव्योकाणियो वाचून आयलां, शिकून आयलां. कोंकणित सयत उत्तीम मटवेकाणियेगार आसात. आनी तांतू म्हज्या पसंदेच्या दोगां बळवंत काणियेगारांच्यो मोटव्योकाणियो विंचल्यात.

एक्षें साठ वर्सांच्या सुर्विल्या काळाच्या कानडी लिपियेंतल्या कोंकणी साहित्यांत वाचुंक मेळचें चडताव साहीत धार्मीक चिंत्याचें वा सांतां-भक्तांच्यो काणियो, मागणीं, वोरसांवां. विसाव्या शेकड्याच्या सुर्वतेर जुवांव पेद्रू सोजाच्यो मोटव्यो काणियो वाचुंक मेळतात. सां लुवीस इसकोलाचो मेसत्री जावन वावर केल्ल्या जुवांव पेद्रू सोजान हेर भासांथावन कोंकणीक अनुवाद केल्ल्यो काणियो पयलें पर्गट जाल्यो अनी उपरांत ताणेंच बरयिल्ल्यो काणियो बुकारुपार पर्गट जाल्यो. अजीक कांय शेंभोर वर्साधलो काळ तो.

'कोंकण दीरवें' पत्र सुरू जालें तरयी त्या पत्राच्या सुर्विल्या सभार वर्सांनी वाचुंक मेळचें प्रमूक साहीत धार्मीक चिंत्याचें जावनासलें. जाव्येत लेखनां, अनुवादां वा समाजीक बर्पा.

कांय एक हजार नोयशीं तीस थावन पन्नास वा साठ (१९३०-६०) इस्वे म्हणासर कानडी लिपियेंत मोटव्यो काणियो किरलल्यो म्हण्येत. वी.जे.पी. सलडान्ह, ए.टी.लोबो, जो.सा.अलवारीस, गब्बू उर्वा, चा.फ्रा.दे' कोस्ता, मोन्सिओर सिला मिनेज आनी हेरांच्यो मोटव्योकाणियो वाचुंक मेळतात. पूण आयच्या काळाच्या मोटव्याकाणियां समोर तवळच्यो चडताव काणियो एका ल्हान घटनाच्या व घडिताच्या आधारान बरयिल्ल्यो लिसांवाच्यो काणियो जशें भगतात. पूण चा.फ्रा.दे' कोस्ताच्यो काणियो हाचो अपवाद म्हण्येत. चा.फ्रा.च्या काणियांनी समाजीक दिश्टावो, अनिश्ट रिवाजिंचेर केल्लो विरोद वाचुंक मेळता. मूळ एक नाटकिस्त, कवी, पत्रिकोधमी जावनासलो चा.फ्रा.दे' कोस्ता, मटवेकाणियांनी सयत गमनान्ह वावर केला. चा.फ्रा.दे' कोस्ताच्या मोटव्या काणियांचेरच अध्ययन चलयतेल्यांक एक आवकास आसा.

पूण कानडी लिपितल्यो मोटव्याकाणियो फूलल्लो काळ एक हजार नोयशीं साठ (१९६०) उपरांत. जावंक पुरो सिरिवंत (सिरील जे. वेगस), एडवीन जे. एफ. डी' सोज, वल्ली वग्ग आनी हेर. म्हाका एक वाचपी जावन, ह्या काळाच्या मटवेकाणियेगारां पयकित पसंदेचे मटवे काणियेगार; एडवीन जे. एफ. डी' सोज आनी वल्ली वग्ग. दोगयी समकाळीन मटवे काण्येगार जाल्ल्यान हांच्यो काणियोच म्हज्या अध्ययनाक तशेंच म्हज्या तुलनात्मक साहिताक घेतल्यात.

एडवीन जे.एफ. डी' सोजाच्यो मोटव्योकाणियो आनी वल्ली वग्गच्यो मोटव्योकाणियो दोन दिशेंपरीं. विशिश्ट (Unique) म्हणतच तुलनात्मक कशें जांवचें म्हळ्ळें सवाल म्हज्याय मतिंत उदेल्लें. हांचें वेक्तित्व सयत वेगळें जशें हरेक वेक्ती विशिश्ट. पूण ह्या विशिश्टतेंत सयत जायतें समानता हांवें पार्किल्लें ह्या अध्ययन लेखनांत दिंवचें प्रेतन केलां.

आधाराचें चौकट (Frame of Reference):

१. मोटव्यो काणियो

एडवीन जे. एफ. डी' सोजाच्यो मोटव्यो काणियो:

- १ बण्णकड्डी
- २ मोतीक एक पाटो
- ३ कागदाची स्त्री
- ४ एक कप हुनोनी कोफी

वल्ली वग्गाच्यो मोटव्यो काणियो:

- १ रान्वटी
- २ खांदी खुरीस
- ३ तांबडें तळें
- ४ हांव, भैरा आनी पमेला

२. शिकप आनी वाचप, वेक्तित्व, काळ, जियेल्लें परिसर

१. **काणियो:** हांगासर एकेक काणी एकामेका तुलन करिना, पूण काणियेंनी काणियेगाराण केल्ल्या उत्रावळिचेर, बांदावळिचेर, कथावसतुचेर, निरूपण, भास, रूपकां, समाजीक प्रभाव, दिश्टावो ह्या संगतेंचेर म्हजें अध्ययन आसा.

२. **शिकप आनी वाचप, वेक्तित्व, काळ, जियेल्लें परिसर:** हे दोगयी एकाच काळाचे, आनी चडुणें एकाच प्रायेचे. दोगांयनी कोंकणी मोटव्या काणियांची सुर्वात केल्ली एकाच वर्सा तरयी हांच्या पाटभुंय (Background) म्हळ्यार हाणीं जियेल्लें परिसर, जोडल्लें शिकप, वाचाप कशें हांच्या काणियांनी वेवेगळ्या पात्रांनी दिसून येता म्हळ्ळें अध्ययन आसा.

तुलनाची बुन्याद (Grounds for Comparison):

एक हजार नोयशीं चाळीस साठ (१९६०) इस्वेथावन कानडी लिपियेंत जायते बरवपी उदले मात्र न्हय, कानडी लिपियेच्या कोंकणी साहित्यांत महत्वाची देणगी दीवंक सकले. हाचें कारण; एक-दोन दाकड्यार्थी पयणारी, मित्र, झेलो, राकणो आनी थोडीं हेर पत्रां आयलीं. एका समाजेच्या वैचारीक

भलायकेची गवाय त्या काळाचें साहीत. आनी साहीत आटापचें माध्यम पत्रां. देकून ह्या काळार चड करून लांब काणियांक, नवालिका/कादंबरिक भर्पूर खायस आसलो जाल्ल्यान मोटव्याकाणियांची कृशी तितले मापान जावंक ना. पूण चा.फ्रा.दे' कोस्तापरीं, सिरिवंत, आनी विलफी रेबिंस सयत लांब मोटव्यो काणियो बरवंक लागलो.

हेच काळार एडवीन जे. एफ. डी.सोज कोंकणी साहित्यांत वेगळ्याच प्रकाराच्यो, शैलेच्यो, चिंत्पाच्यो मोटव्यो काणियो बरवंक लागल्यो. एडवीन मंगळूर शेरांत ताच्या आवय-बापायचो एकलोच पूत जावन जल्मोन व्हड जाल्लो. इंगलीश माध्यमांत शिकून चड करून इंगलीश साहीत वाचून आयिल्लो जाल्ल्यान ताचें चिंतप तशेंच साहितीक अभिव्यक्ती तेच मट्टाची जावनासली. सादे वाचपी चड करून हें साहीत जिरवंक सकानास्ताना एडविनाच्या बर्पांनी 'मातियेची मूर ना' म्हळ्ळ्यो खोडी काडिलागल्यो. ह्यो खोडी दूरदृश्टी वा साहितीक दिश्टावो नातलेल्यांच्यो खोडी. ह्या चिंत्पांक साहितीक स्थरार मान ना, साहितीक स्थरार एडविनाच्यो मोटव्योकाणियो खंडीत हेर खंच्याय समाजेक प्रसतूत म्हण दिसचेतसल्यो. कथावस्त धरून, ती केल्ली बांदावळ, भासेची उत्रावळ, अपूट साहितीक नदर आनी सांगुंक जाय तितलें सांगचें लिपवंक जाय तितलें लिपवंचें सर्व एका संकीर्ण साहिताचे अंश. कानडी लिपियेच्या मात्र न्हय, कोंकणिच्या सर्व लिपितल्या मोटव्या काणियांचेर अध्ययन जाताना एडविनाच्यो काणियो खंडीत तांतू घेवंचें सूक्त म्हळ्ळी म्हजी खासगी पात्येणी आनी भर्वसो.

वेक्तित्व: एडवीन जे. एफ. चिंतान तशें बर्पान शीदा (Direct/Blunt) आनी स्पश्ट (Clear). ना-जांक (No Nonsense) वेक्ती जाल्ल्यान सभारांक तो एक कडक मनीस म्हण दिसत पूण तितलोच काळजांत मोवाळ आनी शांत स्वभावाचो जेंटलमेन बरवपी.

शिकप: एडवीन जे. एफ. इंजिनियरिंग शिकुंक गेल्लो तरयी, मधेंच तें सोडून बी.कोम पद्वी आपणावन, उपरांत पर्गावांत वचोन एका प्रतिश्टीत

तेलाकंपणेंत जायतीं वर्सां वावर करून आयलो. हाचें वाचप चड करून इंगलीश भाशेचें जाल्ल्यान हाच्यो कांय पत्रासांलागीं काणियो इंगलिशांत पर्गटोन आयल्यात.

वल्ली वग्ग मंगळूर शेराथावन कांय चाळीस-पन्नास मैलां पयसिल्या ग्रामीण परिसरांतलो. कुटमांत मालघडो जाल्लेनिमतीं ताच्या हेर भाव-भयणिंची सयत काळजी कर्ची मुळावी जवाभदारी ताच्या बापाय उपरांत हाचीच जावनासली. कश्टी मिनती परिश्रमाचें परिसर. रान-घाटाच्या मुळांतलें जिवीत. कृषी प्रमूक व्याप्त म्हणतच सर्व काळार एक न्हय एक काम आस्तालेंच. ह्या मधें साहितीक वोड येजय तर ती फकत हव्यासी वोड आसुंक साध्य ना.

वेक्तित्व: वल्ली वग्ग शिसतेचो शिपाय तरयी कठीण मोवाळ संयबाचो वेक्ती. कोणें कितें सांगल्यारी आंगार उडचो वा जापी दीवंक वचो न्हय. भोव संवेदनशीळ बरवपी.

शिकप: वल्ली वग्गन एम.ए. परयांतलें शिकप (पद्युत्तर) जोडलां पूण वृत्तेन तो एक इंजिनियरिंग वर्कशोप (उध्यम) चलवन जायतीं वर्सां काम केलां. हाचें वाचप चड करून कानडी भाशेचें जाल्ल्यान हाच्यो कांय पत्रासांलागीं काणियो कानडी पत्रांनी पर्गटोन आयल्यात.

प्रबंध

[हें अध्ययन लेखन बरयताना एक संगत सुटावी सांगुंक आशेतां; एका साहित्यिक विध्वार्थी जावनासच्या म्हाका एडवीन जांव वल्ली वग जांव, आदर्श काण्येगार, हांवें मेचवले कोंकणी मटव्ये काण्येगार. हांगासर म्हजो शेवोट हांच्या काणियांचेर अध्ययन कर्चो शिवाय तांच्या अनभोगाक जांव तांच्या चिंत्याक जांव, तांच्या बर्पाक जांव मापचो भिल्लू न्हय. तांच्या वा हेरांच्या बर्पाक मापचेतितलो व्हड हांव जावंक ना. हरेका वेक्तचो स्वभाव, चिंतप, शिकप, दिश्टावो तशेंच अभिव्यक्ती वेवेगळी. ती म्हज्या चिंत्याक वा अभिव्यक्तेक ताळ पडाना जायत पूण तांतूं खंयचें बरें अनी खंयचें खोटें म्हळ्ळो निर्णय (Judge) कर्चो म्हजो इरादो भिल्लू न्हय. पूण म्हजे विचार ते म्हजेच विचार देकून सुटावे करून सांगचो म्हजो कायदो म्हणून मांदून घेतां.]

एकाच भागिंत गुलोबाचें झड आसा, दस्मिफुलाचें झडयी आसा तर. त्या बागिचो माली एकलोच, दोनयी झडांक उज्वाड दिंवचो सून्यो एकच, वोतचें उदक एकच, सेंवची माती एकच, सेंवचें वारें एकच म्हणून कांय गुलोबा झडांत दस्मिचें फूल फुलाना वा दस्मिफुलाच्या झडांत गुलोब फुलाना. हें स्वाभावीक. जशें एकेक झड विशिश्ट/वेगळें तशेंच एकेक वेक्ती वेगळो; जशें चिंत्यान, विचारांत वा कर्नेत या स्वभावांत.

एकाच आवयचीं भुर्गीं सयत एकाच गुणाचीं वा स्वभावाचीं आसानांत म्हणतच एकाच भाशेंतले, एकाच काळाचे बरवपी कशें एकाच स्वभावाचे आसुंक साध्य? देकून वेवेगळ्या चिंत्याचे, प्रकाराचे पूण कोंकणी मोटव्याकाण्येच्या शेतांत अपलें स्थान रुतां केल्ल्या ह्या दोगांय काण्येगारांच्या काण्येचेर हांवें जायतो विचार करून जिरवन घेवन विश्लेषण करून अध्ययन लेखन बरयलां. एडविनाची 'एक कोप हुनोनी कोफी' काणी, स्वता एडविनाच चलयिल्ल्या मोटव्या काण्येच्या कामासाळाक हांव जाहर जाताना हांव वोंटार मिशियो फुटोंक नातल्लो तर्नाटो. पूण म्हजी चड वोड कानडी मोटव्या काणियांचेर आसली, एका

दिसा म्हाका वाचुंक मेळ्ळी 'केंपू सरोवर' , पयलें ती काणी वाचली, काणी खरीच म्हाका पसंद जाली, उपरांत त्या काणियेच्या बरवप्याचें नांव वाचलें, तांतूं आसलें; कोंकणी मूल हागू अनुवाद: वल्ली वग. हो उल्लेक हांगासर कित्याक म्हळ्यार, दोगांयच्यो काणियो म्हज्या साहितीक भुर्ग्यापणार थावन हांव वाचून आयलां.

दोगयी कोंकणेचे दिग्गज/मानाय काणियेगार. एकलो पडला दिशेचें चिंतप हाडतलो तर दुस्रो मुडला दिशेचें चिंतप. समाजीक आटोव दोगांयच्या काणियांनी आसा, तांत्रिकतेत दोगांयचीय स्वतंत्र शैली. भासेच्या उत्रावळिंत, पात्रांच्या बांदावळिंत, काणियेच्या मांडावळिंत दोगांयकयी आपापली म्हळ्ळी शैली आसा. दोगांयच्या काणियांनी विभिन्नता तशेंच वैविध्यता (Variety) आसा. जांव ती कथावसतुच्या विचवणेंत, ती प्रसतूत कर्च्या रितिंत, उभजंवच्या वा रसच्या पात्रांत वा तांच्या संभाशणांनी. साहितीक स्थार एडविनाच्यो काणियो हेर भासेंनी चड प्रसतूत दिस्तात पूण वल्ली वगच्या काणियांनी आमच्या चड साद्या लोकांनी अपल्यो कर्न घेवची श्याथी चड करून आसा. एकलो (Class writer) आनी दुस्रो (Mass writer). एका समाजेंत ह्या दोनयी प्रकारांची गर्ज आस्ता. फकत साहितीक वर्तुलाक न्हय, हेर प्रकारांत जशें संगीत, कला, जानपद, फिल्मां, राजकीय, समाजसेवा, शिक्षण वा हेर प्रकारांनी सयत ज्या समाजेचो लोक जर स्वीकार करिना तर त्या कलाकाराची कला (साहीत, संगीत....) बाळवना. तशेंच ज्या समाजेची कला उत्कृश्ट मापान आसाना तेदोळ म्हणासर एका भाशेंतले अन्येका भाशेक वचुंक सकाना.

आयलेवार मराठी भाशेंत भोव फामाद जाल्लें पितूर 'सायराट' कांय भारताच्या सात भाशेंनी डब्ल/रिमेक जालां. ही व्हडवीक मराठी समाजेक, मराठी भाशेक, मराठी फिल्मांक फावो. हेच स्थार एका समाजेची कला अन्येका समाजेक पावुंक दोनयी (Mass & Class) प्रकार भोव गर्जेचे.

एका मोटव्याकाणियेचे शेवोटचे प्रेक्षक कोण? (Who is the target audience for a short story?) हें सवाल उभें केलें तर, हाची जवाब कसली आसत? हेंच सवाल भोव वाजबी सवाल. हरेक काणी हरेक वर्गाच्या वाचप्यांक खायस जाता, जायजयच म्हळ्ळें ना. साहीत एक वेगळेंच अमाल. हांगासर तान लागता म्हणून एकलो एक पिवन पियेत, दुस्रो अन्येक पिवन पियेत, तिस्रो फकत उदक पियेत. ती त्या त्या मनशाक फावो जांवच्या उपलब्देचेर होंदोन आसता. पूण तान लागता म्हणून कोणयी उंडो सोधिना. साहितीक आमालयी तेंच, एकलो मोटविकाणियेंत जी दादोसकाय लाभता ती तो हेरांत घेवंक सकाना. तर हे प्रकाराचे वेवेगळे वाचपी कोण?

- * सादो वाचपी – जो फकत एका मोटव्याकाणियेंत मनरंजन सोधता.
- * हव्यासी वाचपी – जो अपल्या वाचपांत नवें (नवो अनभोग, नवें कल्पन) सोधता.
- * वैचारीक वाचपी – जो एका मोटव्याकाणियेनिमतीं ताचे विचार कितले प्रभावकारी चिंत्पाक इडें करून दितात म्हळ्ळें चिंता.
- * विमर्शक/विशलेशक – जो एका मोटव्याकाणियेंत आसचें बरें-वायट पळेता, पार्किता आनी सवालां कर्ता.

हांगासर वयर कळयिल्ले च्यार वा चडीत प्रकाराचे वाचपी सर्व एकाच शेवोटाचे वाचपी न्हय. कोणाक फकत मनरंजन जाय देकून काणियेंत बापूय पुताक लगाड काडीत तरयी तो एका काणियेपरिंच घेता शिवाय हेर कितेंच चिंतुंक वचाना, तिच्च काणी जर तीसऱ्या वा चोवत्या वर्गाचो वाचपी वाचीत तर तो सवाल कर्ता, समाजीक प्रभावाचेर, समाजीक जवाभदारेचेर सवाल कर्ता. अखेरीक ही एक काणी, एका काणियेगाराची एक कृती, एक कल्पन एका काणियेरुपार अभिव्यक्त केल्लें शिवाय हें एक लेखन न्हय. वर्दी न्हय वा संख्याशासतीर न्हय.

वल्ली वग्न्यो काणियो साद्या वाचप्यांक चडीत खायस जावंक अन्येक प्रमूक कारण जावनासा ताच्या काणियांनी पात्र जांव कथावस्त जांव, सन्निवेशां वा परिसर जांव, एका न्हय एका रितीन लोकाक संपर्कीत (connect) जातात. जेदनां एका वाचप्याक, एका समाजेक एक काणी अपली कर्न घेवची पडता तेदनां त्या काणियेचो काणियेगार सयत अपापीं अपलो जाता. वल्ली वग्न एक लोकामोगाळ काणियेगार. चा.फ्रा.दे' कोस्ता लोकामोगाळ न्हय. पूण साहितीक दर्जो दोगांयकी लाभता तरयी, साहितीक दर्जेत दोगां पयकित एकाची विंचवण साहितीक स्थराच्या आधारान कर्ताना चा.फ्रा.च्यो काणियो विंचोन येतात.

एडविनाच्यो काणियो लोकामोगाळ न्हय म्हणून न्हय. साहितीक अभिरूच आसच्या हरेका बुध्वांत वाचप्यांक एडविनाच्यो काणियो भोव चड आंवडचे तसल्यो. वयर कळयिल्लेपरीं सर्व च्यार वा चडीत प्रकाराचे वाचपी एक समान न्हय. कांय पयल्या प्रकारार पत्रास ठक्को वाचपी आसतीत, बाकिच्या तीन प्रकारांनी पत्रास वा उणें ठक्को लोक आसत. पूण साहितीक कामासाळां आनी अध्यनांनी साहितीक दर्जो प्रमूक. एका भाशेंतलें साहीत हेर भासेंनी तर्जण जातास्ताना एक अन्ह जांवचें मापदंड (Qualifying criteria) आस्ता, थंयचर खंयची काणी कितल्या भासेंतल्या वाचप्यांक पावुंक सक्ता म्हळ्ळ्याचेर होंदोन आस्ता.

वल्ली वग्न्यो 'रान्वटी' जांव 'तांबडें तळें' जांव, ह्या काणियांनी लोकाक भरपूर मनरंजन दिवचे साहेत आसा. आंगाची लोंव उभी कर्ची श्याथी ह्या काणियांनी आसा. दोनयी काणियांनी दिसोन येवचें परिसर काणियेगारान ल्हानपणार थावन जियेवन आयिल्लें परिसर जाल्ल्यान तो त्या परिसराचे एकेक संद समजला जाल्ल्यान ती काणी वाचलेल्या वाचप्याच्या मतिंत सयत ताचो छाप/इमाज खंचता.

एडविनाच्यो 'बणकड्डी' जांव 'मोतीक एक पाटो' जांव, ह्या काणियांनी पुर्तें शेराचें जिवीत आसा, परिसर आसा जें परिसर काणियेगारान जियेवन

आयिल्लें परिसर. पूण ह्यो दोन काणियो वाचप्याच्या मतिंत दोन दिशेच्या चिंत्पाक उभजयतात.

वल्ली वगच्यो 'खांदी खुरीस' अनी 'हांव, भैर आनी पमेला' काणियो दोन वेवेगळ्या प्रकाराच्यो; एकांत धार्मीक लेपाचें समाजीक चिंतप आसा तर अन्येकांत मोगाचें आमाल. पूण दोनयी काणियांनी जिण्ये संघर्श दिसोन येता. काणियेंतले पात्र आमचेपयकितले म्हळ्ळें चिंतप वाचप्याच्या मतिंत उभजाशें कर्ता.

एडविनाच्यो 'एक कोप हुनोनी कोफी' आनी 'काग्दाची स्त्री' काणियो सयत दोन वेवेगळ्या प्रकाराच्यो; एकांत सेमी अरबन जिविताक उत्रोण कर्चें संघर्श तर दूसऱ्या काणियेंत मिसतेराचें अमाल आसा.

हांगासर दोगांयच्याक एकेका काणियेच्या एकेका कथावसतूक जांव, एकेका पात्रांक जांव, एकेका सन्निवेशांक जांव, एकेका विवरणांक जांव तुलन करुंक वेची गर्ज ना पूण जेराल रितीन तुलनाक दोदोन काणियो घेतां;

बण्णकड्डी (एडवीन जे. एफ.) आनी **रान्वटी** (वल्ली वग)

- ह्या काणियांनी सामान्य जावनासा काणियेचो प्रमूक पात्राचो भुर्गो. पूण काणियेचीं नांवां वेगळीं. हे पार्श्वभुंय (Backdrop) पात्र पूण काणी विणल्या एका भुर्ग्याचेर. पयल्या काणियेंत जुवांव बाप्तिस्त आनी दुस्रे काणियेंत हेरी. दोनयी काणियेंतले बापूय पळेया;

- जुवांव बाप्तिस्ताचो बापूय कुल्कार पूण मयपासी आनी मोवाळ उलवपाचो खुशाली स्वभावाचो. हेरिचो बापूय मोवाळ आनी मयपासी पूण उत्रांनी तो कदक दिस्ता पूण काळजांत मोवाळ. हें अपूट ग्रामीण परिसराचें वैकित्तत्व.

- दोनयी काणियेंनी अनाहूत आसा, दोनयी काणियेची सोंपणी मिसतेराभरीत. तशेंच दोनयी काणियो उगत्या संपणेच्यो काणियो; म्हळ्यार

एक वाचपी अपल्या समजणेपरीं त्या काणियेची सोंपणी कर्ता. जशें जुवांव बात्तिस्त मेलोगी? हेरी मेलोगी? रान्वट मनजातीन ताका खेलोगी? म्हळ्ळीं सवालां वाचप्याच्या मर्तित काळभर धोस्तात. आनी जेदनां एका वाचप्याक एक मोटविकाणी चिंतुंक कर्ता तेदनां एक मोटविकाणी जिक्ता.

कागदाची स्त्री (एडवीन जे. एफ.) आनी **हांव, भैरा आनी पमेला** (वल्ली वग्ग)

- ह्या काणियांनी सामान्य जाल्लें चिंतप जावनासा दोनयी काणियांनी शेरान्त संघर्श कर्च्या दोन तर्नाट्यांची काणी.

- पयल्या काणियेंत तर्नाटो दैनीक पत्रां विक्ता तर दूसऱ्या काणियेंतलो तर्नाटो घोड्यागाडी चलवन अपलो दीस्पडतो ग्रास जोडता.

- दोगांयचेय संघर्श वेवेगळे पूण दोगांयकयी जिवितांक बरो फुडार जाय म्हळ्ळी आशा आसा देकून मिनत कर्तात.

- दोगांयक एका स्त्री/चलियेची भेट जाता, पयल्या काणियेंत कारांत बसोन आसची काळीं दोव्यावोकलां न्हेसल्ली बायल आनी दूसऱ्या काणियेंत - घोड्यागाडियेर बसून कोलेजीक वेचें चेडूं.

- दोगांयक एका थराचें आमाल लागता, जाव्येत तें बरया फुडाराचें वा मोगाचें आमाल.

- दोगांय अनाहुताक सांपडतात. पयल्या काणियेंत एकलो रसत्या आवघडांत जीव होगडावन घेता आनी दूसऱ्या काणियेंत तर्नाटो अपलो वयवाट होगडावंक पिसांतूर जाता.

मोतीक एक पाटो (एडवीन जे. एफ.) आनी **तांबडें तळें** (वल्ली वग्ग)

- ह्या काणियेंनी समानता ना पूण सामन्य संगत्यो आसात.

- पयल्या काणियेंत मोती एक पेटो तर दुस्रे काणियेंत कथनायक एक मनीस पूण दोगांयक आसचेम सामान्य म्हळ्यार 'आशा'. मोतीक एका पाटो जाय आसलो आनी कथानायकाक अपल्या कुटमांत तशें सयऱ्यांसमोर 'मान' जाय आसलो.

– दोनयी काणियांनी मधलो काळ ना, पयल्या काणियेंत बंगलो सोडतच रसत्यार कसो तो पिसो जाता म्हळ्ळें ना. तशेंच दूसऱ्या काणियेंत निनाच्या मोर्ना आनी तीस वर्साच्या आवदेचें चित्रण ना.

– दोनयी काणियांची सोंपणी अनाहुताची, पयल्या काणियेंत मोतीक पिशें लागता देकून ताका पेटेधर्तेले मुन्सिपालिटिचेर धर्न व्हांतात आनी दुस्रे काणियेंत कथानायक अपल्या नेणतुल्या भयणीक तळ्यांत लोटून घाल्ता.

एक कोप हुनोनी कोफी (एडवीन जे. एफ.) आनी **खांदी खुरीस** (वल्ली वग)

– दोनयी काणियेंनी सांकेतीक रूपकां आसात; पयले काणियेंत कुकिंग रेंज तिका खांदी खुरीस तर दुस्रे काणियेंत खांदी खुरीसच रूपक.

– दोनयी काणियानी प्रमूक पात्राचीं फकत सूत्रदारां, जशें पयले काणियेंत ती आनी दुस्रे काणियेंत टिचेर.

– काणियेचो प्रमूक पात्र बायलांचो पूण काणियेंचें नांव पयल्या काणियेचें 'एक कोप हुनोनी कोफी' आनी दूसऱ्याचें नांव 'खांदी खुरीस'

– दोनयी काणियेंत सामान्य विपरयास म्हळ्यार पयल्या काणियेंत आधुनीक जिविताक होंदोन घेवंक पेचाडची ती आनी दूसऱ्या काणियेंत कसलोच गुन्यांव करिनास्ताना सयत धार्मीक शिक्षा तिचेर लाभुंक चल्ची फितूरी.

– दोन संसारांचो फरक उघडची काणी, पयल्यांत ग्रामीण मनोगत शेरीकरणाच्या जिविताशैलेक तर दूसऱ्या काणियेंत धार्मीक नियाळ समाजीक चिंत्यावेवेसतेक तशेंच शोशणाक उगडापें कर्ता.

निमाणो शरो:

मोटव्या काणियांचेर म्हजें अध्ययन कर्तास्ताना म्हज्या चिंत्याक पाटिंबो दिल्ल्या दोगयी मानाय काणियेगारांक हांव धिन्वासतां. ही एक सुर्वात मात्र. पूण कोंकणी काणियेशेतांत जायतो वावर (लिपियंतर, भाशांतर, विश्लेषण, कथापाठ आनी हेर रित्तिचो) अजून जावंक आसा. २००४-५ इस्वेंत कुवेयटांत

हेच्च इराद्यान आमचो वावर सुरू कर्ताना 'कथापाठ' म्हळ्ळीं कांय ५० मयन्याळीं कामासाळां आसा केल्लीं. मुंबयांत सयत पाटल्या दोन वर्सांनी दोन असलिंच कथापाठ कामासाळां मांडून हाडल्यांत. साहितीक सुधापाक, प्रगतिशील साहिताच्या रचनेच्या दिशेन हो वावर भोव महत्वाचो म्हळ्ळी म्हजी पात्येणी अनी भर्वसो.

*** ००० ***

वल्ली काडस

कन्नड, नागरी आनी रोमी लिपियेंनी कोंकणी बरयता. दायज.कोम (२००३-२०११), पयणारी.कोम (२०१५ थावन) संपादकपण चलयता. आशावादी प्रकाशन (२००० थावन) थावन ५० कोंकणी पुस्तकां संपादन करून पर्गटल्यांत. **आशावादी** (२००१, आशावादी प्रकाशन), **खिळो** (२००३), **सतां आनी खतां** (२००५), **कंगाल आनी ताची कुक्केहळ्ळी** (२००५), **बंध** (२०१७) म्हळ्ळे स्वताचे पांच कथा संग्रह पर्गटल्यात. बंध (२०१९, कोंकणी अकाडेमी गोंय), **सांकव** (२०२०, कोंकणगार प्रकाशन) नागरी लिपित दोन पुस्तकां पर्गटल्यांत. **कथादायज** (२०१७), **मायानगरी** (२०२१) म्हळ्ळे स्वताच्या काणियांचे दोन आडियो पुस्तकां आशावादी प्रकाशनाच्या यूट्यूब च्यानलाचेर प्रसार जाल्यात. **२०व्या शेकड्याच्यो कथा** (२००६), **सुरयो उदेता** (२०१९) म्हळ्ळीं राश्ट्रीय मट्टाचीं दोन कथासंकलनां कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकाडेमीन पर्गटल्यांत. कंगालन कुक्केहळ्ळीय कतेगळ (२०१९) कन्नड भासेंत पर्गट जाला. हेरांच्या काणियांक संपादन केल्लीं ३० पुस्तकां कन्नड, नागरी आनी रोमी लिपिंनी पर्गटल्यांत. कोंकणी काणियांचेर अध्ययन राश्ट्रीय मट्टाचीं वेबिनारां '**कथापाठ**' चलयल्यांत. सभार साहितीक सर्तेनी इनामां जोडल्यांत. **बंध** पुस्तकाक **कर्नाटक कोंकणी साहित्य अकाडेमिचो प्रसकार** (२०१८) लाभला.